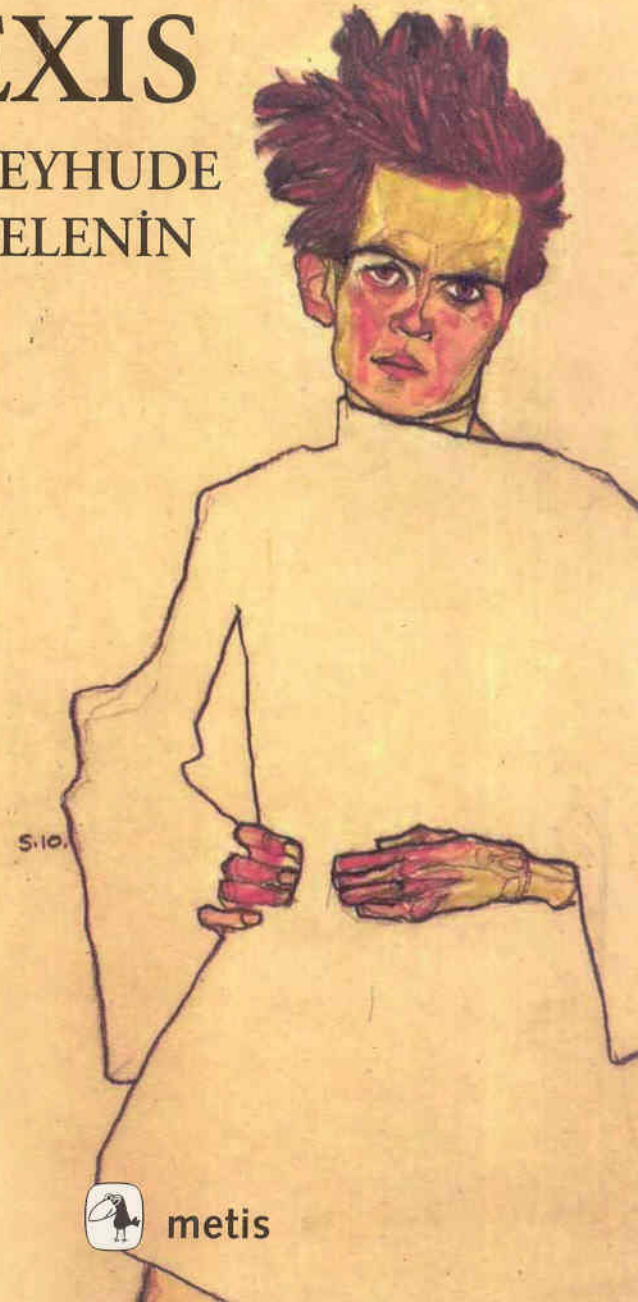
MARGUERITE YOURCENAR

ALEXIS

YA DA BEYHUDE MÜCADELENİN KİTABI

metis

Marguerite Yourcenar

ALEXIS

YA DA BEYHUDE MÜCADELENİN KİTABI

1903'te Brüksel'de doğdu. Asıl adı Marguerite de Crayencour'dur. Annesi Belçikalı, babası Fransızdı. Annesi o doğduktan kısa süre sonra öldü, Fransa'da babası tarafından büyütüldü ve eğitildi. Babası ona on yaşındayken Latince, on ikisinde Yunanca öğretti. 18 yaşına geldiğinde, ilk şiir kitabını babası bastırdı ve birlikte Crayencour'un harflerinin yerini değiştirerek ona bir yazar ismi buldular. 24 yaşında babası ölünce, İtalya'da, İsviçre'de, Yunanistan'da ve 1949'da yerleşip 1987'deki ölümüne kadar kaldığı ABD'nin kuzeydoğu kıyısındaki, Maine'e bağlı Mount Desert adasında yaşadı.

Marguerite Yourcenar, Fransız Akademisi'ne seçilmiş ilk kadın yazardır (1980). Eserleri arasında romanlar: *Bir Ölüm Bağışlamak* (Adam, 1988), en büyük eserlerinden biri kabul edilen *Hadrianus'un Anıları* (Adam, 1984), aynı ölçüde önemli bir eser olan ve 1968'de Femina Ödülü'nü kazanan *Zenon* (Adam, 1985); mensur şiirler: *Ateşler* (Metis, 1997), *Les charités d'Alcippe* (1956 ve 1974, Alçippe'nin Merhameti); öyküler: *Doğu Öyküleri* (Adam, 1985), *Akan Su Gibi* (İletişim, 1997); denemeler: *Rüya ve Kader* (YKY, 2008), *Mişima* (Can, 2011), *Le Temps, ce grand sculpteur* (1983, Zaman, Şu Büyük Yontucu); anılar: ailesini ve çocukluğunu anlattığı üçleme *Souvenirs pieux* (1974, Dindar Hatıralar), *Archives du Nord* (1977, Kuzey Arşivleri) ve *Quoi? L'Eternité* (1988, Ne? Sonsuzluk); tiyatro oyunları: *Electre* (1954, Elektra) vardır.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Edebiyat
ALEXIS
YA DA BEYHUDE
MÜCADELENİN KİTABI
Marguerite Yourcenar

Fransızca Basımı:
Alexis ou le Traité du Vain Combat
İlk Basım: Au Sans Pareil, 1929
Gözden Geçirilmiş Basım: Editions Gallimard, 1971

© Editions Gallimard, 1971
© Metis Yayınları, 1996, 2014

İlk Basım: Mart 1999
İkinci Basım: Nisan 2014

Metis Edebiyat Yayın Yönetmeni
Müge Gürsoy Sökmen

Yayıma Hazırlayan: Kaya Şahin

Kapak Resmi: Egon Schiele, *Otoportre*, 1910
Kapak Tasarımı: Semih Sökmen

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-239-0

MARGUERITE YOURCENAR

ALEXIS

YA DA BEYHUDE MÜCADELENİN KİTABI

Fransızcadan Çeviren:
SOSİ DOLANOĞLU

metis

Önsöz

ALEXIS ya da Beyhude Mücadelenin Kitabı, 1929'da çıktı; o güne kadar yasak damgası vurulmuş bir konunun yüzyıllardan beri ilk defa edebiyatta ve toplum ahlakında tam olarak yazılı ifadesini bulduğu bir dönemle çağdaştır. Yayımlanışından bu yana yaklaşık otuz beş yıl geçti: bu süre boyunca, fikirler, toplumsal âdetler, kamuoyunun tepkisi değişime uğradı, ancak sanıldığından daha azdır bu değişiklik; yazarın görüşlerinden bazısı değişti, ya da değişebilirdi. Dolayısıyla, bu uzun aradan sonra *Alexis*'i yeniden açtığımda az çok endişeliydim: bu metinde bazı ufak tefek düzeltmeler yapmam gerekeceğini, değişmiş bir dünyaya ilişkin durum saptaması yapacağımı sanıyordum.

Bununla birlikte, iyice düşündüğümde bu değişiklikler bana lüzumsuz, hatta zararlı göründü; birkaç üslup dikkatsizliği hariç, bu küçük kitap olduğu gibi bırakıldı, bunun da görünüşte birbirine karşıt iki sebebi var: Biri, artık haritalardan silinmiş bir ülke, bir zaman, bir çevreye sıkı sıkıya bağlı, çok eski bir orta Avrupa ve Fransız atmosferinin sinmiş olduğu bir iç dökmenin çok özel karakteri — kitabın sesini değiştirmeden bu atmosferde herhangi bir değişiklik yapılması imkânsız olurdu. İkincisi ise aksine, hâlâ uyandırdığı tepkilere bakılacak olursa, bu anlatının bir tür güncellik hatta bazı kişiler için bir tür yararlılık taşır göründüğü gerçeği.

Eskiden kanunen ve ahlaken yasak olarak kabul edilen bu konu günümüzde edebiyatta fazlasıyla işlenmekle hatta istismar

edilmekle, böylece de bir tür hak kazanmakla birlikte, öyle görünüyor ki Alexis'in özel sorunu bugün eskiden olduğundan daha az kaygı verici ya da daha az gizli değildir; ayrıca bu konuda bazı çok sınırlı çevrelerde hüküm süren ve hakiki özgürlükten çok farklı olan göreli kolaylığın da kamuoyunun bütününde bir yanlış anlama ya da bir önyargı daha yaratmaktan başka bir şey yaptığı söylenemez. Alexis ve Monique'in dramının hâlâ yaşandığını ve cinsel gerçekliklerin dünyasına yasaklarla ket vurulduğu müddetçe kuşkusuz yaşanmaya devam edeceğini anlamak için etrafımıza dikkatlice bakmamız yeter; bu yasakların belki de en tehlikelileri dilin koyduğu yasaklardır; ne var ki dilin, insanların çoğunun fazla sıkıntı çekmeden bertaraf ettiği ya da etrafından dolaştığı engellerine, vesveseli kafalar ve saf yürekler neredeyse kaçınılmaz olarak takılıyor. Ne denirse densin, toplum ahlakı, bu romanın temel öğesinin çok eskimiş olamayacağı kadar az değişti.

BÜTÜN BİÇİMLERİYLE cinsel özgürlük sorununun büyük ölçüde bir ifade özgürlüğü sorunu olduğu belki de yeterince fark edilmedi. Eğilimler ve eylemlerin nesilden nesile çok değişmediği besbelli; değişen ise, tersine, bunların etrafındaki sessizlik alanının genişliği ya da yalan katmanlarının kalınlığı. Bu sadece yasak serüvenler için geçerli değil: bizzat evliliğin içinde, karı-koca arasındaki cinsel ilişkilerde, dilsel batıl inanç kendini zorbaca dayatıyor en çok. Münasip olduğu farz edilen formülleri —ama aslında ucuz edebiyatın yarı korkak ya da yarı açık saçık formülleridir bunlar— dilinden eleyerek Alexis'in macerasını dürüstçe ele almaya çalışan yazarın, az çok yetersiz ve bazen de kabul edilemez iki veya üç ifade yöntemi arasında seçim yapmaktan başka şansı yoktur. Yeni oluşturulmuş, onları destekleyen kuramlarla birlikte modası geçmeye yazgılı, doğruluk özelliklerini ortadan kaldıran aşırı bir yaygınlaşma yüzünden tahrif edilmiş bilimsel dil dağar-

cığının terimleri, ancak yaratılmış oldukları özel eserler için geçerlidir; bu yafta-kelimeler edebiyatın hedefine ters düşerler: ifadede bireysellik hedefine. Erdemli geçinen ya da bıkkın bir okur kitlesini görmek istemediği ya da alışkanlık kesbettiğinden artık göremediği şeye dosdoğru bakmaya zorlamak söz konusuysa, her zaman yandaş bulmuş bir edebi yöntem olan müstehcenlik savunulabilir bir sarsma tekniğidir. Bu tekniğin kullanımı, meşru bir biçimde bir nevi kelimeleri temizleme girişimine; kendi içlerinde önemsiz, ama kullanılmaktan kirlenmiş ve onursuzlaşmış sözlere bir tür temiz ve dingin masumiyet kazandırma çabasına tekabül de edebilir. Ama bu kaba çözüm konumuzu ilgilendirmeyen bir çözüm: riyakâr okur uygunsuz kelimeyi ilginç ve renkli bir anlatım biçimi olarak, neredeyse egzotik olarak kabul etmeye meyillidir, aşağı yukarı tıpkı yabancı bir şehirden geçen yolcunun şehrin kenar mahallelerini gezmekte bir mahzur görmemesi gibi. Müstehcenlik çabuk yıpranır; bu yöntemi kullanan yazarı dozu giderek artırmaya zorlar ki bu da hakikat için, bir zamanların imalarından daha tehlikelidir. Dilin kabalığı düşüncenin bayağılığı konusunda insanı aldatır ve (birkaç büyük istisna hariç) belirli bir konformizmle çok kolay bağdaşır.

Yazarın karşısına üçüncü bir çözüm yolu çıkabilir: çıplak, neredeyse soyut, hem ölçülü hem belirgin bir dilin kullanılması. Bu dil Fransa'da yüzyıllarca vaizlere, ahlakçılara ve bazen de klasik çağ romancılarına, onların o zamanlar "duygu sapmaları" adı verilen konuları işlemelerine hizmet etmiştir. Vicdan muhasebesinin bu geleneksel üslubu, hayatın kendisi gibi doğası gereği karmaşık bir konu hakkında karara varırken sayısız ince ayrıntıyı dile getirmeye o kadar uygun düşer ki, Bourdalou ya da Massillon hoşnutsuzluğu ya da kınamayı, Laclos ise cinsel serbestliği ya da şehveti ifade etmek için buna başvurmuşlardır. Tam da temkinli olmasından dolayı bu süzülmüş dil, Alexis'in düşünceli ve vicdani kaygılar taşıyan yavaşlığına; içinde bulunduğu belirsizlikler

ve baskılar ağından, ilmekleri koparmaktan çok tek tek çözen bir hareketle, kendini kurtarmak için gösterdiği sabırlı çabaya; cinselliğe duyduğu saygının da dahil olduğu edebine; aklı ve teni hiç alçalmadan uzlaştırma niyetine özellikle uyuyor gibime geldi.

Birinci tekil şahısta yazılmış her anlatı gibi *Alexis* de bir sesin portresidir. Bu sesin kendi perdesini, kendi tınısını olduğu gibi bırakmak, mesela biraz başka bir çağa aitmiş gibi görünen —otuz beş yıl önce bile öyle görünüyordu— tonundaki nazik iniş çıkışları da, Alexis ile genç karısı arasındaki ilişkiye dair belki de kendi iç dökmesinden daha çok şeyi ele veren neredeyse pohpohlayıcı şefkat tonunu da hiç bozmamak gerekiyordu. Roman kişisinin, bugün yazara kuşkulu görünen, ancak kişiliğini tanımlama açısından değerini koruyan bazı görüşlerini de olduğu gibi bırakmak gerekiyordu. Alexis eğilimlerini, bütünüyle kadınların hâkimiyeti altındaki püriten bir çocukluğun etkisine bağlar; onunla ilgili olarak bu bakış açısı doğrudur belki, bunu kabul ettiği andan itibaren önemlidir, ancak (eskiden buna inandıysam da, hatırlamıyorum) şimdi bu bana, belki de bu türden güdülenmelere gerek duymayan olayları çağımızın psikolojik sistemine suni olarak dahil etmeye yönelik bir açıklama tarzı olarak görünüyor. Aynı şekilde, Alexis'in aşktan bağımsız olarak tadılan zevki tercih etmesi, uzayan her bağlılıktan sakınması, aşırı romantik bir yüzyıla karşı tepki gösteren bir dönemin özelliğidir: bu bakış açısı zamanımızın en yaygın bakış açılarından biriydi, bunu dile getirenlerin cinsel zevkleri ne olursa olsun. Buna karşılık olarak Alexis'e, bu şekilde ayrı tutulan hazzın da kasvetli bir alışkanlığa dönüşebileceği; dahası, zevki, sanki orada yer almaya layık değilmiş gibi diğer insani duygulardan ayrı tutma kaygısında temelde püritenlik yattığı söylenebilir.

Alexis karısını terk ederken, gidişine gerekçe olarak daha tam ve yalanla daha az lekelenmiş bir cinsel özgürlük arayışını gösterir, ve kuşkusuz bu sebep en belirleyici olandır; ancak, gi-

den kişi tarafından itiraf edilmesi daha zor başka sebeplerin de işe karışması muhtemeldir; Monique'in istese de istemese de canlı örneği haline geldiği, önceden imal edilmiş bir konfor ve bir saygınlıktan kaçma isteği gibi. Alexis genç karısına bütün erdemleri yakıştırır, sanki onunla kendisi arasındaki mesafeleri çoğaltarak gidişini haklı çıkarmayı daha kolay buluyordur. Bazen Monique'in bir cevabını yazmayı düşündüm, bu cevap Alexis'in iç dökmesine hiçbir bakımdan ters düşmeden bu macerayı bazı noktalarda aydınlatacak ve bize genç kadının daha az idealleştirilmiş, ama daha eksiksiz bir imgesini sunacaktı. Şimdilik bundan vazgeçtim. Bir kadının varoluşundan daha gizli bir şey yoktur. Monique'in anlatısını yazmak belki de Alexis'in itiraflarını yazmaktan daha zor olur.

OKULDA ÖĞRENDİKLERİ LATİNCEYİ unutanlar için belirtelim ki, başkişinin ismi (dolayısıyla kitabın başlığı) Vergilius'un ikinci *Eglog*'undan, *Alexis*'ten ödünç alındı; aynı yerden ve aynı sebeplerle Gide de o çok tartışma konusu olan denemesindeki Corydon'u almıştır. Öte yandan altbaşlık, *Beyhude Mücadelenin Kitabı*, André Gide'in gençlik dönemindeki o pek parlak olmayan kitaba, "Beyhude Arzunun Kitabı"na (*Traité du Vain Désir*) karşılıktır. Bu hatırlatmaya rağmen, Gide'in *Alexis* üzerindeki etkisi zayıftır: hemen hemen protestan atmosfer ve cinsel bir sorunu yeniden inceleme kaygısı başka yerden gelmektedir. Birden fazla sayfada rastladığım (belki de aşırı) etki ise, aksine, mutlu bir tesadüfün bana çok erken yaşta tanıttığı Rilke'nin ağır ve patetik eserinin etkisidir. Yayılmanın gecikerek gerçekleşmesi yasasının varlığını fazlasıyla unutuyoruz genellikle; 1860 yıllarında kültürlü gençlerin Baudelaire'den ziyade Chateaubriand, yüzyıl sonundakilerin de Rimbaud'dan ziyade Musset okumalarının nedeni de budur. Bana gelince, bir dönemi niteleyen özelliklerin hiçbirine

sahip olmayan gençlik yıllarımı çağdaş edebiyata karşı nispeten kayıtsız kalarak geçirdim; bu kısmen geçmişin edebiyatı üzerine öğrenim görmemden (örneğin *Pindaros*'un, kaldı ki çok beceriksizcedir, ürettiklerim diyebileceğim şeyler arasında Alexis üzerine yazılmış bu küçük kitaptan önce gelmesi bundandır), kısmen de moda değerler denebilecek olan şeye karşı içgüdüsel bir sakınmadan kaynaklanmaktaydı. Beni ilgilendiren konunun nihayet açık açık işlendiği Gide'in büyük kitaplarının çoğunu sadece kulaktan dolma biliyordum; *Alexis* üzerindeki etkileri, içeriklerinden ziyade etraflarında koparılan gürültüden, o güne kadar gizli saklı incelenmiş bir sorun etrafında yapılan bir tür kamuoyu tartışmasından ileri geliyor, bu da benim aynı temayı fazla tereddüt etmeden ele almamı kolaylaştırdı kuşkusuz. Gide'in ilk kitaplarını okumak benim için özellikle *biçimsel* açıdan değerliydi; bu bana anlatının tamamen klasik biçimini kullanmanın hâlâ mümkün olduğunu kanıtladı, çünkü aksi takdirde belki de bu biçim bana hem çok zarif hem eskimiş görünebilirdi; bir de, gerçek anlamıyla romanın tuzağına düşmemi önledi, çünkü bir roman çatısı kurmak yazardan insani ve edebi bir deneyim çeşitliliği talep eder ki o dönemde ben buna sahip değildim. Bu söylediklerim, aynı zamanda büyük bir ahlakçı da olan büyük bir yazarın eserinin önemini azaltma amacını kesinlikle gütmüyor, yirmi dört yaşındaki genç bir kadın tarafından modadan soyutlanarak yazılmış *Alexis*'i az çok benzer maksatlar taşıyan diğer çağdaş eserlerden ayırma amacını da; aksine, o eserlere kendiliğinden bir iç dökmenin ve sahici bir tanıklığın desteğini verme amacını güdüyor. Bazı konular bir dönemin düşünce ortamına aittir; aynı zamanda bir hayatın dokusuna da aittir.

1963

ALEXIS
YA DA BEYHUDE MÜCADELENİN KİTABI

BU MEKTUP, DOSTUM, çok uzun olacak. Yazmaktan pek hoşlanmam. Sözlerin düşünceye ihanet ettiğini çok yerde okudum, ama bana öyle geliyor ki yazılı sözler düşünceye daha da çok ihanet ediyor. Üst üste iki çeviriden sonra bir metinden geriye ne kaldığını bilirsiniz. Hem sonra, bu işi nasıl yapacağımı bilmiyorum. Yazmak, bin çeşit ifade tarzı arasında devamlı bir seçim yapmak demektir; bu ifade tarzlarının hiçbiri de beni tatmin etmiyor, hele hepsini birlikte kullanamadıktan sonra hiç tatmin etmiyor. Halbuki, akorların art arda birbirini izlemesine imkân veren tek şeyin müzik olduğunu bilmeliydim. Bir mektup, hatta mektupların en uzunu bile basitleştirilmemesi gereken şeyi basitleştirmeye zorlar bizi: Her şeyi tam olarak aktarmaya çalıştığımızda anlaşılır olmaktan uzaklaşırız daima! Burada bir gayret göstermek isterim, yalnız samimi olmak için değil, her şeyi doğru aktarmak için de; bu sayfalarda pek çok karalama olacak; daha şimdiden var. Sizden ricam (sizden hâlâ rica edebileceğim tek şey) bana çok şeye mal olacak bu satırların hiçbirini atlamamanız. Her ne kadar yaşamak zorsa da, hayatını açıklamaya çalışmak çok daha zahmetli.

Sanki utanıyormuşum ya da sanki siz her şeyi anlamışsınız gibi hiçbir şey söylemeden gitmesem belki daha iyi ederdim. Işığın çok az olduğu, birbirimizin yüzünü pek seçemediğimiz, o

yüzden de neredeyse her şeyi itiraf etmeye cesaret bulduğumuz bir saatte, bir odanın mahremiyeti içinde, alçak sesle, usul usul gidişimin sebebini açıklasam daha iyi olurdu. Ama sizi tanıyorum dostum. Siz çok iyi kalplisiniz. Bu tür bir anlatıda acınası bir şey vardır, bu da insanı duygulanmaya sevk edebilir; bana acıyacağınız için beni anladığınızı sanırdınız. Sizi tanıyorum. Bu kadar uzun bir açıklamanın beni küçük düşürmesine izin vermezdiniz; sözümü daha başta keserdiniz; her cümlede, sözümü kesmenizi umma zayıflığını gösterirdim. Başka bir niteliğiniz daha var (bir kusur belki), bundan birazdan bahsedeceğim ve artık bunu istismar etmek istemiyorum. Merhametinizle arama bir mesafe koymaya kendimi mecbur tutacak kadar suçluyum size karşı.

Söz konusu olan sanatım değil. Siz gazeteleri okumazsınız, ama ortak dostlarımızdan başarı ve ün denen şeye sahip olduğumu duymuş olmalısınız, bu da demektir ki pek çok insan beni dinlemeden, bazıları da beni anlamadan övüyorlar. Mesele bu değil. Mesele, doğrusu daha mahrem değil (eserimden daha mahrem neyim olabilir?) gizli tutmuş olduğum için bana daha mahrem görünen bir şey. Her şeyden önce de daha sefil bir şey. Ama görüyorsunuz ya, tereddüt içindeyim: yazdığım her kelime beni ilk önce dile getirmeyi istediğim şeyden biraz daha uzaklaştırıyor; bu da tek bir şeyi kanıtlıyor: cesaretimin olmadığını. Sadelikten de yoksunum. Her zaman yoksundum. Ama hayat da sade değil, bu da benim hatam değil. Devam etmeye beni ikna eden tek şey, sizin mutlu olmadığınızı kesin olarak bilmem. O kadar çok yalan söyledik ve yalan yüzünden o kadar çok acı çektik ki, samimiyetin iyileştirici bir yanı olup olmadığını denemenin hakikaten zararı olmayacak.

Gençliğim, daha doğrusu yeniyetmeliğim tamamiyle tertemizdi, ya da herkesçe böyle adlandırılan şey neyse öyleydi. Böylesi bir kesinleme insanı gülümsetir biliyorum, çünkü genellikle bir feraset eksikliğine ya da bir açık yüreklilik eksikliğine delalet

eder. Ama yanıldığımı sanmıyorum ve yalan söylemediğimden de eminim. Bundan eminim Monique. On altı yaşlarındayken, kuşkusuz Daniel'in o yaşa gelince olmasını arzu edeceğiniz gibiydim, ve izninizle şunu söyleyeyim ki böyle bir şeyi arzu etmekle hata ediyorsunuz. İnsanın muktedir olduğu her mükemmelliği en eski geçmişinin anıları arasına o kadar genç yaşta göndermek zorunda kalması bence çok kötü. Bir zamanlar olduğum çocuk, Woroïno'lu çocuk artık yok, ve tüm varoluşumuzun şartı kendi kendimize karşı sadakatsizlik. En eski hayaletlerimizin tam da en iyi, en sevilen, en özlenen hayaletlerimiz olması tehlikeli bir şey. Çocukluğum bayram arifelerinin kaygıyla beklenişi, ya da bir şey olmasını dileyerek hiçbir şey yapmadan geçirilen çok uzun öğle sonralarının uyuşukluğu kadar uzak benden. O zamanlar adlandırmayı bile bilmediğim bu huzuru yeniden bulmayı nasıl umabilirim? Bütün benliğimin ondan ibaret olmadığını anlayıp bu huzuru kendimden ayırdım. Hemen itiraf edeyim ki, huzur dediğimiz o bilgisizliğe hâlâ yerindiğimden pek emin değilim.

İnsanın kendine karşı haksızlık etmemesi ne kadar zor! Demin size yeniyetmeliğimin sorunsuz geçtiğini söyledim; buna inanıyorum; biraz saf ve çokça hüzünlü bu geçmişe sık sık eğilmişimdir; düşüncelerimi, duygularımı, düşüncelerden daha mahrem olan duygularımı, hatta hayallerimi hatırlamaya çalıştım. O zamanlar gözümden kaçmış olan endişe verici bir anlam keşfeder miyim, kafanın bilgisizliğini kalbin masumiyeti mi sandım diye onları tahlil ettim. Woroïno göllerini bilirsiniz; toprağa düşmüş ve sis halinde yükselmeye çalışan büyük gri gökyüzü parçalarına benzediklerini söylersiniz. Çocukluğumda, bu göllerden korkardım. Daha o zamandan her şeyin, her şey gibi göllerin de kendi gizi olduğunu, huzurun da tıpkı sessizlik gibi sadece bir yüzeyden ibaret olduğunu ve yalanların en kötüsünün sükûnet yalanı olduğunu anlıyordum. Çocukluğumu hatırladığımda, büyük bir endişenin, bütün bu ömrü kaplayacak olan bir endişenin kıyısın-

daki büyük bir sükûnet gibi görünüyor bana. O zamanlar fark etmediğim bazı olayları düşünüyorum —size anlatmama değmeyecek kadar önemsiz şeyler—, ama şimdi bunlarda ilk uyarıcı ürpermeleri (tenin ürpermeleri ve kalbin ürpermeleri) ayırt ediyorum, tıpkı İncil'in sözünü ettiği Tanrı'nın nefesi gibi. Hayatımızda bazı anlar vardır; o anlarda, açıklanamaz ve neredeyse korkutucu bir şekilde, ilerde olacağımız kişi oluruz. Bana, çok az değişmişim gibi geliyor dostum! Açık bir pencereden gelen yağmur kokusu, sisin altındaki bir titrek kavak korusu, yaşlı hanımların sanırım gençliklerini hatırlattığı için çalmamı istedikleri Cimarosa'nın bir müziği, sadece Woroïno'da bulduğum sessizliğin özel bir niteliği, beni o çocukluktan ayıran nice düşünceyi, olayı ve acıyı hiç yaşanmamış kılmaya yetiyor. Aradaki zamanın bir saatten az sürdüğünü, bunun o sıralar sık sık daldığım ve hayatla benim kendimizi değiştirmeye pek vakit bulamadığımız o yarı-uykulu dönemlerden biri olduğunu kabul edebilirim neredeyse. Gözlerimi kapamam yeterli; her şey o zamanki gibi cereyan ediyor; sanki beni hiç terk etmemiş gibi, o utangaç, munis, kendini acınacak halde görmeyen küçük oğlanı buluyorum karşımda; bana o kadar çok benziyor ki, her şeyiyle bana benzemiş olabileceğinden belki de haksız yere şüphe ediyorum.

Farkındayım, kendimle çelişiyorum. Kuşkusuz duymamız gerektiği için duyduğumuzu sandığımız önseziler için de aynı şey geçerli. Kabahatlerimiz demek zorunda olduğum (sırf âdet yerini bulsun diye bile olsa) şeylerin en acımasız sonucu, bu kabahatleri işlemediğimiz günlerin hatırasına varıncaya kadar her şeyi lekelemesi. Beni endişelendiren tam da bu. Çünkü, eğer yanılıyorsam, ne açıdan yanıldığımı bilemiyorum, ve o zamanki masumiyetim demin öyle olduğu konusunda teminat verdiğim kadar büyük değil miydi, yoksa şimdi kendimi düşünmeye zorladığım kadar suçlu değil miyim, buna asla karar veremeyeceğim. Ama görüyorum ki, bir şey açıklamış olmadım.

Çok yoksul olduğumuzu size söylememe gerek yok. Eski ailelerin zaruret içinde olmasında iç burkucu bir yan vardır, yaşam sanki sırf sadakat icabı sürdürülür. Kime karşı diyeceksiniz: eve karşı, sanırım, atalara karşı da, ve bir zamanlar olunmuş şeye karşı düpedüz. Tanrım, yoksulluğun bir çocuk için önemi yoktur; annem ve kız kardeşlerim için de yoktu, çünkü herkes bizi tanıyordu ve kimse bizi olduğumuzdan daha zengin zannetmiyordu. Bu, eski zamanların o çok kapalı çevrelerinin avantajıydı; olduğunuz şeye, olmuş olduğunuz şeyden daha az değer verilirdi. Geçmiş, biraz düşünülecek olursa, bugüne oranla çok daha fazla durmuş oturmuştur, dolayısıyla çok daha büyük öneme sahip görünüyordu. Bize gerektiğinden fazla ilgi göstermezlerdi; bizde saygı duydukları, çok eski bir dönemde yaşamış ve yaklaşık bir asırdır kimsenin hangi tarihte yaşadığını hatırlamadığı bir feldmareşaldi. Büyükbabamın servetinin ve büyük büyükbabamın elde ettiği nişanların bizim gözümüzde kendi yaşantımızdan çok daha kaydadeğer, hatta çok daha gerçek olmaya devam etmesini de anlıyorum. Bu eski bakış tarzları muhtemelen sizi gülümsetiyordur; bunların tam zıddı bakış tarzlarının daha akılsızca olmadığını kabul ediyorum, ama ne yapalım, bunlar yaşamamıza yardım ediyordu. Neredeyse birer efsane haline gelmiş bu kişilerin torunları olmamız nasıl kaçınılmazsa, bizim şahsımızda onlara saygı göstermeye devam edilmesi de kaçınılmazdı; ata mirasının gerçekten devredilemez tek payı buydu. Onların sahip olmuş olduğundan daha az paraya ve itibara sahibiz diye bizi kınamıyorlardı; bu çok doğaldı; o meşhur insanlara eşit olmak istemek, tıpkı yersiz bir hırs gibi yakışık almazdı.

Mesela, kiliseye gittiğimiz araba Woroïno'dan başka bir yerde demode görünürdü, ama orada yeni bir araba sanırım insanları daha fazla şaşırtırdı; her ne kadar annemiz epeydir aynı elbiseleri giyiyorsa da, bu da fark edilmiyordu. Biz Gera'lar, Kuzey Bohemya'nın bu çok eski bölgesinde, adeta bir soyun son temsil-

cileriydik. Sanki biz yaşamıyorduk, sanki görünmez ama bizden çok daha azametli kişiler evimizdeki aynaları suretleriyle kuşatmayı sürdürüyorlardı. Çarpıcı bir etki yaratma peşinde olduğuma dair en ufak bir şüphe bile uyansın istemem, özellikle de bir cümlenin sonunda, ama bir anlamda denebilir ki eski ailelerde canlılar ölülerin gölgeleri gibi görünür.

Bir zamanların Woroïno'su üstünde bu kadar uzun uzadıya durmamı mazur görün, çünkü orayı çok sevdim. Bu bir zaaf, şüphem yok, ve insan hiçbir şeyi sevmemeli, hiç olmazsa özel olarak sevmemeli. Orada çok mutlu olduğumuz için değil; en azından, orada sevince pek yer yoktu. Bastırılmamış bir kahkaha, bir genç kız kahkahası bile duyduğumu hatırlamıyorum. Eski ailelerde pek gülünmez. Hatta sonunda insan hep alçak sesle konuşmaya bile alışır, sanki hatıraları uyandırmaktan korkulur, kaldı ki hatıraları huzur içinde uyumaya bırakmak hakikaten daha iyidir. Mutsuz da değildik, ayrıca şunu da söylemeliyim ki orada ağlandığını da hiç görmedim. Yalnız, biraz hüzünlüydük. Şartlardan ziyade kişiliğe bağlıydı bu, ve etrafımdaki herkes, hüzünlü olmayı sürdürerek de mutlu olunabileceğini kabul ediyordu.

O zaman da, Çariçe Katerina'nın yüzyılında hâkim olan Fransız zevkini yansıtan, sıra sütunlar ve pencerelerden oluşan, aynı beyaz yapıydı evimiz. Ama size şunu da hatırlatayım ki, o eski ev bugünkünden çok daha haraptı, çünkü tamir edilmesi ancak sizin sayenizde, evlendiğimiz dönemde mümkün oldu. O yüzden, gözünüzün önüne getirmekte güçlük çekmezsiniz; oraya ilk defa geldiğinizde ne halde olduğunu hatırlayın. İçinde tekdüze bir hayat sürülsün diye inşa edilmemişti mutlaka; gösterişe, şatafata meraklı bir atanın hevesiyle balolar verilsin diye (baloların verildiği çağda) inşa edilmişti sanırım. Bütün 18. yüzyıl evleri böyledir: misafirleri ağırlamak için yapılmış gibidirler, bizse o evlerde rahatsız ziyaretçilerden farksızızdır daima. Ne yapsak boşunaydı: ev bizim için hep çok büyüktü ve hep soğuk olurdu. Bir de çok

sağlam değilmiş gibi geliyordu bana, karın altında ıpıssız duran böyle evlerin beyazlığı dayanıksızlığı akla getirir tabii. Çok daha ılıman ülkeler için ve hayatı daha kolay kabullenen kişiler tarafından tasarlandıkları belliydi. Ama bugün, sanki bir yazlığına inşa edilmiş, görünüşte hafif olan bu yapının bizden, belki de sülalemizden çok çok daha uzun süre ayakta kalacağını biliyorum artık. Belki günün birinde yabancıların eline geçer; buna aldırmayacaktır, çünkü evler bizim anlamadığımız özel bir yaşam sürer, bu yaşamda bizimkinin pek önemi yoktur.

O evdeki ciddi, biraz süzgün yüzler geliyor gözümün önüne, fazla aydınlık salonlardaki düşünceli kadın yüzleri. Demin size sözünü ettiğim büyük büyükbabamız, müziğin daha iyi yankılanması için odaların çok geniş olmasını istemiş. Müziği severmiş. Ondan evde pek söz edilmezdi; onun hakkında konuşmamayı tercih ediyorlardı sanki; büyük bir serveti yiyip bitirdiği biliniyordu, belki bu yüzden kızıyorlardı ona, ya da başka bir şey vardı. Sonraki iki nesil de sessizlikle geçiştirilirdi, muhtemelen haklarında ilgiye değer önemli bir şey olmadığından. Sonra büyükbabam geliyordu; tarım reformları sırasında varını yoğunu kaybetmiş; liberalmiş; kafasındaki fikirler çok iyi olabilirmiş, ama bunlar onu doğal olarak yoksul düşürmüş, babamın da işleri çekip çevirme yöntemi felaketmiş. Babam genç yaşta öldü. Onu çok az hatırlıyorum; biz çocukların gözünde sert biriydi hatırladığım, tıpkı kendilerine karşı sert olmayı beceremedikleri için kendi kendilerine kızan insanların zaman zaman sert oldukları gibi. Elbette bu sadece bir varsayım, babam hakkında hiçbir şey bilmiyorum.

Bir şey fark ettim Monique; eski evlerde daima hayalet olduğu söylenir; ben hiç görmedim, halbuki korkak bir çocuktum. Belki de daha o zamandan hayaletlerin görünmez olduğunu, çünkü onları içimizde taşıdığımızı anlamıştım. Ama eski evleri ürkütücü kılan içinde hayaletlerin olması değil, içinde hayaletlerin olabileceği ihtimali.

Sanırım bu çocukluk yılları hayatımı belirledi. Daha yakın zamana ait, daha çeşitli, belki çok daha açık seçik başka anılarım var, ama galiba bu yeni izlenimler, daha az tekdüze oldukları için olsa gerek, içime yeterince derinlemesine nüfuz edecek vakti bulamadılar. Hepimiz dalgınız, çünkü hepimizin hayalleri var; yalnızca, aynı şeylerin sürekli yeniden başlaması sonunda bunların içimize işlemesine neden oluyor. Çocukluğum sessiz ve yalnız geçti; beni çekingen, dolayısıyla suskun kıldı. Sizi neredeyse üç yıldır tanıdığımı ve ilk kez sizinle konuşmaya cesaret ettiğimi düşünüyorum da! Bunu da mektupla yapıyorum, üstelik mutlaka gerektiği için. Sessizliğin bir kabahat olabilmesi korkunç; kabahatlerimin en ağırı bu, ama ne yapalım, işledim bir kere. Bu kabahati size karşı işlemeden önce kendime karşı işledim. Sessizlik bir eve yerleşti mi onu oradan çıkarmak güçtür; bir şey ne kadar önemliyse, o kadar saklanmak istenir sanki. Gitgide daha sert ve yoğun bir kütle haline gelen donmuş bir maddeymiş gibi: hayat onun altında devam eder; yalnız, onu duymayız. Woroïno giderek daha büyük görünen bir sessizlikle doluydu, ve her sessizlik söylenmemiş sözlerden oluşur. Belki de bu yüzden müzisyen oldum. Bu sessizliği ifade edecek, içinde barındırdığı bütün hüznü dışa vuracak, yani onu ezgiye dönüştürecek biri lazımdı. Bu kişinin kelimeleri değil —kelimeler fazla kesin oldukları için zalimdirler daima— sadece müziği kullanması gerekiyordu, çünkü müzik boşboğaz değildir, ağlayıp sızladığında bile nedenini söylemez. Özel bir müzik türü gerekiyordu; ağır, uzun duraksamalarla dolu, ama yine de doğruyu dile getiren, sessizliğe katılan ve sonunda onun içine sokuluveren bir müzik. Bu müzik benim müziğimdi. Görüyorsunuz ya, sadece bir icracıyım, aktarmakla yetiniyorum. Ne var ki, aktardığımız sadece kendi huzursuzluğumuzdur: insan daima kendinden söz eder.

Odamın bulunduğu koridorda, kimsenin bakmadığı modern bir gravür vardı. Yani sadece bana aitti. Onu oraya kimin getirdi-

ğini bilmiyorum: o zamandan beri bu gravürü kendilerine sanatçı diyen o kadar çok insanın evinde gördüm ki, tiksinti geldi, ama o zamanlar sık sık dikkatle bakardım ona. Gravürde, bir müzisyeni dinleyen insanlar görünüyordu ve bu kişilerin yüzleri beni neredeyse dehşete düşürürdü, sanki müzik onlara gizli bir şeyler açıklıyordu. On üç yaşındaydım galiba; sizi temin ederim, müzik de hayat da bana henüz hiçbir şey açıklamamıştı. En azından ben öyle sanıyordum. Fakat sanat tutkulara öyle güzel bir dil konuşturur ki, ne demek istediklerini anlamak için o zamanlar sahip olduğum deneyimden fazlası gerekirdi. O dönemde yapmayı denediğim küçük besteleri yeniden okudum; kurallara uygun, o dönemdeki düşüncelerimden çok daha çocukça şeyler. Ama hep öyle olur: eserlerimiz, onları yazdığımız sırada, yaşantımızın çoktan aştığımız bir dönemini temsil ederler.

O zamanlar müzik beni çok hoş, biraz tuhaf bir uyuşukluk haline sokuyordu. Sanki nabız dışında her şey hareketsizleşiyor, hayat vücudumdan çıkıp gidiyor ve bu kadar yorgun olmak iyi geliyordu. Bir zevkti bu; aynı zamanda neredeyse bir ıstıraptı. Ömrüm boyunca zevki ve ıstırabı birbirine çok yakın iki duygu olarak düşünmüşümdür; biraz düşünceli bir mizaca sahip herkes için de aynı şey geçerlidir sanırım. Temasa ilişkin özel bir hassasiyetim olduğunu da hatırlıyorum; en masumlarından bahsediyorum: yumuşacık bir kumaşa dokunma, canlı bir postu andıran bir kürkün gıdıklayışı, ya da bir meyvenin yüzeyi. Bunda ayıplanacak bir şey yok; bu duygular beni çok şaşırtmayacak kadar sıradandı benim için; basit görünen şey ilgimizi pek çekmez. Gravürümdeki kişilere ise daha derin heyecanlar atfediyordum, çünkü çocuk değillerdi. Onların acıklı bir olayı paylaştıklarını varsayıyordum; acıklı bir olayın vuku bulmuş olmasının gerekliliğine inanıyordum. Hepimiz aynıyız: acıklı bir olaydan korkarız; bazen öyle bir şeyin olmasını dileyecek kadar hayalci oluruz, ve onun çoktan başlamış olduğunu fark etmeyiz.

Klavsen çalan ve hayatına kulak vermek için çalmaya ara vermiş bir adamın olduğu bir tablo daha vardı. Bir İtalyan resminin çok eski bir kopyasıydı; orijinali çok meşhurdur, ama ismini bilmiyorum. Çok cahil olduğumu bilirsiniz. İtalyan resimlerinden çok hoşlanmam; halbuki bunu sevmiştim. Fakat burada size resimden bahsedecek değilim.

Değerli bir şey değildi belki de. Paramız iyice azaldığında, onu ve onunla beraber birkaç parça eski mobilya ile tek bir ezgi çalan ve hep aynı notayı kaçıran o eski emaye müzik kutularını sattık. Çoğunun içinde kuklalar vardı. Onları kurardık; birkaç kez sağa, birkaç kez de sola dönerlerdi. Sonra dururlardı. Çok dokunaklıydı. Ama size kuklalardan da bahsedecek değilim.

İtiraf edeyim ki Monique, bu sayfalarda çok fazla kendimden hoşnutluk var. Fakat buruk olmayan o kadar az hatıram var ki, sadece hüzünlü olan birkaçının üstünde birazcık durmamı bağışlayın lütfen. Bir tek benim tanıdığım bir çocuğun düşüncelerini uzun uzadıya anlatmama kızmazsınız. Siz çocukları seversiniz. İtiraf edeyim: sizden çok fazla müsamaha göstermenizi talep edecek bir hikâyenin başında, belki de, bilmeden, bu şekilde sizi müsamahakâr olmaya hazırlamayı ummuşumdur. Zaman kazanmaya çalışıyorum; doğal bu. Yine de, sade olması gereken bir itirafı cümlelerle sarıp sarmalamakta gülünç bir yan var: gülümseyebilseydim, buna gülümserdim. Bunca belirsiz özlemin, heyecanın ve rahatsızlığın (ıstıraplar da cabası) fizyolojik bir sebebi olduğunu düşünmek çok aşağılayıcı. Bu düşünce, beni sakinleştirmeden önce utandırdı. Hayat da fizyolojik bir sırdan başka bir şey değil. Zevk sadece bir duygu olduğu için neden hor görülür anlamıyorum, madem ki acı hor görülmüyor ve madem ki acı da bir duygu. Acıya saygı gösterilir, iradi olmadığı için; fakat zevkin her zaman iradi olup olmadığını ve ona maruz kalıp kalmadığımızı bilmek de ayrı bir mesele. Aksi durumda bile, özgürce tercih ediliyor diye bu zevki daha utanılacak bir şey olarak görmem

ben. Fakat bütün bu meseleleri açmanın yeri değil burası.

Sanırım söylediklerim iyice kapalı, anlaşılmaz bir hal alıyor. Hiç kuşkusuz, derdimi anlatmak için birkaç kesin ifade yeterdi, bunlar bilimsel terimler olduklarından edebe aykırı bile değiller. Fakat bunları kullanmayacağım. Bu terimlerden korktuğumu sanmayın; insan olaylara rıza gösterdikten sonra kelimelerden korkmamalı. Sadece elimden gelmiyor. Sırf nezaketten ve size hitap ettiğimden değil, kendi kendimleyken de elimden gelmiyor. Bütün hastalıkların bir ismi olduğunu biliyorum, size sözünü ettiğim şey de bir hastalık sayılıyor. Ben bile buna uzun zaman inandım. Fakat ben hekim değilim; hatta hasta olduğumdan da artık emin değilim. Hayat, Monique, olası bütün tanımlardan daha karmaşıktır; basite indirgenmiş her imge, kaba olma riskini taşır her zaman. Şairlerin kesin terimlerden kaçınmasını onayladığımı da sanmayın, onlar sadece düşlerini bilirler; şairlerin düşlerinde hakikat payı çoktur, fakat hayat bu düşlerden ibaret değildir. Hayat şiirden daha fazla bir şeydir; fizyolojiden daha fazla bir şeydir, hatta o kadar uzun zaman inandığım ahlaktan da. Hayat bunların hepsidir ve çok daha fazlasıdır: hayat, hayattır. Tek servetimiz ve tek lanetimizdir. Yaşıyoruz, Monique; her birimizin kendi özel, biricik hayatı var, değiştiremediğimiz geçmiş tarafından belirlenen ve sırası geldiğinde, azıcık da olsa, geleceği belirleyen hayatı. Kendi hayatı. Sadece kendisine ait olan, iki kere yaşanmayacak olan ve hiçbir zaman tamamiyle anladığından emin olmadığı hayatı. Burada hayatın bütünüyle ilgili olarak söylediklerimi, bir hayatın her bir anı için de söyleyebilirim. Başkaları bizim mevcudiyetimizi görür, hareketlerimizi, kelimelerin dudaklarımızda nasıl şekillendiğini; sadece biz kendi hayatımızı görürüz. Bu garip bir şeydir: hayatımızı görürüz, onun böyle olmasından hayrete düşeriz, ama onu değiştiremeyiz. Hayatımızı yargıladığımızda bile, hâlâ ona aitizdir; onaylamamız da kınamamız da onun bir parçasıdır, kendi kendini yansıtan odur daima. Çünkü

başka hiçbir şey yoktur; dünya, her birimiz için, hayatımıza yakın düştüğü ölçüde vardır. Hayatımızı oluşturan unsurlar da ondan ayrılamaz: çok iyi biliyorum ki, gurur duyduğumuz içgüdülerimizin de, itiraf edemediklerimizin de aslında kökeni aynıdır. Diğerlerinin hepsini değiştirmeden içlerinden birini ortadan kaldıramayız. Kelimeleri o kadar çok kişi kullanıyor ki Monique, artık kimseye uygun düşmüyorlar; bilimsel bir terim bir hayatı nasıl açıklayabilir? Bir olayı bile açıklamaz; ona işaret eder. Hep aynı şekilde işaret eder, halbuki farklı hayatlarda birbirine tıpatıp benzeyen iki olay yoktur, aynı hayatın içinde bile yoktur belki. Nihayetinde olaylar çok basit; bunları açıklamak kolay: çoktan şüphelenmiş bile olabilirsiniz. Fakat her şeyi öğrendiğinizde geriye kendimi, neyi niçin yaptığımı açıklamak kalacak daha.

Bu mektup bir açıklama. Bir savunma halini almasını istemem. Onaylanmayı dileyecek kadar çılgın değilim; kabul görmeyi bile talep etmiyorum: bu çok büyük bir talep. Sadece anlaşılmayı arzu ediyorum. Bunun aslında aynı şey olduğunun ve çok şey arzu ettiğimin farkındayım. Fakat küçük şeylerde bana karşı o kadar verici oldunuz ki, büyük şeylerde sizden anlayış bekleme hakkına sahibim neredeyse.

Beni olduğumdan daha yalnız tahayyül etmeyin sakın. Bazen arkadaşlarım olurdu, benim kadar küçük arkadaşlarım yani. Genellikle, eve pek çok misafirin geldiği büyük bayramlar sırasında. Çocuklar da gelirdi, çoğunu tanımazdım. Ya da yıldönümlerinde, çok uzak akrabalara gittiğimizde; sanki yılda sadece bir gün var oluyorlardı, çünkü onları sadece o gün hatırlıyorduk. Bu çocukların hemen hemen hepsi benim gibi çekingendi; bu yüzden birlikte eğlenemiyorduk. İçlerinde arsızlar da olurdu, öyle patırtıcıydılar ki bir an önce kalkıp gitmelerini isterdik; bazıları da vardı ki onlardan aşağı kalmazdı, ama yüzleri ya da sesleri güzel olduğu için canınızı sıksalar da itiraz edemezdiniz. Güzelliğe çok duyarlı bir çocuk olduğumu söylemiştim size. Güzelliğin ve

bize verdiği zevklerin her türlü fedakârlığa, hatta aşağılanmaya değdiğini daha o zamandan seziyordum. Yaradılış itibarıyla silik, ezilmeye yatkındım. Ezilmeye seve seve razı oluyordum galiba. Arkadaşlarımdan daha az yakışıklı olmak çok hoşuma gidiyordu; onları görmekten mutlu oluyordum; başka hiçbir şey hayal etmiyordum. Onları sevmek beni mutlu ediyordu; beni sevmelerini dilemeyi aklımdan bile geçirmiyordum. Aşk (beni affedin dostum) sonradan bir daha duymadığım bir his; bu hissi duymaya muktedir olmak için çok fazla erdem gerekir; çocukken bu denli beyhude, neredeyse her zaman yalancı ve —haz için bile— katiyen gerekli olmayan bir tutkuya inanabilmiş olmama şaşıyorum. Ama çocuklarda aşk, saflığın bir parçasıdır: sevdiklerini sanırlar, çünkü arzuladıklarının farkında değillerdir. Bu dostluklar devamlı değildi; görüşme fırsatı pek çıkmıyordu; belki de bu yüzden çok masum kaldılar. Dostlarım gidiyordu, ya da biz eve dönüyorduk; yalnız geçen hayatım yeniden çevremi kuşatıyordu. Mektup yazmayı düşünüyordum ama imla hatası yapmamayı o kadar az becerebiliyordum ki, bu mektupları yollamıyordum. Zaten, söyleyecek bir şey bulamıyordum. Kıskançlık ayıplanacak bir duygudur, ama çocukların kıskançlığa kapılmalarını bağışlamak gerekir, çünkü onca aklı başında insan bu duygunun kurbanı ki. Kıskançlık yüzünden çok ıstırap çektim, itiraf edemediğim için ıstırabım daha da artıyordu. Dostluğun insanı kıskanç biri yapmaması gerektiğini için için hissediyordum; suçlu olduğumdan korkmaya başlamıştım. Fakat, şu size anlattığım hiç kuşkusuz çok çocukça: bütün çocuklar benzer duygular yaşamıştır ve bunda çok ciddi bir tehlike görmek yanlış olur, değil mi?

Beni kadınlar büyüttü. Çok kalabalık bir ailenin son erkek çocuğuydum; marazi bir yapım vardı; annem ve kız kardeşlerim pek mutlu değillerdi; işte sevilmem için birçok neden. Kadınların şefkatinde öyle çok iyilik vardır ki, Tanrı'ya şükredebileceğimi sandım uzun süre. Çok katı olan hayatımız görünüşte soğuktu;

babamdan korkuyorduk, daha sonra da ağabeylerimden; insanları birlikte korkmak kadar birbirine yakınlaştıran hiçbir şey yoktur. Annem de kız kardeşlerim de hislerini pek dışarı vuramazdı; onların varlığı tıpkı o yumuşacık, hafif bir ışık veren, ama etrafı eşit ölçüde aydınlatarak karanlık olmasını ve kendimizi gerçekten yapayalnız hissetmemizi önleyen alçak lambalar gibiydi. Benim o zamanlarki halim gibi endişeli bir çocuk için kadınların dingin sevgisinin ne kadar iç rahatlatıcı olduğunu tahmin edemezsiniz. Sessizlikleri, sükûnetlerini ifade eden önemsiz sözleri, şeyleri adeta ehlileştiren tanıdık hareketleri, solgun ama sakin, yine de benimkine benzeyen yüzleri bana hürmeti öğretti. Annem bir hayli erken öldü: siz onu tanımadınız; hayat ve ölüm kız kardeşlerimi de benden aldı; ama çoğu o zaman o kadar gençti ki güzel sayılabilirlerdi. Hepsi, sanırım, daha o zamandan aşklarını kendi içlerinde taşıyordu, tıpkı daha sonra, evlendiklerinde, çocuklarını ya da ölümlerine sebep olan hastalığı içlerinde taşıdıkları gibi. Hiçbir şey uyuyan nice içgüdünün karanlık, anlaşılmaz bir şekilde dile geldiği o genç kız hayalleri kadar dokunaklı değildir; insanın içini sızlatan bir güzelliktir bu, çünkü heba olup giderler ve gündelik hayatta hiçbir işe yaramazlar. Şunu da söylemeliyim ki, o aşkların çoğu, henüz pek belli belirsizdi; nesneleri, civardaki genç erkeklerdi, onlarsa bunu bilmiyorlardı. Kız kardeşlerim çok içlerine kapalıydılar; nadiren birbirlerine açılırlardı; bazen ne hissettiklerini bilmedikleri olurdu. Tabii ki, kalplerini bana açmayacakları kadar küçüktüm, ama içlerinden geçeni okurdum; onların acılarına ortak olurdum. Sevdikleri kişi çat kapı geldiğinde, kalbim belki onlarınkinden de hızlı çarpardı. Aşkı genç kız hayalleri üzerinden görmeyi öğrenmek, hassas bir çocuk için eminim ki çok tehlikelidir; o genç kızlar saf ve tertemiz görünseler, çocuk kendisinin de öyle olduğunu düşünse bile.

İkinci kez bir itirafın kıyısındayım; en iyisi bu itirafı hemen ve sade, dolambaçsız bir şekilde yapmak. Biliyorum ki kız kar-

deşlerimin kız arkadaşları da vardı; bizimle içli dışlı yaşarlardı ve kendimi adeta onların da erkek kardeşi gibi görürdüm. Yine de, o genç kızlardan birini sevmemi engelleyecek bir şey yok gibiydi, ve belki siz bile bunu yapmamış olmamı tuhaf karşılıyorsunuz. Doğrusu, imkânsızdı bu. Onlara karşı arzu duymaya muktedir olduğumu varsaysak bile, bunca ailevi, bunca sakin bir samimiyet arzunun uyandırdığı endişeleri de, merak duygusunu da saf dışı bırakıyordu. Az önce kullandığım hürmet kelimesinin, çok iyi yürekli bir kadın söz konusu olduğunda aşırı kaçtığını sanmıyorum; böyle bir aşırılığın olduğuna gittikçe daha az inanıyorum. Aşkın fiziksel hareketlerindeki hoyratlığı daha o zamandan tahmin ediyordum (hatta gözümde büyütüyordum); bu evcil, makul, tamamiyle ağırbaşlı ve temiz hayata dair imgeleri daha tutkulu olan diğer imgelerle birleştirmek beni tiksindirirdi. Ne saygı duyduğumuz, ne de, belki, sevdiğimiz kişiye tutuluruz; hele hele, benzediğimiz kişiye hiç tutulmayız; ve kadınlara bir parça benzemiyor değildim. Sizin faziletiniz, dostum, sadece her şeyi anlayabilmek değil, hakkında söyleneceklerin tümü söylenmeden önce bir şeyi anlayabilmek. Monique, beni anlıyor musunuz?

Kendim ne zaman anladım bilmiyorum. Tam olarak veremeyeceğim bazı ayrıntılar çok gerilere, bir kişinin ilk anılarına kadar gitmek gerektiğini, ve rüyaların bazen arzunun habercileri olduğunu kanıtlıyor bana. Ancak bir içgüdü bir ayartılma değildir; sadece onu mümkün kılar. Demin, eğilimlerimi dış etkilerle açıklar gibi oldum; onları sabitleştirmeye katkıları olmuştur muhakkak; ama görüyorum ki çok daha mahrem, çok daha karanlık sebeplere, içimizde gizlendikleri için iyi anlamadığımız sebeplere geri dönmek gerekiyor daima. Bunun nedenini aydınlatmak için böylesi içgüdülere sahip olmak yetmez, sonuçta kimse de bunu tam olarak açıklayamaz; o yüzden ısrar etmeyeceğim. Bu içgüdülerin, tam da benim doğamda var oldukları için, uzun süre benden habersiz gelişebildiklerini göstermek istedim sadece. Kulak-

tan dolma konuşan kişiler hemen hemen her zaman yanılırlar, çünkü dışarıdan ve kaba hatlarıyla görürler. Kınanacak davranışlar olarak yargıladıkları davranışların, çoğu insan davranışı gibi hem basit, hem de kendiliğinden olabileceğini düşünmezler. Suçu kötü örneğe, ahlak bozukluğunun başkalarına bulaşmasına atar ve sadece açıklamanın zorluğundan kaçmış olurlar. Doğanın sanıldığından daha çeşitli olduğunu bilmezler; bilmek istemezler çünkü verip veriştirmek düşünmekten daha kolay gelir onlara. Saflığı överler; saflığın ne kadar bulanıklık ihtiva edebileceğini bilmezler; en çok da kabahatin saflığından habersizdirler. On dördüncü ile on altıncı yaşlarım arasında kısa süre öncesine göre daha az genç dostum vardı, çünkü daha vahşiydim. Halbuki (bunun bugün farkına varıyorum), bir iki kere, tam bir yürek saflığıyla mutlu olmama ramak kalmıştı. Hangi şartların mutlu olmamı engellediğini açıklamayacağım: bu çok nazik bir konu ve söyleyecek o kadar çok şeyim var ki şartlar üzerinde durup oyalanamayacağım.

Kitaplar beni eğitebilirdi. Onların etkisinin suçlandığını çok duydum; onların kurbanı olduğumu iddia etmek kolay olurdu: belki bu beni ilginç kılardı. Fakat kitapların üzerimde hiçbir etkisi olmadı. Kitapları hiçbir zaman sevmedim. Onları her açtığımızda beklenmedik bir ifşaatla karşılaşmayı bekleriz, ama onları her kapattığımızda cesaretimizin daha da kırıldığını hissederiz. Kaldı ki her şeyi okumak gerekirdi, hayat ise buna yetmez. Fakat kitaplar hayatı içermez; sadece hayatın külünü içerir; insan deneyimi dedikleri bu olsa gerek. Evimizde, kimsenin girmediği bir odada, çok sayıda eski kitap vardı. Bunların çoğu Almanya'da basılmış, büyükannelerimin hoşuna giden o tatlı Moravya mistisizmi ile dolu din kitaplarıydı. Bu tür kitapları severdim. Tasvir ettikleri aşklarda diğer aşklardaki kendinden geçişlerin ve heyecanların aynıları vardır, ama bu kendinden geçmelerde pişmanlık yoktur: kendilerini çekinmeden bırakabilirler. Birkaç tane çok

farklı eser de vardı, 18. yüzyıldan kalma, genellikle Fransızca yazılmış, hani o çocuklara verilmeyen kitaplar. Ama benim hoşuma gitmezdi bu kitaplar. Daha o zamandan seziyordum ki haz çok ciddi bir konudur: insana ıstırap verebilecek olan şeyi ciddi bir şekilde ele almak gerekir. İçgüdülerimi okşaması, daha doğrusu uyandırması gereken bazı sayfaları hatırlıyorum, ama onları kayıtsızca çevirirdim, çünkü bana sundukları imgeler çok fazla belirgindi. Hayatta olup bitenler asla belirgin değildir; onları çıplak halleriyle tasvir etmek yalanın ta kendisidir çünkü onları daima bir arzu sisi içinde görürüz. Kitapların bizi ayarttığı doğru değildir; olaylar da ayartmaz, çünkü sadece bizim ayartılma saatimiz, her şeyin bizi ayartacağı vakit geldiğinde yaparlar bunu. Birkaç hoyrat açıklamanın aşk konusunda bilgi verebildiği doğru değildir; bir hareketin basit tanımı içinde, onun ilerde bizde uyandıracağı duyguyu tanımanın kolay olduğu doğru değildir.

Istırap tektir. Tıpkı zevkten söz ettiğimiz gibi ıstıraptan da söz ederiz; ama ancak bizi hükümleri altına almadıkları, artık hükümleri altına alamadıkları zaman. İçimize her girdiklerinde bizde yeni bir duygunun şaşkınlığını yaratırlar ve onları unutmuş olduğumuzu kabul etmemiz gerekir. Yenidirler, çünkü biz de öyleyizdir: her seferinde onlara, hayatın az çok değiştirdiği bir ruh ve bir vücut veririz. Ama yine de ıstırap tektir. Istırap gibi zevkin de her zaman aynı olan birkaç biçimini tanıyacağız yalnızca, ve bunların tutsağıyız. Bunu açıklamak lazım: Sanırım ruhumuzun sınırlı bir klavyesi var, ve hayat ne yaparsa yapsın, ondan iki üç zavallı notadan fazlasını çıkaramıyor. Kimi akşamların korkunç yavanlığını hatırlıyorum, insanın olaylara kendini onlara bırakmak istercesine tutunduğu akşamları; müzik konusundaki aşırılıklarımı, belki de arzuyu başka bir niteliğe oturtmaktan başka bir şey olmayan marazi ahlaki kusursuzluk ihtiyacımı. Kimi gözyaşlarını hatırlıyorum, ortada gerçekten ağlanacak bir şey yokken dökülen gözyaşlarını; acıya ilişkin bütün deneyimlerimin yaşadı-

ğım ilk acının içinde bulunduğunu anlıyorum. Daha fazla ıstırap çekebildim, yine de başka türlü ıstırap çekmedim; hem, ıstırap çektiğimiz her seferinde daha fazla ıstırap çektiğimizi sanırız. Fakat acı bize sebebine dair hiçbir şey öğretmez. O zaman bir şeye inanacak olsaydım, bir kadına sevdalanmış olduğuma inanırdım. Ancak, hangi kadın olabileceğini tahayyül etmiyordum.

Beni Pressburg kolejine gönderdiler. Sağlığım çok iyi değildi; asabi rahatsızlıklar baş göstermişti; bütün bunlar gidişimi geciktirmişti. Fakat evde aldığım eğitimin artık yeterli olmadığı görülüyordu, müziğe olan düşkünlüğümün de derslerime engel olduğu düşünülüyordu. Derslerimin parlak olmadığı doğru. Kolejde de düzelmedi; çok vasat bir öğrenciydim. O akademideki günlerim zaten çok kısa sürdü, Pressburg'da iki yıldan az kaldım. Birazdan size nedenini söyleyeceğim. Ama aklınıza şaşırtıcı maceralar gelmesin: bir şey olmadı, en azından başıma bir şey gelmedi.

On altı yaşındaydım. Hep içime kapanık yaşamıştım; Pressburg'da geçirdiğim uzun aylar bana hayatı öğretti, başkalarının hayatını demek istiyorum. Zor bir dönemdi yani. Dönüp o döneme baktığımda, büyük boz bir duvar, kasvetli bir biçimde yan yana dizilmiş yataklar, tenin kendini sefil hissettiği seher vaktinin soğuğunda uyanmak, zoraki yenen bir yiyecek gibi tatsız ve bezdirici, düzenli yaşantı geliyor gözümün önüne. Okul arkadaşlarımın çoğu benim de geldiğim çevreye aitti ve içlerinden bazılarını tanıyordum. Fakat ortak hayat hoyratlığı geliştirir. Oyunlarının, alışkanlıklarının, kullandıkları dilin hoyratlığı karşısında şaşkına dönmüştüm. Yeniyetmelerin konuşmaları kadar arsız bir şey yoktur, özellikle de bakir iseler. Okul arkadaşlarımın çoğu bir tür kadın saplantısı içinde idiler, belki düşündüğüm kadar ayıplanır bir şey değildi bu ama çok bayağı bir şekilde dile geliyordu. Okul çıkışlarında gördükleri acınası düşük kadınlar, arkadaşlarımın yaşça en büyük olanlarının kafasını devamlı meşgul ediyordu, bana ise müthiş bir tiksinti veriyorlardı. Ben, kadınları, saygının

bütün önyargılarıyla sarıp sarmalamaya alışmıştım; bu saygıya layık olmadıkları an onlardan nefret ediyordum. Aldığım katı eğitim bunu kısmen açıklasa da, korkarım bu tiksintide basit bir masumiyet göstergesinden başka şeyler vardı. Bir saflık yanılsaması içindeydim. Bunun çoğu zaman böyle olduğunu düşününce gülümsüyorum: arzu etmediğimiz şeyi hor gördüğümüz müddetçe saf, temiz olduğumuza inanırız.

Kitapları suçlamadım; örnekleri ise daha da az suçluyorum. Ben, dostum, sadece içten gelen ayartmalara inanıyorum. Örneklerin beni altüst ettiğini inkâr etmiyorum, ama düşündüğünüz gibi değil. Dehşete kapılmıştım. Kızdığımı söylemiyorum, bu fazlasıyla basit bir duygu. Çok kızmış olduğumu sandım. İçi yüce duygular denen duygularla dolu, vicdani kaygıları olan bir çocuktum; fiziksel sağlığa neredeyse marazi bir önem atfediyordum, bilmeden tene de çok önem atfettiğim için herhalde; dolayısıyla, kızgınlık bana doğal göründü; hem, hissettiğim şeye bir isim vermem gerekiyordu. Bunun korku olduğunu artık biliyorum. Hayatımda hep korkmuştum zaten; belirsiz, geçmeyen bir korku, korkunç olması ve beni peşinen felç etmesi gereken bir şeyden duyulan korkuydu bu. O andan itibaren, bu korkunun nesnesi belirginleşti. Etrafıma yayılan bulaşıcı bir hastalık keşfetmiştim sanki; ve kendi kendime aksini iddia etsem de, bu hastalığın bana erişebileceğini hissediyordum. Böyle şeylerin var olduğunu belli belirsiz biliyordum; kuşkusuz, onları bu şekilde gözümde canlandırmıyordum; ya da (madem her şeyi söylemek gerekiyor) okuduğum dönemde içgüdülerim daha tam uyanmamıştı. Bu şeyleri biraz hayal meyal, eskiden olmuş ya da başka yerlerde olan, ama benim için hiçbir gerçekliği olmayan olaylar gibi tahayyül ediyordum. Ama artık bunları her yerde görüyordum. Geceleyin, yatağımda, bunları düşündükçe boğuluyordum; tiksintiden boğulduğuma samimi olarak inanıyordum. Tiksintinin saplantının biçimlerinden biri olduğunu ve bir şeyi arzu ettiğinde

onu tiksinerek düşünmenin hiç düşünmemekten daha kolay olduğunu bilmiyordum. Sürekli bunu düşünüyordum. Şüphelendiklerimin çoğu belki suçlu değillerdi, ama sonunda herkesten şüphelenir olmuştum. Vicdan muhasebesi yapmaya alışkındım; kendimden şüphelenmem gerekirdi. Tabiatıyla, böyle bir şey yapmadım. Somut bir delil olmadan, kendi tiksintimin seviyesinde olduğuma inanmak benim için imkânsızdı; ve hâlâ o zamanlar başkalarından farklı olduğumu düşünüyorum.

Bir ahlakçı hiçbir fark görmezdi. Yine de, bana öyle geliyor ki başkaları gibi değildim, hatta biraz daha iyiydim. Çünkü bir kere, benim vicdani kaygılarım vardı, size sözünü ettiğim kişilerde ise böyle şeyler katiyen yoktu. Sonra ben güzelliği seviyordum, her şeyden çok seviyordum, bu da tercihimi sınırlardı. Onların durumunda ise böyle bir şey söz konusu değildi. Son olarak da, ben daha müşkülpesent biriydim, daha incelmiş biri de diyebiliriz. Beni yanıltan tam da bu incelikler oldu. Kırılganlıktan başka bir şey olmayan şeyi fazilet sandım, ve eğer oyuncuları daha güzel olmuş olsalardı kaderin beni tanık ettiği sahne, şüphesiz beni çok daha az sarsardı.

Ortak yaşam benim için giderek daha dayanılmaz oldukça, duygusal olarak yalnız olmak bana daha çok ıstırap veriyordu. En azından, ıstırabıma duygusal bir neden yüklüyordum. Son derece basit şeyler beni fazlasıyla geriyordu; sanki zaten suçluymuşum gibi, benden şüphelenildiğini sandım; aklımdan çıkmayan bir düşünce, kurduğum bütün ilişkileri bana zehir etti. Hasta düştüm. Eskisinden daha çok hasta düştüm demek daha doğru olur, çünkü oldum olası biraz hastaydım zaten.

Çok ciddi bir hastalık değildi. Bu benim hastalığımdı, daha sonra da defalarca başıma gelecek ve daha önce de başıma gelmiş olan bir hastalık; çünkü her birimizin kendine özgü olan hastalığı vardır, tıpkı kendi özel sağlığı gibi, ve bunun ne olduğunu tam olarak belirlemek zordur. Epey uzun bir hastalıktı; haftalarca sür-

dü; her zaman olduğu gibi, bana biraz sükûnet verdi. Ateşim çıktığında bana musallat olan imgeler, hastalığımla beraber çekip gidiyordu; geriye sadece belirsiz bir utanç kalıyordu, tıpkı nöbetten geriye kalan o kötü tat gibi; ve hatırası, bulanıklaşmış hafızamda silikleşti. İşte o zaman, nasıl ki sabit bir fikir ancak yerine bir başkası geçtiğinde bir anlığına yok olursa, ikinci saplantımın yavaş yavaş büyüdüğünü gördüm. Ölüm ayarttı beni. Ölmek her zaman çok kolay gelmişti bana. Ölümü tasavvur etme tarzım, aşka dair hayallerimden pek farklı değildi: ölümde bir bitkinlik, tatlı bir hezimet görüyordum. O günden beri, ömrüm boyunca, bu iki saplantı sırayla zihnimi meşgul etmeyi sürdürdü; biri beni diğerinden kurtarıyordu ve hiçbir akıl yürütme beni ikisinden birden kurtaramıyordu. Revirdeki yatağımda yatmıştım; camdan, yan avlunun gri duvarına bakıyordum, boğuk çocuk sesleri geliyordu. Hayatın sonsuza dek bu gri duvar, bu boğuk sesler ve gizli bir rahatsızlığın verdiği bu sıkıntı olacağını söylüyordum kendi kendime. Hiçbir şeyin çekilen sıkıntılara değmediğini ve artık yaşamak istememenin kolay olacağını söylüyordum kendi kendime. Ve yavaş yavaş, kendi kendime verdiğim bir cevap gibi, içimden bir müzik yükseliyordu. Önce yaslı bir müzikti, ama çok geçmeden böyle adlandırılabilir olmaktan çıkıyordu, çünkü hayatın ulaşmadığı yerde ölümün anlamı kalmaz, ve bu müzik de ikisinin çok üstünde süzülüyordu. Dingin bir müzikti, dingindi çünkü güçlüydü. Reviri dolduruyor, düzenli, yavaşça gelen şehvetli bir dalganın insanı beşiğinde sallaması gibi beni yuvarlayarak altına alıyordu, karşı koymuyordum ve bir an olsun sakinleştiğimi hissediyordum. Kendi kendinden korkan hastalıklı bir delikanlı olmaktan çıkıyordum: sahiden neysem o olduğuma inanıyordum, zira hepimiz kendimiz olma cesaretine sahip olsaydık tepeden tırnağa değişirdik. Alkış peşinde koşamayacak, hatta alkışlara tahammül edemeyecek kadar utangaç olan bana, büyük bir müzisyen olmak, içimde bir kalp gibi çarpan bu yeni müziği

insanlara iletmek kolay geliyordu. Odanın karşı köşesindeki bir başka hastanın öksürüğü birden bu müziği kesiyordu ve ben aslında olup biten şeyin yalnızca nabzımın hızlı hızlı atışı olduğunun farkına varıyordum.

İyileştim. Nekahet döneminin duygularını ve gözpınarlarında biriken gözyaşlarını tattım. Istırabın keskinleştirdiği hassasiyetimle, okuldaki itiş kakıştan eskisinden de çok iğreniyordum. Yalnız kalamamak ve müziksizlik bana azap veriyordu. Hayatım boyunca, müzik ve yalnızlık bende müsekkin etkisi yaptı. Ben farkında olmadan içimde kopan savaşlar ve onları izleyen hastalık, gücümü tüketmişti. O kadar zayıf düşmüştüm ki, sofu biri olup çıktım. Her büyük zafiyetin yol açtığı tinselliğe kolayca kapıldım; bu, demin size sözünü ettiğim ve arada sırada hâlâ düşündüğüm şeyi daha da açık yürekli bir biçimde hor görmemi sağlıyordu. Benim gözümde kirlenmiş olan bir çevrede artık yaşayamazdım. Anneme saçma sapan, abartılı, ama yine de hakikati yansıtan mektuplar yazıp beni kolejden alması için yalvardım. Orada mutsuz olduğumu, büyük bir müzisyen olmak istediğimi, artık ona parasal yönden yük olmayacağımı, kısa zamanda kendi kendime yeter hale geleceğimi söylüyordum. Ancak kolej, gözüme eskisi kadar çekilmez görünmüyordu. Önceleri bana kaba davranan pek çok okul arkadaşım, şimdi biraz daha iyi davranıyordu; memnun edilmesi o kadar kolay bir çocuktum ki, bundan ötürü büyük bir minnet duyuyordum; yanılmış olduğumu ve kötü kalpli olmadıklarını düşünüyordum. Kendisiyle o zamana kadar neredeyse hiç konuşmamış olduğum bir çocuğun, çok yoksul olduğumu ve ailemin bana hemen hemen hiçbir şey göndermediğini fark ederek, şekerlerini ille de benimle paylaşmak isteyişini hep hatırlayacağım. Hassasiyetim kendi kendimi küçük düşüren gülünç bir hal almıştı; sevgiye öyle muhtaçtım ki bu hareket beni gözyaşlarına boğdu; gözyaşlarımdan bir günahtan utanır gibi utandığımı hatırlıyorum. O günden itibaren onunla dost olduk.

Başka şartlarda, yeni başlayan bu dostluk, gidişimi ertelemek istememe yol açardı: aksine, gitme, hem de mümkün olan en kısa zamanda gitme arzumu pekiştirdi. Anneme daha ısrarlı mektuplar yazdım. Gecikmeden beni okuldan alması için yalvardım.

Annem çok iyi davrandı. Her zaman iyi davranmıştır. Beni almaya bizzat geldi. Yatılı okul ücretinin pahalı olduğunu da söylemeliyim: her yarıyıl, benimkiler için bir kaygı kaynağıydı bu. Derslerim daha iyi olsaydı, sanıyorum ki beni okuldan almazlardı, ama okulda bir şey yapmıyordum, ağabeylerim bunun parayı sokağa atmak olduğunu düşünüyorlardı. Tamamen haksız değillerdi sanırım. En büyüğü yeni evlenmişti; fazladan masraf kapısı açmıştı bu. Woroïno'ya döndüğümde, odamı evin uzak bir kanadına yerleştirmiş olduklarını gördüm, ama doğal olarak şikâyet etmedim. Annem, bir iki lokma yemeye çalışmam için ısrar etti; yemekleri bana kendi eliyle getirmek istedi; daha fazlası elinden gelmediği için hep özür dilermiş gibi görünen o hafif tebessümüyle bana gülümsüyordu; yüzü ve elleri, elbisesi gibi yıpranmıştı sanki; inceliğine onca hayran olduğum parmaklarının, çok yoksul bir kadınınkiler gibi iş yapmaktan bozulmaya başladığını fark ettim. Onu biraz hayal kırıklığına uğratmış olduğumu; benim için bir müzisyen, muhtemelen vasat bir müzisyen istikbalinden başka şeyler ummuş olduğunu hissettim. Yine de, beni yeniden görmekten memnundu. Ona kolejdeki üzüntülerimi anlatmadım; ailemin gözünde gündelik hayatın ta kendisi olan dertler ve çabalarla karşılaştırınca bu üzüntüler şimdi bana tamamiyle hayal ürünü görünüyordu, hem anlatması da zordu. Ağabeylerime bile bir çeşit saygı duyuyordum; hâlâ malikâne olarak adlandırılan evi idare ediyorlardı; bu benim yaptığımdan daha fazlaydı, asla yapmayacağım bir şeydi; bunun da kendine göre önemi olduğunu belli belirsiz anlamaya başlıyordum.

Dönüşümün hüzünlü olduğunu düşünüyorsunuz; bilakis, mutluydum. Kendimi kurtulmuş hissediyordum. Kendi kendim-

den kurtulmuş olduğumu hissettiğimi herhalde tahmin edersiniz. Gülünç bir histi bu, hele bu hissi sonradan defalarca duyduğum için daha da gülünç; bu da hiçbir zaman kesin olmadığını gösterir. Kolej yıllarım bir ara dönemdi sadece: sahiden de onları artık düşünmüyordum. Sözde kusursuz olduğum yanılgısından henüz kurtulmamıştım; etrafımda vazedildiğini duyduğum, biraz kasvetli, edilgen ahlak idealine göre yaşamaktan memnundum; bu tür bir varoluşun hep sürebileceğini sanıyordum. Ciddi bir şekilde çalışmaya koyulmuştum; günlerimi öyle kesintisiz bir müzikle doldurmayı başarmıştım ki, sessizlik anları bana olağan duraklamalar gibi görünüyordu. Müzik düşünceleri kolaylaştırmaz, sadece düşleri kolaylaştırır, hem de en belirsiz düşleri. Beni onlardan koparabilecek, ya da belki onlara kesinlik kazandıracak her şeyden korkar gibiydim. Çocukluktaki arkadaşlıklarımın hiçbirini yeniden kurmamıştım; ailem ziyarete gittiğinde, beni evde bırakmalarını rica ederdim. Kolejde dayatılan ortak hayata bir tepkiydi bu; bir tedbirdi de, ama bu tedbiri kendime bile itiraf etmeden alıyordum. Bizim oturduğumuz yöreden sayısız Çingene göçebe geçerdi; bazıları iyi müzisyendir, ve bu ırkın bazen çok güzel olduğunu bilirsiniz. Eskiden, çok daha küçükken, bahçenin demir parmaklıkları ardından çocuklarıyla sohbet etmeye giderdim, ama ne söyleyeceğimi bilemediğimden onlara çiçekler verirdim. Çiçeklerin onları çok sevindirip sevindirmediğini bilmiyorum. Ama eve dönüşümden beri, akıllı uslu olmuştum ve dışarı sadece gündüzleri, kırlar aydınlıkken çıkıyordum.

Art niyetim yoktu; olabildiğince az düşünüyordum. Kendimi tamamiyle çalışmaya verdiğim için çok sevindiğimi biraz da alayla hatırlıyorum. Uyuşukluk halinden rahatsız olmayan, ama en ufak bir harekette ürperip titreyebileceği için kımıldamaktan korkan bir hummalı gibiydim. Sükûnet dediğim buydu. Olacaklara çok yakınken, içinde uykuya dalınan bu sükûnetten korkmak gerektiğini sonradan anladım. Rahat, sakin olduğumuzu sanırız,

belki de, bizden habersiz, içimizde bir şeye çoktan karar verildiği için.

İşte o zaman meydana geldi, diğer sabahlara benzer bir sabah, hiçbir şeyin, ne zihnimin ne bedenimin beni her zamankinden daha açık bir şekilde uyarmadığı bir anda. Durum ve şartların beni hazırlıksız yakaladığını söylemiyorum: ben onları buyur etmeden çoktan kalkıp gelmişlerdi, ama şartlar böyledir zaten. Çekingendirler ve yorulmak nedir bilmezler; kapımızın önünde gidip gelirler, hep aynıdırlar, ve bu gelip geçenleri durdurmak için elimizi uzatmak bize bağlıdır. Bütün sabahlar gibi bir sabahtı, ne daha aydınlık, ne daha puslu. Kırda, iki yanı ağaçlı bir yolda yürüyordum; ortalık, sanki her şey kendi yaşamına kulak vermiş ve onu dinliyormuş gibi sessizdi; düşüncelerim, sizi temin ederim, başlayan bu günden daha az masum değildi. En azından, masum olmayan düşüncelerim olduğunu hatırlamıyorum, zira masum olmaktan çıktıklarında artık onları denetim altında tutamaz oluyordum. Doğadan uzaklaşır gibi göründüğüm şu anda, bir zorunluluk olarak her yerde mevcut olduğu için doğaya şükretmeliyim. Meyve ancak zamanı geldiğinde, ağırlığı onu nicedir yere, toprağa doğru çektiğinde düşer: bu içsel olgunluktan başka mukadderat yoktur. Bunu size ancak çok belirsiz bir şekilde söylemeye cesaret ediyorum; gidiyordum, belli bir amacım yoktu; o sabah güzellikle karşılaştıysam bu benim kabahatim değildi...

Eve döndüm. Olanlara bir felaket havası vermek istemiyorum: hakikatin ötesine geçtiğimi hemen anlarsınız. Duyduğum şey utanç değildi, pişmanlık da değildi, daha ziyade şaşkınlıktı. İçime peşinen dehşet salan şeyde bunca sadelik olduğunu tahayyül etmemiştim: günahın kolaylığı nedameti engelliyordu. Hazzın bana öğrettiği bu sadeliği daha sonraları büyük yoksullukta, acıda, hastalıkta, ölümde, yani başkalarının ölümünde yeniden buldum, ve umarım günün birinde kendi ölümümde de yeniden bulurum. Şeyleri giydirmeye çabalayan muhayyilelerimizdir,

oysa şeyler muhteşem bir biçimde çıplaktır. Eve döndüm. Biraz başım dönüyordu; günün geri kalanını nasıl geçirdiğimi hiçbir zaman hatırlayamadım; sinirlerimin yatışması, içimin titremesi çok uzun sürdü. Yalnız akşam odama döndüğümü ve saçma, hiç acı olmayan, sadece beni gevşeten gözyaşlarını hatırlıyorum. Hayatım boyunca arzuyu ve korkuyu birbirine karıştırmıştım; artık ne birini ne de ötekini hissediyordum. Mutlu olduğumu söylemiyorum: mutluluğa pek alışkın değildim; sadece, bu denli az altüst oluşum karşısında serseme dönmüştüm.

Her mutluluk bir masumiyettir. Sizi gücendirmek pahasına, daima zavallı görünen bu kelimeyi tekrarlamak gerek, zira hiçbir şey sefaletimizi mutluluğun öneminden daha iyi kanıtlamaz. Birkaç hafta boyunca gözlerim kapalı yaşadım. Müziği bırakmamıştım; bilakis, onun içinde büyük bir kolaylıkla devindiğimi hissediyordum; rüyaların derinliğinde hissedilen o hafifliği bilirsiniz. Sanki sabahki dakikalar, günün geri kalanında beni vücudumdan özgür kılmıştı. O zamanki izlenimlerim, ne kadar çeşitli olsalar da, hafızamda tekler: sanki duyarlılığım, artık sadece benle sınırlı olmadığından, hacim kazanmıştı. Sabahki heyecan, akşamki müzik cümlelerinde devam ediyordu; mevsimlerin filanca ayrıntısı, filanca koku, o sırada kapıldığım filanca eski ezgi benim için ebedi ayartıcılar olarak kaldılar, çünkü bana bir başkasından söz ediyorlar. Sonra, bir sabah, o gelmeyiverdi. Ateşim düştü: Bir uyanış gibiydi bu. Bunu, müzik durduğunda, sessizliğin yol açtığı şaşkınlıkla kıyaslayabilirim ancak.

Düşünmem gerekti. Tabii ki, kendimi etrafımda kabul görmüş fikirlere göre yargılayabilirdim ancak: kabahatimden dehşete kapılmamak, bu kabahati işlemiş olmaktan daha korkunç olurdu bence; yani kendimi şiddetle mahkûm ediyordum. Beni asıl korkutan, günah fikriyle sarsılmadan önce bu şekilde yaşayabilmiş olmam, haftalar boyunca mutlu olmamdı. Bu eylemin hangi şartlar altında meydana geldiğini hatırlamaya çalışıyordum; bir

türlü olmuyordu; onları yaşadığım sırada olduğumdan çok daha fazla altüst ediyorlardı beni, zira böyle anlarda nasıl yaşadığıma bakmazdım. Kendimi geçici bir deliliğe teslim olmuş olarak tahayyül ediyordum; vicdan muhasebelerimin beni hızla çok daha beter bir deliliğe sürükleyeceğini anlamıyordum: vicdani kaygılarla öylesine doluydum ki, kendimi mümkün olduğunca mutsuz olmaya zorlamamak elimden gelmezdi.

Odamda o küçük eski zaman aynalarından biri vardı, sanki camı nefeslerle soluklaşmış gibi daima biraz bulanık olan aynalardan. Madem içimde o kadar ciddi bir şey vuku buldu, o halde değişmiş olmalıyım diye düşünüyordum safça, fakat ayna bana her zamanki suretimi yansıtıyordu; kararsız, ürkmüş ve düşünceli bir yüz. Elimi yüzümde gezdiriyordum, bir temasın izini silmek için değil de, gerçekten ben olduğumdan emin olmak için. Belki de hazzı bu kadar korkunç kılan, bir vücudumuz olduğunu bize öğretmesidir. Daha önce bu vücut sadece yaşamamıza yarıyordu. Şimdi ise, bu vücudun kendine özgü bir varoluşu, hayalleri, iradesi olduğunu hissediyoruz ve ölümümüze kadar onu hesaba katmak, ona boyun eğmek, onunla uzlaşmak ya da mücadele etmemiz gerekecek. Ruhumuzun onun en iyi hayalinden başka bir şey olmadığını hissediyoruz (hissettiğimizi sanıyoruz). İç sıkıntımın ikinci bir suretini çıkartan bir aynanın karşısında, yalnızken, vücudumla, onun zevkleri ya da acılarıyla ne gibi bir ortaklığım olduğunu düşünmüşümdür, sanki o vücuda ait değilmişim gibi. Ama ben ona aitim, dostum. Bunca kırılgan görünen bu vücut benim erdemli kararlarımdan daha uzun ömürlü halbuki, hatta belki ruhumdan da, zira ruh çoğu zaman ondan önce ölür. Bu cümle Monique, kuşkusuz sizi itirafımın bütününden daha çok sarsmıştır: siz ölümsüz ruha inanırsınız. Sizin kadar emin olmadığım ya da daha az gururlu olduğum için beni bağışlayın; ruh bana çoğu zaman vücudun aldığı sıradan bir soluk gibi görünüyor.

Tanrı'ya inanırdım. Ona ilişkin çok insani, yani çok insanlık dışı bir tasavvurum vardı ve kendimi onun karşısında iğrenç biri olarak değerlendirirdim. Bize hayatı öğreten tek şey olan hayat, bize kitapları da açıklar üstelik: Kitabı Mukaddes'in üstünkörü okumuş olduğum bazı bölümleri, benim için yeni bir yoğunluk kazandı; beni çok korkuttu. Bazen, başıma gelen şeyin bir kere vuku bulmuş olduğunu, bunun vuku bulmasını hiçbir şeyin engelleyemeyeceğini ve buna boyun eğmem gerektiğini düşünüyordum. Bu düşünce lanetlenme düşüncesi gibiydi: beni sakinleştiriyordu. Her büyük aczin altında bir yatışma vardır. Sadece bunun bir daha olmayacağına kendi kendime söz verdim; Tanrı'ya yemin ettim, sanki Tanrı yeminleri kabul edermiş gibi. Günahımın, tanık olarak, tek bir suç ortağı vardı ve o da artık orada değildi. Yaptıklarımıza bir tür gerçeklik veren başkasının görüşüdür; benim yaptıklarımı kimse bilmediğinden, rüyada yapılan hareketlerden daha fazla bir gerçeklikleri yoktu. Yorgun zihnim yalana o kadar çok sığınıyordu ki, sonunda hiçbir şeyin vuku bulmadığını kesin olarak öne sürebilirdim: geçmişi inkâr etmek, geleceğe yatırım yapmaktan daha saçma değildir.

Hissetmiş olduğum şeyin aşkla hiç mi hiç alakası yoktu; tutku bile değildi. Ne kadar cahil olsam da bunun bal gibi farkındaydım. Dışarıdan geldiğine inanabildiğim bir sürüklenmeydi. Bütün sorumluluğu, onu sadece paylaşmış olan kişinin üzerine atıyordum; ondan ayrılışımın isteyerek olduğuna, takdir edilecek bir davranış olduğuna kendimi ikna ediyordum. Bunun doğru olmadığını biliyordum, ama olabilirdi de: hafızamız da bizim oyunumuza gelir. Yapmış olmamız gerekeni kendi kendimize defalarca tekrarlaya tekrarlaya, bunu yapmamış olmak bize imkânsız gibi görünür sonunda. Bana göre kötülük, günahı alışkanlık haline getirmekten ibaretti; yalnızca tek bir defa teslim olmanın, hiç teslim olmamaktan daha zor olduğunu bilmiyordum; kabahatimi, bir daha hiç maruz kalmamaya söz verdiğim şartların sonucu ola-

rak izah ettiğimden, bir anlamda onu kendimden ayırıyor ve bir kazadan ibaret sayıyordum. Dostum, size her şeyi söylemeliyim: bir daha işlememeye yemin ettiğimden beri, bu günahı bir kez tatmış olmaktan dolayı duyduğum pişmanlık bir parça azalmıştı.

Sadece yarı yarıya suçlu olduğuma dair yanılsamamın uçup gitmesine neden olan yeni ihlalleri size anlatmayacağım. Bundan hoşlandığımı yüzüme vurursunuz; belki bunda haklı da olursunuz. Şimdi, bir zamanlar ben olan o yeniyetmeden, onun fikirlerinden, ıstıraplarından o kadar uzağım ki, ona bir çeşit sevgiyle eğiliyorum; ona acımak, neredeyse teselli etmek istiyorum. Bu duygu, Monique, beni düşünmeye sevk ediyor: acaba gençliğimizin hatırası mıdır bizi başkalarının gençliği karşısında allak bullak eden? O kadar çekingen, kıvrak zekâlı olmayan ben, muhtemel suç ortaklıklarını kolayca tahmin edebilir oluşumdan korkmuştum; kendimi kabahatlerimden dolayı değil de şartların bayağılığından dolayı suçluyordum, sanki şartların daha az bayağısını seçmek sadece bana bağlıymış gibi. Sorumluluğun bende olmadığına inanmak beni yatıştırmıyordu: eylemlerimin iradi olduğunu hissediyordum, ne var ki sadece gerçekleştirirken onlara razı oluyordum. Sanki içgüdü, beni ele geçirmek için, vicdanın çekip gitmesini ya da gözlerini yummasını bekliyordu. Sırayla iki zıt iradeye itaat ediyordum; bu iradeler birbirleriyle çarpışmıyorlardı çünkü birbirlerini takip ediyorlardı. Yine de bazen, değerlendirmediğim bir fırsat çıkıyordu: çekiniyordum. Anlayacağınız, kendime karşı kazandığım zaferler de bir başka hezimetti; bazen kusurlarımız, kötü huylarımızın karşısına çıkardığımız en iyi hasımlardır.

Öğüt isteyecek kimsem yoktu. Yasak eğilimlerin ilk sonucu bizi kendi içimize hapsetmektir: susmak ya da bundan sadece suç ortaklarına bahsetmek gerekir. Kendimi yenmek için çaba harcarken ne teşvik, ne merhamet, hatta ne de her iyi niyetin hak ettiği o azıcık saygıyı bekleyemediğim için çok acı çektim. Ağa-

beylerimle hiçbir zaman çok yakınlık kuramadım; dindar ve kederli bir kadın olan annemin bana ilişkin dokunaklı hayalleri vardı; evladıyla ilgili kafasında oluşmuş o çok saf, çok tatlı ve biraz da yavan fikri elinden alırsam bana çok gücenirdi. Benimkilere itiraf etmeye cesaret etmiş olsaydım, en az bağışlayacakları şey tam da bu itiraf olurdu. Ahlaki kaygıları olan bu insanları, bilgisizlik sayesinde kurtuldukları zor bir duruma düşürmüş olurdum; gözleri sürekli üstümde olacaktı, bana yardım etmeyeceklerdi. Aile hayatındaki rolümüz, diğerlerinin rolüne göre kesin olarak belirlenmiş bir kere. Oğuluzdur, erkek kardeşizdir, kocayızdır, ne bileyim? İsmimiz, varsayılan sağlık durumumuz, bize gösterilmesi veya gösterilmemesi gereken ilgi, saygı gibi bu rol de bize özeldir. Gerisinin önemi yoktur; gerisi, hayatımızdır. Sofrada ya da sakin bir odada otururken, bazı anlar müthiş azap çekerdim, öleceğimi sanırdım; bu halimi görmemelerine şaşardım. Öyle zamanlarda bizimle ailemiz arasındaki boşluk sanki aşılmaz olur: bir kristalin merkezindeymişiz gibi yalnızlık içinde çırpınırız. Bu insanların anlayacak, müdahale etmeyecek ve şaşırmayacak kadar bilge olduklarını düşünme noktasına varırdım. Bu varsayım, düşünülecek olursa, belki Tanrı'yı açıklayabilir. Fakat sıradan insanlar söz konusu olduğunda, onlara bilgelik atfetmek nafiledir; körlük yeter.

Size tasvir ettiğim aile hayatını düşünecek olursanız, bu ortamın çok uzun bir kasım ayı gibi kasvetli olduğunu anlarsınız. Daha az hüzünlü bir yaşantı aynı zamanda daha saf olur gibime geliyordu; ayrıca, yerinde olarak, fazlasıyla makul bir hayatın düzenliliği kadar hiçbir şeyin insanı içgüdünün aşırılıklarına itmediğini de düşünüyordum. Kışı Pressburg'da geçirdik. Kız kardeşlerimden birinin sağlığı şehirde, hekimlere kolayca ulaşabileceğimiz bir yerde oturmayı zorunlu kılıyordu. Geleceğime katkıda bulunmak için elinden geleni yapan annem, armoni dersleri almam konusunda ısrar etmişti; çevremde, büyük ilerlemeler kay-

dettiğim söyleniyordu. Bir meşgalede sığınak arayanlar nasıl çalışırsa öyle çalıştığım muhakkaktı. Bana ders veren müzisyen (oldukça vasat, ama çok iyi niyetli bir adamdı), müzik eğitimimi yurtdışında tamamlamamı salık veriyordu anneme. Orada hayatın zor olacağını biliyordum; yine de, gitmek istiyordum. Yaşadığımız yerlere o kadar çok bağla bağlıyızdır ki, oraları bırakıp gitmekle kendi kendimizi daha kolay bırakıp gideriz gibimize gelir.

Epey düzelmiş olan sağlığım artık bir engel teşkil etmiyordu, yine de anneme kalırsa yaşım çok küçüktü. Daha serbest bir hayatın beni karşı karşıya getireceği ayartılmalardan korkuyordu belki; sanırım aile hayatının beni bunlardan korumuş olduğunu düşünüyordu. Ebeveynlerin çoğu böyledir. Biraz para kazanmak zorunda olduğumu çok iyi anlıyordu, ancak bekleyebileceğimi düşünüyordu şüphesiz. Bu işe yanaşmayışındaki acıklı yanı o zamanlar sezmiyordum. Pek fazla ömrü kalmadığını bilmiyordum.

Pressburg'da bir akşam, kız kardeşimin ölümünden kısa bir süre sonra, eve her zamankinden daha çaresiz bir halde döndüm. Kız kardeşimi çok sevmiştim. Ölümünün beni haddinden fazla sarstığını iddia etmiyorum; çok duygulanamayacak kadar sıkıntılıydım. Acı bizi bencil kılar, çünkü bizi bütünüyle içine çeker: çok daha sonra, hatıra biçimine bürünerek, bize merhameti öğretir. Kendi kendime söz verdiğimden biraz daha geç döndüm eve; fakat anneme belli bir saatte döneceğimi söylememiştim; yani beni beklemiyordu. Kapıyı ittiğimde, onu karanlıkta oturur buldum. Annem, ömrünün son demlerinde, gece yaklaşırken hiçbir şey yapmadan oturmaktan hoşlanır olmuştu. Sanki eylemsizliğe ve karanlığa alışmak ister gibiydi. O zaman yüzü, tamamen yalnız olduğumuzda ve etraf tamamen karanlıkken yüzümüzün aldığı o daha sakin, aynı zamanda daha samimi ifadeye bürünüyordu sanırım. İçeri girdim. Annem böyle hazırlıksız yakalanmaktan hoşlanmazdı. Kendini mazur göstermek istercesine, lambanın yeni söndüğünü söyledi. Ama lambaya dokundum, camı ılık bile

değildi. Bir şeyim olduğunu yine de fark etti. Karanlıkken daha öngörülü oluruz, çünkü gözlerimiz bizi aldatmaz. Elimle yoklayarak, yanına oturdum. Çok iyi bildiğim biraz tuhaf bir halsizlik vardı üstümde; iradem dışında, içimden bir itiraf kopup, gözyaşları gibi akacaktı sanki. Belki de tam her şeyi anlatacakken, hizmetçi elinde bir başka lambayla içeri girdi.

O zaman, hiçbir şey söyleyemeyeceğimi, ne dediğimi anlayınca annemin yüzünün alacağı ifadeye katlanamayacağımı hissettim. O azıcık ışık beni tamiri imkânsız, gereksiz bir yanlış yapmaktan alıkoydu. İç dökmeler, bir başkasının hayatını kolaylaştırmak amacını gütmüyorsa, zararlıdır dostum.

Ancak, susmakla yetinemeyecek kadar ileri gitmiştim; konuşmak zorunda kaldım. Yaşantımın iç karartıcı halini, geleceğe ilişkin şansımın sürekli olarak azaldığını, ağabeylerimin beni aile içinde esaret altında tuttuklarını anlattım. Bu arada, evden gitmekle kurtulmayı umduğum daha beter bir esareti düşünüyordum. Bu önemsiz şikâyetleri, bir türlü edemediğim başka bir itirafın, benim için önem taşıyan yegâne itirafın vereceği kahırla dile getirdim. Annem susuyordu; onu ikna etmiş olduğumu anladım. Odadan çıkmak için ayağa kalktı. Güçsüz ve yorgundu; bana hayır diyememenin onun için ne kadar zor olduğunu hissettim. Belki de, bir çocuğunu daha kaybetmiş gibi olmuştu. Israrımın asıl nedenini ona açıklayamamak bana acı veriyordu; beni bencil sanıyor olmalıydı: ona çekip gitmeyeceğimi söylemek isterdim.

Ertesi gün beni çağırttı; sanki çoktandır aramızda anlaşıp kararlaştırdığımız bir şeymiş gibi gidişimden bahsettik. Ailem bana yiyecek ve yatacak yer parası verebilecek kadar zengin değildi; yaşamak için çalışmak zorundaydım. İlk günlerimi kolaylaştırmak için, annem bana, büyük bir gizlilik içinde, şahsi parasından çektiği bir miktar para verdi. Önemli bir miktar değildi, ama ikimize de öyle göründü. İmkânım olur olmaz bunu kısmen ödedim, ama annem çok çabuk öldü; borcumun tamamını kapatamadım.

Annem istikbalime inanıyordu. Biraz şan, şöhret istedimse, onun bundan mutlu olacağını bildiğim içindi. Diyeceğim, sevdiklerimiz yok olup gittikçe, birlikte tadına varamayacağımız bir mutluluğa sahip olma sebepleri de azalıyor.

Yakında on dokuz yaşına basacaktım. Annem doğum günümden sonra gitmemde ısrarlıydı; dolayısıyla Woroïno'ya döndüm. Orada geçirdiğim birkaç hafta boyunca kendimi suçlayacak hiçbir davranışım olmadı ve neredeyse hiçbir arzu da duymadım. Saf bir şekilde gidiş hazırlıklarıyla meşgul oluyordum; yöreye pek çok yabancının geldiği Paskalya zamanından önce gitmek istiyordum. Son akşam, annemle vedalaştım. Sade bir şekilde ayrıldık. İnsan çekip giderken, sanki kendini özlettirmek istermişçesine fazla müşfik görünmesinde ayıplanacak bir yan vardır. Hem tadına doyulmaz öpücükler bize başkalarını unutturur; artık emin olamayız ya da cesaret edemeyiz. Ertesi gün erkenden, kimseyi rahatsız etmeden gitmek istiyordum. Geceyi odamda, açık pencerenin önünde, geleceğimi hayal ederek geçirdim. Uçsuz bucaksız ve aydınlık bir geceydi. Bahçeyi ana yoldan sadece bir demir parmaklık ayırıyordu; dışarıda oyalanmış insanlar sessizce yoldan geçiyorlardı; uzaktan ağır ayak seslerini duyuyordum; birden, hüzünlü şarkıları yükseldi. Belki de bu zavallı insanlar anlaşılmaz, belirsiz bir şekilde düşünüyor, acı çekiyorlardı, tıpkı nesneler gibi. Fakat şarkılarında, sahip oldukları bütün ruh vardı. Yürüyüşlerini hafifletmek için şarkı söylüyorlardı sadece; bu şekilde neyi dile getirdiklerini bilmiyorlardı. Bir kadın sesi hatırlıyorum, öyle berraktı ki hiç yorulmadan, ilelebet Tanrı'ya kadar yükselebilirdi. Bütün hayatın böyle bir göğe yükselme haline gelmesi imkânsız değildi bence; tumturaklı bir şekilde kendi kendime buna dair söz verdim. Yıldızlar çıkmışken harikulade düşünceler beslemek zor değildir. Gündüzün bayağılığı içinde bunları bozulmadan korumak daha zordur; başkaları karşısında, Tanrı karşısında olduğumuz kişi olmak daha zordur.

Viyana'ya vardım. Annem Avusturya'ya karşı kafamı Moravyalılar'ın bütün önyargılarıyla doldurmuştu; orada geçirdiğim ilk hafta öyle korkunçtu ki, hiç bahsetmesem daha iyi. Hayli yoksul bir evde bir oda tuttum. İyi niyetlerle doluydum; arzularımı ve acılarımı yoluyla yordamıyla bir düzene sokabileceğime inandığımı hatırlıyorum, tıpkı bir dolabın çekmecesine eşyalarını yerleştirir gibi. Yirminci yaşın vazgeçişlerinde buruk bir sarhoşluk vardır. Bilmem hangi kitapta, yeniyetmeliğin belirli bir çağında bazı rahatsızlıkların sık görüldüğünü okumuştum; bunların hayatın geride bıraktığım bir dönemiyle sınırlı, çok sıradan olaylar olduğunu kendime kanıtlamak için hatıralarımın tarihini öne alıyordum. Mutluluğun diğer biçimleri aklıma gelmiyordu bile; yani, korkunç olduğuna hükmettiğim eğilimlerim ile belki de insani olmayan tam bir feragat arasında seçim yapmam gerekiyordu. Seçimimi yaptım. Yirmi yaşında kendimi nefsin ve kalbin mutlak yalnızlığına mahkûm ettim. Yıllar sürecek mücadeleler, saplantılar, sıkıdüzen böyle başladı. Çabalarımın hayranlık duyulası olduğunu söylemek bana düşmez; akıldışı oldukları söylenebilir. Her halükârda, bu çabaları göstermiş olmak da bir şey; bugün kendimi daha dürüstçe kabul etmemi sağlıyorlar. Bunu söylüyorum çünkü o yabancı şehirde daha kolay fırsatlar bulabileceğim için, hepsini geri çevirmemin şart olduğunu düşündüm; gitmeme izin vermekle bana göstermiş oldukları güveni boşa çıkarmak istemiyordum. Yine de, kendi kendimize nasıl da çabucak alıştığımızı görmek tuhaf; birkaç ay önce tiksindiğimi sandığım şeylerden vazgeçmeyi övgüye değer buluyordum.

Hayli sefil bir eve yerleştiğimi size söylemiştim. Tanrım, başka hiçbir şeyde gözüm yoktu. Ama yoksulluğu o kadar çetin kılan mahrumiyet değil, yer darlığı, iç içe olmak. Pressburg'daki konumumuz, şehirlerde maruz kalınan tiksindirici temaslardan beni korumuştu. Ailemin bana temin ettiği tavsiye mektuplarına rağmen, o yaşta, ders verecek birilerini bulmakta uzun süre güç-

lük çektim. Kendimi öne sürmekten hoşlanmıyordum; dolayısıyla nasıl davranacağımı bilmiyordum. Bir tiyatroda eşlikçi olarak çalışmak bana zor geldi; orada etrafımda bulunanlar samimiyet göstermekle beni rahatlattıklarını sandılar. Sevilebileceği kabul edilen kadınlar hakkında daha iyi düşünceler beslemem orada olmadı. Maalesef, şeylerin dış görünüşlerine karşı çok duyarlıydım; oturduğum ev bana ıstırap veriyordu; orada zaman zaman karşılaşmak zorunda olduğum kişiler bana ıstırap veriyordu. Kaba saba olduklarını tahmin edersiniz. Fakat insanlarla olan ilişkilerimde, onların pek mutlu olmadıkları düşüncesi bana hep yardımcı oldu. Nesneler de pek mutlu değildir; onlara yakınlık duymamız da bundandır. Odam önceleri beni tiksindirmişti; iç karartıcıydı, daha iyisini yapmanın elden gelmediği hissedildiği için insanın yüreğini burkan sahte bir şıklığı vardı. Pek temiz de değildi: benden önce başkalarının da oradan geçmiş olduğu belliydi ve bu da beni biraz iğrendiriyordu. Sonra, o kişilerin kimler olabileceğiyle, onların hayatlarını tasavvur etmekle ilgilenir oldum. Sanki dostumdular, onları tanımadığım için bozuşamazdım da. Sıkıntılı bir şekilde, geçirdikleri günün muhasebesini yapmak için bu masaya oturduklarını, bu yatağa uzanıp uyuduklarını ya da uykusuzluk çektiklerini geçiriyordum aklımdan. Onların da, tıpkı benim olduğu gibi, kendi özlemleri, erdemleri, kötü huyları, sıkıntıları olduğunu düşünüyordum. Kusurlarımız bize merhameti öğretmese ne işimize yarardı, bilmiyorum dostum.

Alıştım. İnsan kolayca alışıyor. Yoksul olduğumuzu, yalnız olduğumuzu ve kimsenin bizi düşünmediğini bilmekten bir tür haz duyarız. Bu, hayatı basitleştirir. Ama aynı zamanda insanı fena halde baştan çıkarır. Her gece, o saatte hemen hemen ıssız olan kenar mahallelerden geçerek geç vakit eve dönüyordum, öyle yorgun oluyordum ki yorgunluk hissetmiyordum. Gündüz vakti sokaklarda karşılaştığımız insanlar, makul olduğu varsayılan belli bir hedefe doğru ilerliyor izlenimi verirler, ama geceleyin

sanki rüyalarında yürüyor gibidirler. Yoldan geçenler, tıpkı benim gibi, rüyalardaki yüzlerin puslu görüntüsüne sahipmişler gibi geliyordu bana, ve hayatın da aptalca, yorucu, bitmek bilmeyen bir kâbus olup olmadığından emin değildim. O Viyana gecelerinin tatsızlığını size anlatacak değilim. Arada sırada, kapı eşiklerine serilmiş, sohbetlerini ya da belki de öpüşmelerini gönüllerince uzatan âşık çiftler görürdüm; onları saran karanlık, aşkın karşılıklı yanılsamasını daha mazur gösterirdi; ve ben, arzu etmediğim bu sakin hoşnutluğa imrenirdim. Dostum, gerçekten garip insanlarız. Hayatımda ilk defa, başkalarından farklı olmaktan sapkın bir zevk alıyordum; insanın daha fazla ıstırap çektiğinde kendini üstün görmemesi zordur, mutlu insanları görünce de mutluluktan ikrah getirilir.

Odama dönmekten, uyuyamayacağımdan emin olduğum yatağa uzanmaktan korkuyordum. Yine de, sonunda olup olacağı buydu. Kendi kendime vermiş olduğum sözlere karşı gelip de (sizi temin ederim Monique, bu nadiren başıma geliyordu) eve ancak şafakta dönsem bile eninde sonunda odama çıkmam, giysilerimi, belki de vücudumdan kurtulabilmeyi istercesine bir kez daha çıkarmam ve örtümün altına girmem gerekiyordu, bu sefer uyuyordum. Haz çok kısa sürer, müzik bizi sadece bir anlığına yükseltip daha hüzünlü bir halde yere bırakır, fakat uyku bir telafidir. Bizi terk ettiğinde bile, yeniden acı çekmeye başlamamız birkaç saniye sürer; ve uykuya her dalışımızda, kendimizi bir dostun kollarına teslim ettiğimiz hissine kapılırız. Vefasız bir dost olduğunu biliyorum, bütün diğer dostlar gibi; çok mutsuz olduğumuzda o da bizi terk eder. Ama er ya da geç, belki farklı bir isimle geri geleceğini ve sonunda onun kollarında dinleneceğimizi biliriz. Rüyasız olduğunda mükemmeldir; denebilir ki, uyku her akşam bizi hayattan uyandırır.

Mutlak surette yalnızdım. Şu ana kadar, arzumun vücut bulduğu insan yüzleri konusunda hep suskun kaldım; sizinle benim

arama sadece anonim hayaletler soktum. Beni buna utangaçlığın ya da insanın kendi hatıraları karşısında bile duyduğu kıskançlığın zorladığını sanmayın. Sevmiş olmakla övünmüyorum. En şiddetli heyecanların ne kadar kısa sürdüğünü iyi biliyorum; ölümlü, her yönden ölüme bağımlı varlıkların yakınlaşmasından, ölümsüz olma iddiasındaki bir duygu çıkarmayı istemeyecek kadar. Başka birinde bizi heyecanlandıran şey, neticede ona hayat tarafından ödünç verilmiştir. Ruhun da beden gibi yaşlandığını; en iyilerde bile, tıpkı gençlik gibi bir mevsimlik çiçek açmadan, geçici bir mucizeden başka bir şey olmadığını fazlasıyla biliyorum. Öyleyse dostum, geçip gidene yaslanmak neye yarar?

Yapmacık duygulanmalardan, şehevi aldatmacadan ve tembel alışkanlıktan oluşan alışılagelmiş bağlardan çekindim. Öyle sanıyorum ki, ancak mükemmel bir varlığı sevebilirdim; bu varlığı günün birinde bulmam mümkün olsa bile, onun bana kucak açmasına layık olamayacak kadar vasat biri olduğumu düşünüyorum. Hepsi bu da değil, dostum. Ruhumuzun, zihnimizin, vücudumuzun talepleri çoğu zaman birbiriyle çelişir; tatmin edilmesi gereken bunca farklı şeyi, bunların kimini bayağılaştırmadan, kiminin de hevesini kırmadan bir araya getirmekte sanırım zorluk çekerim. Dolayısıyla, aşkı ayrı bir yere koydum. Sıkılganlığım yeterli bir sebepken, edimlerimi metafizik açıklamalarla desteklemek istemiyorum. Bağlanmaktan ve acı çekmekten duyduğum karanlık bir dehşet yüzünden, hemen hemen her zaman kendimi sıradan suç ortaklarıyla sınırladım. Bir tutkuya tutsak olmadan da bir içgüdünün tutsağı olmak yeter zaten, ve hiçbir zaman sevmediğime samimi olarak inanıyorum.

Sonra, aklıma hatıralar geliyor. Korkmayın: hiçbir şeyi tasvir etmeyeceğim; size isimler vermeyeceğim; isimleri unuttum bile, ya da hiç öğrenmedim. Bir ensenin, bir ağzın ya da gözkapağının özel kavisi geliyor gözümün önüne; hüzünlü oldukları için sevilen bazı yüzler, dudaklarının sarkmasına neden olan bıkkınlık

kıvrımı, hatta genç, cahil ve güleç birinin sapkınlığındaki bilmem hangi saflık; ruhtan, bir vücudun yüzeyine yükselen her şey. Bir daha karşılaşılmayacak, karşılaşmak istenmeyen ve tam da bu yüzden samimi bir şekilde kendilerinden söz eden ya da susan yabancıları düşünüyorum. Onları sevmiyordum: bana sunulmuş olan azıcık mutluluğu almak istemiyordum; onlardan ne anlayış, ne de anlık bir şefkat diliyordum: sadece onların hayatına kulak veriyordum. Hayat her varlığın esrarıdır: öyle harikuladedir ki onu hep sevebiliriz. Tutkunun çığlıklara ihtiyacı vardır, aşkın kendisi kelimelerden zevk alır, fakat yakınlık sessiz kalabilir. Yakınlığı yalnızca belli minnet ve rahatlama dakikalarında değil, hiçbir sevinç fikriyle ilişkilendirmediğim kişilere karşı da duydum. Sessizce yaşadım bu yakınlığı, çünkü esinleyenler anlayamazdı onu; anlamaları da şart değil zaten. Hayallerimdeki simaları, zavallı vasat insanları, bazen de kadınları bu şekilde sevdim. Ama kadınlar, tersini söyleseler de, şefkatte aşka giden yolu görürler.

Oda komşum, Marie adında oldukça genç biriydi. Marie'nin çok güzel olduğunu sanmayın; fark edilmeyen sıradan bir görünüşü vardı. Marie, bir hizmetçiden biraz daha iyi bir konumdaydı. Yine de çalışıyordu ve işinin onu geçindirmeye yettiğini sanmıyorum. Her halükârda, odasına gittiğimde onu hep yalnız bulurdum. O saatlerde yalnız kalmak için işlerini ayarlıyordu sanırım.

Marie zeki değildi, çok iyi biri de değildi belki, ama yardımseverdi, yardımlaşmanın gerekliliğini bilen tüm yoksul insanlar gibi. Galiba o insanlar arasında dayanışma, gündelik kazanılan bozuk para gibi harcanıyor. En ufak bir iyi davranışa minnettar kalmak gerekiyor; bu yüzden Marie'den bahsediyorum. Kimseye sözü geçmezdi; bana sözünü geçirmekten hoşlanıyordu sanırım; üşütmeyecek şekilde giyinmem ya da şömineyi yakmam konusunda bana nasihat verirdi ve benim yerime lüzumlu ıvır zıvırla uğraşırdı. Marie'nin bana kız kardeşlerimi hatırlattığını söyleyemem; yine de onda, çocukken sevmiş olduğum o yumuşacık ka-

dın davranışlarını buluyordum. Nezaket kurallarına göre hareket etmeye çabaladığı belliydi, bu da övgüye değerdi. Marie müzikten hoşlandığını sanıyordu; hakikaten de hoşlanıyordu: ne yazık ki, çok zevksizdi. Bu zevksizlik o kadar safça idi ki, adeta insanın içine dokunuyordu; en genelgeçer duygular ona en güzelleri gibi görünüyordu: sanki ruhu, kişiliği gibi, sahte süslerle yetiniyordu. Marie büyük bir içtenlikle yalan söyleyebiliyordu. O da, kadınların çoğu gibi, gerçek yaşamda olduğundan daha iyi ve daha mutlu olduğu hayali bir yaşantı sürüyordu sanırım. Mesela, ona sormuş olsaydım, o güne kadar hiç sevgilisi olmadığına yemin ederdi; ona inanmasam ağlardı. İçinin derinlerinde bir yerde, taşrada, çok saygıdeğer bir çevrede geçirilen çocukluğun ve adı sanı belirsiz bir nişanlının hatırası vardı. Başka hatıraları da vardı, bunlardan söz etmezdi. Kadınların hafızası, dikiş dikmek için kullandıkları o eski masalara benzer. Gizli çekmeceleri vardır; çok uzun zamandır kapalı olan ve açılmayanları vardır; artık gül tozundan başka bir şey olmayan kurutulmuş çiçekler, birbirine dolanmış yumaklar, birkaç topluiğne vardır. Marie'nin hafızası kendinden çok hoşnuttu: geçmişini nakış gibi işlemeye yarıyor olmalıydı.

Akşamları, hava soğumaya başladığında ve yalnız kalmaktan korktuğumda giderdim ona. Sohbetimiz tatsızdı elbette, ama, kendi kendini durmadan yiyip bitirenler için bir kadının saçma sapan şeylerden bahsetmesini duymakta yatıştırıcı bir yan vardır. Marie tembeldi: benim çok az çalışmam onu şaşırtmıyordu. Masallardaki prense benzer bir halim yoktur. Kadınların, hele yoksulsalar, uzaktan yakından hiçbir benzerlik olmasa bile yine de hayallerindeki kişiyle karşılaştıklarına çoğu defa inandıklarını bilmiyordum. Konumum ve belki de adım, Marie için, benim pek tasavvur edemediğim romanesk bir çekiciliğe sahipti. Elbette ki ona karşı daima çok ihtiyatlı davranmıştım; başta bundan hoşlanıyordu, alışık olmadığı bir incelikten hoşlanır gibi. Sessizce dikiş dikerken aklından geçenleri tahmin etmiyordum; sadece be-

nim iyiliğimi istediğini sanıyordum; hem sonra bazı düşünceler aklıma bile gelmiyordu.

Yavaş yavaş, Marie'nin çok daha soğuk davrandığını fark ettim. En ufak sözünde bile bir tür saldırgan saygı vardı, sanki birden benim onunkinden çok daha üstün telakki edilen bir çevreden geldiğimi anlamıştı. Kızgın olduğunu hissediyordum. Marie'nin sevgisinin sona ermiş olmasına şaşmıyordum: her şey sona erer. Yalnızca üzgün olduğunu görüyordum; nedenini tahmin edemeyecek kadar alıktım. Yaşantımın belli bir yönünden şüphelenmesinin imkânsız olduğunu düşünüyordum; bundan benim kadar rahatsızlık duymayacağını akıl etmiyordum. Sonunda, başka durumlar baş gösterdi; odam benim için artık çok pahalı olduğundan, daha yoksul bir eve taşınmak zorunda kaldım. Marie'yi bir daha görmedim. Hangi tedbirleri alırsak alalım, acı çektirmemek ne kadar zor...

Mücadele etmeyi sürdürüyordum. Şayet erdem bir dizi çabadan ibaretse, kusursuzdum. Çok çabuk vazgeçmenin tehlikeli olduğunu öğrendim; mükemmeliyete bir yemin sayesinde ulaşıldığına inanmaktan vazgeçtim. Bilgelik, tıpkı hayat gibi, sürekli ilerlemelerden, yeniden başlamalardan, sabırdan müteşekkil gibi göründü bana. Daha yavaş bir iyileşme daha sağlam olur diye düşündüm: yoksullar gibi, ufak tefek önemsiz kazançlarla yetindim. Nöbetlerin arasını açmayı denedim; ayları, haftaları, günleri hastalıklı bir titizlikle hesaplar oldum. Bunu itiraf etmesem de, bu aşırı disiplin dönemlerinde, kendi kendime günah işleme izni vereceğim anın bekleyişiyle ayakta duruyordum. Sonunda, karşıma çıkan ilk ayartmaya teslim oluyordum, bunun tek nedeni de çok çok uzun zamandır bunu yapmayı kendime yasaklamış olmamdı. Önceden, bir sonraki zaafımın zamanını yaklaşık olarak saptıyordum; her seferinde kendimi bir öncekinden daha hızlı bir biçimde koyveriyordum, o içler acısı mutluluğa ulaşmanın sabırsızlığından ziyade, nöbeti bekleme ve ona tahammül etmenin dehşetin-

den kendimi korumak için. Kendime karşı aldığım tedbirleri size anlatarak başınızı ağrıtmayacağım; şimdi bana kabahatlerden daha alçaltıcı görünüyorlar. Önemli olanın günah işleme fırsatlarından kaçınmak olduğunu sandım önce; çok geçmeden, eylemlerimizin sadece bir araz değeri taşıdığını anladım: asıl değiştirmemiz gereken tabiatımızdır. Olanlardan korkmuştum; bedenimden korktum; sonunda, içgüdülerimizin ruhumuza geçtiğini ve bize bütünüyle nüfuz ettiklerini kabul ettim. O zaman, hiçbir sığınağım kalmadı. En masum düşüncelerde bir ayartmanın başlangıç noktasını görüyordum; uzun süre sağlıklı kalan bir tek düşünce bile bulamıyordum; sanki içimde bozuluyorlardı ve ruhum, onu daha iyi tanıdığımda, tıpkı vücudum gibi beni iğrendirdi.

Bazı dönemler özellikle tehlikeliydi: hafta sonları, ay başları; belki de bunun nedeni biraz daha fazla param olması ve ücretini ödediğim suç ortaklıklarına alışmış olmamdı. (Böyle sefil sebepler de var, dostum.) Bayram arifelerinden de korkuyordum, aylaklık edilebildiği için, yalnız yaşayanlara verdiği hüzün yüzünden. O günlerde odama kapanıyordum. Yapacak hiçbir işim yoktu: suretimin aynaya yansımasını görmekten yorgun, bir yukarı bir aşağı gidip geliyordum; kendi mevcudiyetimi bana zorla kabul ettiren o aynadan nefret ediyordum. Puslu bir alacakaranlık odayı doldurmaya başlıyordu; gölgeler, fazladan bir pislik gibi eşyaların üzerine çöküyordu. Pencereyi kapatmıyordum, çünkü içeride havasız kalıyordum; dışarının gürültüleri beni, düşünmemi engelleyecek kadar yoruyordu. Oturuyor, zihnimi herhangi bir şeye vermeye çabalıyordum, ama bir fikir başka bir fikre götürür daima; bunun insanı nereye vardırabileceği bilinmez. En iyisi hareket etmek, yürümekti. Alacakaranlıkta sokağa çıkmakta ayıplanacak bir şey yoktur; ancak, bu bir bozgundu ve ötekinin habercisiydi. Şehirlerin nabzının attığı bu saati seviyordum. Zevkin sanrılı arayışını, muhtemel düş kırıklıklarını, işlenen kabahatten sonra onu telafi edecek hiçbir rahatlama olmadığında ya-

şanan, bu kabahatten bin beter olan manevi bir aşağılanmanın burukluğunu tasvir etmeyeceğim. Arzunun uyurgezerliğinin, diğer bütün kararları süpüren ani kararın, sonunda sadece kendi kendisine itaat eden tenin coşkusu üzerinde hiç durmuyorum. Bedeninden kurtulacak bir ruhun mutluluğundan dem vururuz sık sık: hayatta öyle anlar vardır ki, beden ruhtan kurtulur.

Sevgili Tanrım, ne zaman öleceğim?.. Bu sözleri hatırlıyorsunuzdur Monique. Eski bir Alman duasının başında yer alır. Bu vasat, geleceksiz, geleceğe güvensiz varlıktan, kendimi ondan ayıramayacağıma göre Ben diye adlandırmaya mecbur olduğum bu varlıktan yoruldum. Üzüntüleriyle, acılarıyla yakamı bırakmıyor; onun ıstırap çektiğini görüyorum ve onu teselli etmekten bile acizim. Kuşkusuz ondan daha iyiyim; bir yabancı hakkında konuşur gibi ondan söz edebilirim; hangi sebeplerin beni onun tutsağı yaptığını anlamıyorum. Belki de en korkuncu, başkalarının beni yalnızca, hayatla mücadele halindeki o kişi olarak tanıyacak olması. Ölmesini dilemek bile boşuna, madem ki o öleceği zaman ben de onunla birlikte öleceğim. Viyana'da, bu iç kavgalarla geçen yıllar boyunca, ölmeyi sık sık diledim.

Kötü huylarımız yüzünden ıstırap çekmeyiz, sadece onlara boyun eğemediğimiz için ıstırap çekeriz. Tutkunun bütün safsatalarını tanıdım; vicdanın da bütün safsatalarını tanıdım. İnsanlar, bazı davranışları ahlaka aykırı oldukları için ayıpladıklarını sanırlar; aslında, içgüdüsel tiksintilere boyun eğerler (boyun eğme mutluluğuna sahiptirler). En vahim kabahatlerimizin aşırı önemsizliğine, şayet pişmanlıklarımız süreyi uzatmasa hayatımızda ne kadar az yer tutacaklarına, kendime rağmen şaşakalmıştım. Bedenimiz de ruhumuz gibi unutur; içimizden bazılarının masumiyet tazelemelerinin sebebi de budur belki. Unutmaya çabalıyordum; neredeyse unutuyordum. Sonra, bu hafıza kaybı beni korkutuyordu. Hatıralarım bana hep eksik göründüğünden, daha çok azap veriyorlardı. Onları yeniden yaşamak için üzerlerine atılı-

yordum. Solup gidecekler diye umutsuzluğa kapılıyordum. Vazgeçtiğim bugünü ve geleceği telafi etmek için onlardan başka hiçbir şeye sahip değildim. Onca şeyi kendime yasakladıktan sonra, geçmişimi kendime yasaklayacak cesaretim kalmıyordu.

Kazandım. Üst üste sefil düşüşlerden ve daha da sefil zaferlerden sonra, ömrüm boyunca yaşamış olmayı arzu edeceğim gibi koca bir yıl yaşamayı başardım. Gülümsemeyin dostum. Değerimi büyütmek istemiyorum: bir kabahatten imtina etmekten övünç duymak, suçlu olmanın bir tarzıdır. Davranışlarımızı bazen yönlendiririz; düşüncelerimizi daha az yönlendiririz; rüyalarımızı yönlendiremeyiz. Rüyalar gördüm. Durgun suların tehlikesini tattım. Harekete geçmek bizi günahlarımızdan arındırıyor sanki. Utanılacak bir harekette bile, kafamızda bu harekete dair kurduğumuz düşüncelerle kıyaslandığında, temiz bir şeyler vardır. İsterseniz, daha az kirli diyelim ve bunun da gerçekliğin içinde daima var olan bilmem hangi vasat şeyden ileri geldiğini söyleyelim. Sizi temin ederim, ayıplanacak hiçbir şey yapmadığım o yıl, hayatımda saplantılı fikirlerle en çok boğuştuğum yıl oldu, üstelik öncekilerden daha da aşağılık saplantılı fikirlerdi bunlar. Sanki, fazla çabuk kapanmış olan o yara, ruhta yeniden açıldı ve sonunda onu zehirledi. Olanları acıklı bir dille anlatmak benim için kolay olurdu, ama acıklı olaylarla ne siz ilgilenirsiniz ne de ben, hem öyle şeyler vardır ki dile getirilmeyerek daha iyi ifade edilir. Diyeceğim, hayatı sevmiştim. Hayat adına, yani geleceğim adına kendimi yeniden kazanmaya çabalamıştım. Ama ıstırap çektiğimiz zaman hayattan nefret ederiz. İntihar saplantılarına, daha fena başka saplantılara maruz kaldım. Artık gündelik hayattaki en basit nesnelerde bile, olası bir yıkımın aracından başka bir şey görmüyordum. Düğümlenebildikleri için kumaşlardan; sivri uçları yüzünden makastan; özellikle de kesici nesnelerden korkuyordum. Kurtuluşun bu hoyrat biçimleri beni ayartıyordu: cinnetim ile kendi arama bir kilit koyuyordum.

Katılaştım. O güne kadar, başkalarını yargılamaktan imtina etmiştim; şayet buna gücüm olsaydı, onlara karşı kendime karşı olduğum kadar acımasız olurdum. Ama artık başkasının en küçük ihlallerini dahi bağışlamıyordum; başkasına gösterdiğim hoşgörünün beni, vicdanım karşısında, kendi kabahatlerimi affetmeye iteceğinden çekiniyordum. Hoş duyguların sağladığı gevşeklikten çok korkuyordum; ilkbaharın tatlılığı yüzünden doğadan nefret eder oldum. Heyecan veren müzikten mümkün olduğunca kaçınıyordum: önümde, tuşların üzerinde duran ellerim, okşamaların hatırasıyla beni allak bullak ediyordu. Toplum içindeki karşılaşmaların öngörülmezliğinden, insan yüzlerinin tehlikesinden çekiniyordum. Yalnız kaldım. Sonra, yalnızlık beni korkuttu. Hiçbir zaman tam anlamıyla yalnız değilizdir: maalesef, her zaman kendi kendimizleyizdir.

Güçlülerin neşesi olan müzik, zayıfların tesellisidir. Müzik, geçinmek için icra ettiğim bir meslek haline gelmişti. Müziği çocuklara öğretmek zahmetli bir tecrübedir, çünkü teknik onları ruhtan uzaklaştırır. Sanırım onlara önce ruhu tattırmak gerekir. Her halükârda bu âdetlere ters düşer ve ne öğrencilerim ne de aileleri âdetleri değiştirmeye niyetliydiler. Çocukları, sonradan bana gelen ve kendilerini bir şeyler ifade etmek zorunda sanan daha yaşlı kimselerden daha çok seviyordum. Hem çocuklardan daha az çekiniyordum. Şayet denemiş olsaydım, derslerimin sayısı daha fazla olabilirdi; ama verdiğim kadarı beni geçindirmeye yetiyordu. Zaten çok fazla çalışıyordum. Çalışmayı yüceltmem, hele sonucu sadece kendimiz için önem taşıyorsa. Kuşkusuz, yorulmak kendine hâkim olmanın yollarından biridir; ama vücudun bitkinliği sonunda ruhu da uyuşturur. Geriye, endişeli bir ruhun uyuşuk bir ruhtan evla olup olmadığını öğrenmek kalıyor Monique.

Akşamlarım bana aitti. Her akşam kendime, sadece bana ait olan bir müzik zamanı ayırıyordum. Tek başına yaşanan bu zevk

kısır bir zevktir elbette, fakat varlığımızı hayatla yeniden uzlaştırdığında hiçbir zevk kısır değildir. Müzik beni acının varlığının ortadan kalkmadığı, ancak genişlediği, sakinleştiği, tıpkı göle dönüşen bir sel gibi hem daha durgun, hem daha derin bir hal aldığı bir dünyaya götürür. İnsan eve geç vakit döndüğünde fazla gürültülü müzik çalamaz; zaten bu tür müziği hiçbir zaman sevmedim. Evde sadece benim müziğimi hoşgörüyle karşıladıklarının farkındaydım; bir de, kuşkusuz, yorgun insanların uykuları her çeşit melodiden daha değerlidir. Böyle böyle, dostum, bir şeyleri uyandırmaktan korkuyormuşçasına, hep çok sessizce çalmayı öğrendim. Sessizlik sadece insan sözlerinin yetersizliğini telafi etmekle kalmaz, vasat müzisyenler için akorların zayıflığını da telafi eder. Ben daima müziğin sessizlikten ve kendini dışa vurmaya çalışan sessizliğin esrarından ibaret olması gerektiğini düşünmüşümdür. Mesela bir çeşmeyi ele alın. Sessiz akan su olukları doldurur, oralarda birikir, taşar ve düşen damla seslidir. Ben daima müziğin sadece çok büyük bir sessizliğin taşan kısmı olması gerektiğini düşünmüşümdür.

Çocukken şan-şöhret arzu ettim. Bu yaşta, şan ve şöhreti, aşkı arzu ettiğimiz gibi arzu ediyoruz: kendimizi kendimize göstermek için başkalarına ihtiyacımız var. Hırsın yararsız bir kusur olduğunu söylemiyorum; ruhu kamçılamaya yarayabilir. Ne var ki, onu tüketiyor. Hiçbir başarı görmedim ki bir yarı yalanla satın alınmış olmasın; hiçbir dinleyici tanımıyorum ki bizi bir şeyi es geçmeye ya da abartmaya zorlamasın. Sık sık, hakikaten güzel bir ruhun şana-şöhrete kavuşmayacağını, çünkü bunu arzu etmediğini kederlenerek düşünmüşümdür. Şan-şöhret konusunda gözümü açan bu fikir, deha konusunda da gözümü açtı. Sık sık, dehanın özel bir belagat, gürültücü bir ifade etme yeteneği olduğunu düşünmüşümdür. Chopin, Mozart, Pergolesi bile olsaydım, bir köy müzisyeninin mütevazı bir şekilde elinden geleni yaparken her gün hissettiği şeyi belki de mükemmel olmayan bir tarz-

da dile getirecektim sadece. Elimden geleni yapıyordum. İlk konserim başarısızlıktan da beter bir şeydi, bir yarı başarıydı. Bu konseri verme kararına varmam için her çeşit maddi sebep ve yüksek tabakadan kişilerin bize yardım etmek istediklerinde takındıkları o hâkim tavır gerekti. Ailemin Viyana'da kim olduklarını bilmediğim sayısız akrabası vardı; benim için neredeyse birer koruyucu ve tamamen birer yabancı idiler. Yoksulluğum onları biraz küçük düşürüyordu; benden söz edildiğinde utanmamak için ünlü olmamı isterlerdi. Onları nadiren görüyordum; yardım talebimi geri çevirme fırsatı vermediğim için bana güceniyor olabilirlerdi. Yine de bana yardım ettiler. Çok iyi biliyorum ki bu, en az pahalıya mal olacak şekilde gerçekleşti, ama hangi hakla iyilik talep edeceğimizi de bilmiyorum dostum.

İlk konserimde sahneye girişimi hatırlıyorum. Çok az dinleyici vardı, ama bu bile benim için fazla sayılırdı. Nefes alamıyordum. Sanatı gerekli bir övünme vesilesi olarak gören bu dinleyici kitlesinden; ruhları gizleyen, ruh yokluğunu gizleyen yapmacık bir ciddiyet takınmış bu yüzlerden hoşlanmıyordum. Peşin ödenmiş bir ücret karşılığında, belirli bir saatte, yabancıların karşısında çalınabileceğimi pek aklım almıyordu. Konser çıkışında dile getirmek zorunda olduklarını hissettikleri basmakalıp takdirleri tahmin edebiliyordum; gereksiz tumturağa düşkünlüklerinden, onların dünyasına ait olduğum için bana gösterdikleri ilgiden ve kadınların kuşandıkları sahte parıltıdan iğreniyordum. Akşamları derme çatma bir salonda verilen, bazen para almadan çalmayı kabul ettiğim halk konserlerinin dinleyicilerini tercih ediyordum. İnsanlar oraya kendilerini eğitme umuduyla geliyorlardı. Diğerlerinden daha zeki değillerdi, sadece daha iyi niyetliydiler. Yemeklerini yedikten sonra, ellerinden geldiğince iyi giyinmeye çalışmış olmalıydılar; neredeyse karanlık bir salonda, iki uzun saat boyunca, üşümeye razı olmuş olmalıydılar. Tiyatroya giden insanlar kendilerini unutmaya çalışırlar; konsere gidenler ise daha

ziyade kendilerini yeniden bulmaya çalışırlar. Gündüzleri oradan oraya savrulmak ve geceleri uykunun içinde erimek arasındaki bir vakitte, kendileriyle yeniden ilişki kurarlar. Akşamki dinleyicilerin yorgun yüzleri, düşlerinde gevşeyen ve düşlerinde yüzer gibi görünen yüzler. Benim yüzüm... Peki ne aşka, ne inanca, ne itiraf edilebilir arzuya sahip olan ben, kendimden başka güvenecek kimsesi olmayan, ve kendime karşı neredeyse hiçbir zaman sadık kalmayan ben, ben de çok yoksul değil miyim?

Bir sonraki kış, yağmurlu bir kış oldu. Üşüttüm. Hep biraz hasta olmaya öyle alışmıştım ki, gerçekten hastalandığımda endişelenmiyordum. Size sözünü ettiğim yıl, çocukken yaşadığım asabi rahatsızlıklara tekrar yakalanmıştım. Tedavi etmediğim bu soğuk algınlığı beni daha da zayıf düşürdü: bu sefer çok ağır hastalandım.

Yalnız olmanın mutluluğunu o zaman anladım. O dönemde ölüp gitseydim, geride bıraktığım için üzüntü duyacağım hiç kimse olmayacaktı. Mutlak kopuştu. Tam o sırada ağabeylerimden gelen bir mektupta annemin öldüğünü öğrendim, hem de bir ay önce. Çok üzüldüm, özellikle de daha erken haberim olmadığına; sanki benden birkaç haftalık acı çalmışlardı. Yalnızdım. Komşuların nihayet çağırdığı mahalle doktoru kısa bir süre sonra gelmez oldu, komşularım da bana bakmaktan sıkıldılar. Bu halimden memnundum. Öyle sakindim ki, olacağa boyun eğme ihtiyacını bile duymuyordum. Bedenimin çırpınmasını, nefessiz kalmasını, ıstırap çekmesini izliyordum. Bedenim yaşamak istiyordu. Onun hayata karşı duyduğu inanca hayrandım: onu hor görmüş, bezdirmiş, acımasızca cezalandırmış olmaktan neredeyse pişmanlık duyuyordum. Daha iyiye gittiğimde, yatağımda doğrulabildiğimde, henüz zayıf olan zihnim uzun uzadıya düşüncelere dalmakta aciz kalıyordu; ilk sevinçler bana bedenim aracılığıyla ulaştı. Ekmeğin neredeyse kutsal güzelliği, yüzümü ısıtan mütevazı güneş ışını ve hayatın verdiği başdönmesi gözümün

önüne geliyor. Bir gün geldi ki, açık pencereye dirseklerimi dayayabildim. Viyana'nın kenar mahallelerinden birinde kurşuni bir sokakta oturuyordum, ama öyle anlar vardır ki bir duvarın üstünden görülen bir ağaç bize ormanların var olduğunu hatırlatmaya yeter. O gün, yeniden yaşadığına şaşan bütün bedenimle, dünyanın güzelliğine ilişkin ikinci bir içe doğuş anı yaşadım. İlkinin hangisi olduğunu biliyorsunuz. İlkinde olduğu gibi, ağladım; bunca mutluluktan ya da minnetten değil, hayatın bu kadar basit olduğu ve biz de onu kabul edecek kadar basit olsaydık ne kadar kolay olacağı fikrine ağladım.

Hastalıkta hoşuma gitmeyen şey, vazgeçmeyi fazla kolay hale getirmesi. İnsan arzudan kurtulup iyileştiğini sanır, ama nekahet hastalığın nüksetmesidir, ve hep aynı şaşkınlıkla, sevincin bize hâlâ acı çektirebileceğini görürüz. Bunu izleyen aylarda, hayata hastaların kayıtsız gözleriyle bakmayı sürdürebileceğimi sandım. Belki de fazla ömrüm kalmadığını düşünmekte diretiyordum; günahlarımı affettim, tıpkı Tanrı'nın, kuşkusuz, ölümden sonra bizi affedeceği gibi. İnsan güzelliği karşısında aşırı ölçüde duygulanmış olmaktan dolayı artık kendimi suçlamıyordum; bu hafif kalp çarpıntılarını nekahet devresindeki birinin zaafı, hayat karşısında adeta yenilenmiş bir bedenin mazur görülebilir rahatsızlığı olarak görüyordum. Derslerime, konserlerime yeniden başladım. Böyle olması gerekiyordu çünkü hastalığım çok pahalıya mal olmuştu. Neredeyse kimse beni arayıp sormayı akıl etmemişti; evlerine derse gittiğim kişiler hâlâ çok halsiz olduğumu fark etmediler. Onlara gücenmek gereksiz. Onlar için ben çok munis, görünüşte çok aklı başında, dersleri pahalı olmayan bir genç adamdım sadece. Bana yalnızca bu açıdan bakıyorlardı ve yokluğum onlar için sadece bir aksilikten ibaretti. Biraz uzun bir gezinti yapabilecek hale gelir gelmez, prenses Catherine'e gittim.

Mainau prensi ve prensesi o zamanlar her kış Viyana'da birkaç ay kalırlardı. Korkarım ki, dostum, onların yüksek sosyeteye

özgü küçük kusurları, o eski zaman insanlarında bulunan o nadir şeyi takdir etmemizi engelledi. Bizimkinden daha makul —çünkü daha hafif— bir dünyanın hayattaki son temsilcileriydiler. Prensle prenseste, küçük meselelerde hakiki iyiliğin yerini doldurmaya yeten o zorlama olmayan incelik, nezaket vardı. Anne tarafından uzaktan akrabaydık; prenses, anneannemle birlikte Alman rahibelerin yanında yetişmiş olduğunu hatırlıyordu. Çok eskilerde kalmış bu yakınlığı hatırlatmak hoşuna gidiyordu, çünkü yaşlılığı fazladan bir asalet olarak gören kadınlardandı. Belki de tek koketliği ruhunu gençleştirmekten ibaretti. Catherine de Mainau'nun güzelliği artık bir anıdan başka bir şey değildi; odasında aynalar yerine eski portreleri vardı. Ama bir zamanlar güzel olduğu bilinir. Söylendiğine göre çok canlar yakmış, tutkulu aşklara düşmüş, acılar çekmiş, ama bunları uzun zaman içinde taşımamış. Üzüntüleri de, tek bir kere giydiği balo elbiseleri gibiydi sanırım. Ama hepsini saklardı; böyle, hatıralarla dolu dolapları vardı. Prenses Catherine'in dantelden bir ruhu olduğunu söylerdiniz dostum.

Yakın dostlarına verdiği akşam davetlerine nadiren gidiyordum, ama beni her zaman iyi karşılardı. Bana karşı hakiki hiçbir bağlılığı olmadığını hissediyordum, sadece hoşgörülü bir hanımefendinin dalgın ilgisi. Yine de onu seviyordum neredeyse. Yüzüklerin sıktığı biraz şiş ellerini seviyordum, yorgun gözlerini ve duru şivesini. Prenses de annem gibi, Versailles çağına özgü o akıcı, tatlı Fransızca'yı kullanıyordu, her bir kelimeye ölü bir dilin geçmişte kalmış zarafetini veren o Fransızca'yı. Onda, daha sonra sizde de bulacağım gibi, doğum yerime özgü konuşma biçimini buluyordum. Beni yüksek sosyeteye uygun olarak yetiştirmek için elinden geleni yapıyordu; bana şairlerin kitaplarını ödünç veriyordu; hisli, yüzeysel ve zor olanlarını seçiyordu. Mainau prensesi beni mantıklı biri olarak görüyordu; bağışlamadığı tek kusur buydu. Evinde tanıştığım genç hanımlar hakkında beni

gülerek sorguya çekiyordu; içlerinden hiçbirine tutulmayışıma şaşıyordu; bu basit sorular bana azap çektiriyordu. Doğal olarak, bunun farkına varıyordu: utangaç olduğum ve yaşımdan genç gösterdiğim kanısındaydı; beni bu şekilde değerlendirdiği için ona minnettardım. İnsan mutsuzken ve kendini çok suçlu görürken, kendisine önemsiz bir çocuk muamelesi edilmesinde iç rahatlatıcı bir taraf vardır.

Çok yoksul olduğumu biliyordu. Hastalık gibi yoksulluk da onun sırt çevirdiği çirkin şeylerdi. Beş kat çıkmaya dünyada razı olmazdı. Onu hemen kınamayın dostum: son derece nazik bir kadındı. Bana daima lüzumsuz hediyeler alması, belki de gururumu incitmemek içindi, ve en lüzumsuzları en gereklileridir. Hasta olduğumu öğrendiğinde, bana çiçek gönderdi. Çiçekler karşısında, sefil bir yerde ikamet ediyor olmaktan yüzümüz kızarmaz. Kimseden beklemediğim bir şeydi bu; yeryüzünde, bana çiçek gönderecek kadar iyi olan tek bir kişinin bulunduğunu sanmıyordum. O sıralar en çok sevdiği çiçek mor leylaklardı; onun sayesinde, mis kokulu bir nekahet devresi geçirdim. Odamın ne kadar hazin olduğunu size söylemiştim: belki de prenses Catherine'in leylakları olmasa, asla iyileşme cesaretini bulamazdım.

Ona teşekkür etmeye gittiğimde, hâlâ çok halsizdim. Onu, her zamanki gibi, bitirmeye sabrının nadiren yettiği iğne işlerinden birinin başında buldum. Teşekkür etmem onu şaşırttı; bana çiçek göndermiş olduğunu çoktan unutmuştu. Bu beni gücendirdi, dostum: hediyeyi veren buna önem vermiyorsa, hediyenin güzelliği azalır. Prenses Catherine'in evinde panjurlar hemen hemen her zaman kapalı olurdu; böylesinden hoşlandığı için, sürüp giden bir alacakaranlıkta yaşıyordu, yine de sokakların toz kokusu odaya doluyordu; yazın geldiği anlaşılıyordu. Bunaltıcı bir yorgunlukla, bu dört aylık yaz mevsimine katlanmak zorunda kalacağımı düşünüyordum. Giderek seyrekleşen dersleri, biraz serinlemek umuduyla geceleri boşu boşuna sokağa çıkmaları, si-

nirlilik halini, uykusuzluğu, daha başka tehlikeleri de gözümün önüne getiriyordum. Yeniden hastalanmaktan, hastadan bin beter olmaktan korkuyordum; sonunda, yüksek sesle, yaz mevsiminin bu kadar çabuk gelmesinden yakındım. Mainau prensesi yazları Wand'da, ailesinden kalma eski bir malikânede geçirirdi. Wand benim için belirsiz bir isimdi, hiçbir zaman yaşamayacağımıza inandığımız bütün yer isimleri gibi. Prensesin beni davet ettiğini anlamam biraz vakit aldı. Acıdığı için beni davet ediyordu. Beni neşeli bir şekilde, hangi odada kalacağımla önceden ilgilenerek, önümüzdeki sonbahara kadar hayatıma adeta sahip çıkarak davet ediyordu. Bunun üzerine, yakınırken sanki bir şeyler umut ediyormuş gibi göründüğüm için utandım. Kabul ettim. Reddederek kendimi cezalandırma cesaretini bulamadım, hem prenses Catherine'e karşı konmadığını bilirsiniz dostum.

Wand'a sadece üç hafta kalmak üzere gitmiştim: aylarca kaldım. Uzun, hareketsiz aylardı. Ağır ağır, kendiliğinden ve hakikaten hissedilmeden akıp geçtiler; sanki bilmeden bekliyordum. Oradaki yaşantı hem merasimli, hem çok sadeydi; daha kolay olan bu hayatın dinginliğinin tadına varıyordum. Wand'ın bana Woroïno'yu hatırlattığını söyleyemem; yine de aynı eskilik ve sakin geçen zaman izlenimini veriyordu. Bu evde zenginlik çok eski zamanlardan beri yerleşmiş görünüyordu, tıpkı bizdeki yoksulluk gibi. Mainau prensleri her zaman zengin olmuşlardı; dolayısıyla zengin olmalarında şaşılacak bir yan yoktu, yoksullar da bundan rahatsız olmuyorlardı. Prens ile prenses çok misafir ağırlıyorlardı; Fransa'dan yeni gelmiş kitaplar, açık duran partisyonlar ve koşulmuş hayvanların çıngırakları arasında yaşanıp gidiliyordu. Bu kültürlü ama aynı zamanda uçarı çevrelerde zekâ sanki fazladan bir lüks gibidir. Kuşkusuz prens ile prenses benim dostlarım değillerdi: sadece hamilerimdi. Prenses gülerek, beni olağanüstü müzisyeni olarak adlandırıyordu; akşamları piyanonun başına geçmem isteniyordu. Yüksek sosyeteden bu insanlara

ancak alelade, sarf edilen sözler gibi yüzeysel müzikler çalınabileceğini hissediyordum, ama o unutulmuş ariettalarda da bir güzellik vardır.

Wand'da geçirdiğim o aylar bana, o süre zarfında kendimi hiç düşünmemeye zorladığım uzun bir öğle uykusu gibi geliyor. Prenses konserlerime ara vermemi istememişti; büyük Alman şehirlerinde pek çok konser vermek için bir süreliğine oradan ayrılıyordum. Oralarda, iyi bildiğim günah eğilimleriyle karşı karşıya kaldığım oluyordu, ama araya giren küçük bir olaydı bu. Wand'a dönüşüm bunun hatırasını bile silip atıyordu: korkutucu unutma melekemi bir kez daha kullanıyordum. Yüksek sosyeteden insanların hayatı, yüzeyde, birkaç hoş ya da en azından edebe uygun fikirle sınırlıdır. Riyakârlık bile değildir bu, sadece dile getirilmesi hoş karşılanmayanı ima etmekten kaçınırlar. Küçük düşürücü gerçeklikler olduğunu bilirler ama sanki bunlara maruz kalmıyormuş gibi yaşarlar. Sonunda giysilerini vücudu sanacak hale gelmek gibi bir durumdur bu. Kuşkusuz, ben bu kadar kaba bir hata işleyemezdim; kendime çıplak olarak bakmıştım. Sadece, gözlerimi kapıyordum. Sizin gelişinizden önce Wand'da mutlu değildim: sadece uyuşmuştum. Sonra siz geldiniz. Sizin yanınızda da mutlu olmadım: sadece mutluluğun varlığını hayal ettim. Bir yaz öğleden sonrası rüyası gibiydi.

Sizin hakkınızda, önceden, bir genç kız hakkında bilinebilecek her şeyi biliyordum, yani çok az şey ve çok önemsiz şeyler. Bana çok güzel olduğunuzu, zengin olduğunuzu ve tamamiyle kusursuz olduğunuzu söylemişlerdi. Ne kadar iyi kalpli olduğunuzu söylememişlerdi; prenses bunu bilmiyordu ya da belki iyilik onun için lüzumsuz bir nitelikti: cana yakınlığın yeterli olduğunu düşünüyordu. Pek çok genç kız çok güzeldir; zengin olanları ve tamamiyle kusursuz olanları da vardır, ama benim bütün bunlara ilgi göstermem için hiçbir sebep yoktu. Bu kadar betimlemenin işe yaramamış olmasına şaşırmayın dostum: her mükemmel kişi-

nin içinde, övgüye mahal bırakmayan benzersiz bir şey vardır. Prenses, size peşin olarak hayranlık duymamı arzu ediyordu; böylece ben de sizi olduğunuzdan daha az sade biri sandım. O zamana kadar Wand'da çok mütevazı bir misafir rolü oynamak bana kötü gelmemişti, ama sizin karşınızda parlak bir kişilik sergilemeye zorlanacakmışım gibime geliyordu. Bunu yapamayacağımı gayet iyi biliyordum, üstelik yeni simalar daima gözümü korkuturdu. Sırf bana kalsaydı siz gelmeden giderdim, ama böyle bir şey yapmam mümkün olmadı. Prens ile prensesin beni hangi niyetle orada tuttuklarını şimdi anlıyorum: maalesef etrafımda mutluluğumu hazırlamak arzusunda olan iki ihtiyar vardı.

Prenses Catherine'i bağışlamalısınız dostum. Size layık olduğumu sanacak kadar az tanıyordu beni. Prenses sizi çok dindar biliyordu; ben de sizi tanımadan önce içinde çocukça bir Tanrı korkusu olan biriydim. Kuşkusuz ben katoliktim, siz protestandınız, ama bunun pek az önemi vardı. Prenses, çok eski bir soyadının yoksulluğumu telafi etmeye yeterli olduğunu düşünüyordu, aileniz de bu şekilde mantık yürüttü. Catherine de Mainau, yalnız ve çoğu zaman zorluklarla dolu bir hayatın oluşuna, belki de abartılı bir tarzda üzülüyor; sizin karşınıza ise kaba saba koca adayları çıkacağından korkuyor; bir anlamda kendini sizin ve benim annelerimizin yerini doldurmaya mecbur görüyordu. Hem sonra, benim akrabamdı; ailemi sevindirmek de istiyordu. Mainau prensesi duygusaldı: Alman usulü nişan törenlerinin biraz yavan atmosferinde yaşamaktan hoşlanıyordu; ona göre evlilik, duygulanma ve tebessümle dolu, mutluluğun beşinci perdede çıkageldiği bir salon komedisiydi. Mutluluk gelmedi, ama belki de Monique, buna muktedir değiliz; ve bu da prenses Catherine'in kabahati değil.

Mainau prensinin bana hikâyenizi anlattığını söylemiştim galiba. Ebeveyninizin hikâyesi demeliyim aslında, zira genç kızlarınki kalplerinde saklıdır: onların hayatı bir şiirdir, bir dram ha-

line gelmeden önce. Bu hikâyeyi kayıtsızlıkla dinlemiştim; akşamları, uzun yemeklerden sonra, prensin içinde kaybolup gittiği o sonu gelmeyen av ve yolculuk hikâyelerinden biri gibi. Gerçekten de bir yolculuk hikâyesiydi, çünkü prens babanızı çok uzak bir sefer sırasında, ta Fransız Antilleri'nde tanımıştı. Doktor Thiébaut ünlü bir kâşifmiş; artık genç sayılmayacak bir yaşta evlenmiş; siz orada doğmuşsunuz. Sonra, dul kalan babanız adalardan ayrılmış; siz Fransız taşrasında bir yerde, baba tarafından akrabalarınızın yanında kalmışsınız. Ciddi ama yine de çok sevgi dolu bir ortamda büyümüşsünüz; çocukluğunuzu mutlu küçük bir kız olarak geçirmişsiniz. Elbette ki dostum, size hikâyenizi anlatmama lüzum yok: onu benden daha iyi biliyorsunuz. O sizin için, bir mezmur gibi gün gün, ayet ayet oluştu. Hatırlamanıza bile lüzum yok: o sizi olduğunuz kişi yaptı ve hareketleriniz, sesiniz, siz olan her şey bu asude geçmişe tanıklık ediyor.

Wand'a ağustos ayının sonlarında bir gün, alacakaranlıkta vardınız. Bu gelişin ayrıntılarını tam olarak hatırlamıyorum; sadece bu Alman evine değil, hayatıma da girdiğinizi bilmiyordum. Havanın çoktan kararmış olduğunu ve holdeki lambaların henüz yakılmadığını hatırlıyorum yalnız. Wand'da ilk kalışınız değildi, o yüzden her şeyin sizin için bildik bir görünüşü vardı; onlar da sizi tanıyordu. Yüz hatlarınızı seçemeyeceğim kadar karanlıktı; çok sakin olduğunuzu fark ettim yalnız. Kadınlar nadiren sakindirler, dostum: ya uysal ve durgundurlar ya da asabi. Siz bir lamba gibi duruydunuz. Ev sahiplerinizle sohbet ediyordunuz; sadece söylenmesi gereken sözleri söylüyor, sadece yapılması gereken hareketleri yapıyordunuz, ve bu kusursuzdu. O akşam, her zamankinden bin beter bir çekingenlik vardı üstümde; içinizde iyilikten bile eser bırakmazdım. Ancak size kızmıyordum. Hayranlık da duymuyordum: fazla uzaktınız. Sadece gelişiniz, başta korktuğum kadar tatsız görünmedi gözüme, o kadar. Görüyorsunuz ya dostum, size hakikati söylüyorum.

Nişanlanmamıza varan haftaları olabildiğince tam tamına yeniden yaşamaya çalışıyorum. Kolay değil bu, Monique. Mutluluk ya da aşk sözcüklerinden kaçınmalıyım, çünkü neticede sizi sevmedim. Sadece, benim için değerliydiniz. Kadınların yumuşaklığına karşı ne kadar hassas olduğumu size söyledim: sizin yanınızda yeni bir güven ve huzur hissi duyuyordum. Siz de benim gibi kırda amaçsızca yapılan uzun gezintilerden hoşlanıyordunuz. Herhangi bir amacı olması gerekmiyordu; sizin yanınızda rahat ediyordum. Sizin düşünceli mizacınız benim çekingen mizacımla uyuşuyordu; birlikte susuyorduk. Sonra o güzel, pes, biraz boğuk sesinizle, sessizlikle güçlenmiş sesinizle, tatlı tatlı sanatım ve benim hakkımda sorular soruyordunuz; daha o zamandan, bana karşı bir tür müşfik merhamet duyduğunuzu anlıyordum. İyi kalpliydiniz. Çok kez çare bulduğunuz ya da teselli ettiğiniz için ıstırabın ne olduğunu biliyordunuz: benim hasta bir genç ya da fakir bir genç olduğumu seziyordunuz. Hatta o kadar fakirdim ki sizi sevmiyordum. Sadece sizi tatlı, hoş buluyordum. Zaman zaman, sizin olmaktan, demek istiyorum ki kardeşiniz olmaktan mutlu olacağımı düşünüyordum. Daha ileri gitmiyordum. Daha fazlasını hayal edecek kadar kendini beğenmiş değildim, ya da, belki, tabiatım susuyordu. Düşünüyorum da, susması bile bir şeydi.

Çok dindardınız. O dönemde siz de ben de hâlâ Tanrı'ya inanıyorduk, onca insanın sanki tanıyormuş gibi bize tasvir ettikleri Tanrı'yı kastediyorum. Ancak, hiç sözünü etmiyordunuz. Belki de onun hakkında hiçbir şey söylenemeyeceğini düşünüyordunuz, yahut da hiç sözünü etmiyordunuz çünkü onun mevcudiyetini hissediyordunuz. Sevdiklerimizden özellikle onlar yanımızda olmadıkları zaman söz ederiz. Siz Tanrı'da yaşıyordunuz. Siz de benim gibi mistiklerin, hayata ve ölüme sanki bir kristalin ardından bakmış olan mistiklerin o eski kitaplarını seviyordunuz. Birbirimize kitaplar ödünç veriyorduk. Onları birlikte okuyor-

duk, ama yüksek sesle değil, sözlerin daima bir şeyleri kırdığını gayet iyi biliyorduk. Uyum içindeki iki sessizlikti bizimki. Sayfaların sonunda birbirimizi bekliyorduk; parmağınız satırlarda, başladığımız duaları izliyordu, bana bir yol göstermek istercesine. Benim daha çok cesaretim olduğu, sizin de her zamankinden daha tatlı olduğunuz bir gün, lanetlenmekten korktuğumu itiraf ettim. Bana güven vermek için, ciddi bir edayla gülümsediniz. İşte o zaman, birdenbire bu fikir bana önemsiz, değersiz, özellikle de çok uzak göründü: o gün, Tanrı'nın bağışlayıcılığım anladım.

Gördüğünüz gibi, aşka dair hatıralarım var. Hakiki bir tutku değildi bu kuşkusuz, ama hakiki bir tutkunun beni daha iyi ya da sadece daha mutlu biri haline getireceğinden emin değilim. Ancak, böyle bir duygunun içerdiği bencilliğin fazlasıyla farkındayım: size bağlanıyordum. Bağlanıyordum: uygun düşen tek kelime bu maalesef. Haftalar akıp geçiyordu; prenses kalmanızı sağlamak için her gün yeni bahaneler buluyordu; sanırım bana alışmaya başlıyordunuz. Birbirimize çocukluk hatıralarımızı anlatacak kadar yakınlaşmıştık; sayenizde mutlu çocukluk hatıraları öğrendim; benim yüzümden siz hüzünlü olanlarını öğrendiniz; sanki geçmişimizi bütünlemiştik. Her saat çekinerek kurulan bu kardeşçe yakınlığa bir şeyler ekliyordu ve sonunda bizi nişanlı sandıklarını korkuyla fark ettim.

Prenses Catherine'e açıldım. Her şeyi söyleyemezdim: ailemin içinde çırpındığı aşırı yoksulluk üzerinde durdum; yazık ki siz bana göre çok fazla zengindiniz. Bilim dünyasında iki nesildir ünlü olan soyadınız, zavallı bir Avusturyalı asalet unvanından daha değerliydi belki. Sonunda, bana sizin sevginizi men eden çok vahim eski kabahatlere imada bulunma cesaretini gösterdim, ama doğal olarak mahiyetini belirtmedim. Zaten güçlükle yapılan bu yarı itiraf, sonuçta sadece tebessüm ettirdi. Monique, bana inanmadılar bile. Kaygısız insanların inatçılığına tosladım. Prenses bizi birleştirmeyi bir kere kafasına koymuştu: hakkımda olumlu

bir fikir edinmişti ve bunu hiç değiştirmedi. Bazen çok sert olan dünya, acımasızlığını dikkatsizliğiyle telafi eder. Bizden şüphelenmezler, o kadar. Mainau prensesi, tecrübenin kendisini uçarılaştırdığını söylüyordu: ne kendisi ne de kocası beni ciddiye aldılar. Vicdani kaygılarım onlara hakiki bir aşkın kanıtı olarak göründü; endişeli olduğum için beni çıkar gütmeyen biri sandılar.

Erdemin de başka her şey gibi ayartıcı yanları vardır, çok daha tehlikelidirler çünkü bunlardan sakınmayız. Sizi tanımadan önce, evlilik hayalleri kurardım. Yaşantıları kusursuz olanlar belki başka şeyler hayal ederler; tek bir yaradılışımız olmasını ve mutluluğun yalnız bir yönünü yaşamamızı kendi kendimize böyle telafi ederiz. Hiçbir zaman, büsbütün teslimiyet anlarında bile, durumumun nihai ya da düpedüz kalıcı olduğuna inanmamıştım. Ailemde, kadın şefkatinin harikulade örneklerini görmüştüm; dinsel fikirlerim beni, evlilikte, günahsız ve mubah olan biricik ideali görmeye itiyordu. Çok yumuşak, çok sevgi dolu ve çok ağırbaşlı bir genç kızın sonunda bir gün bana kendisini sevmeyi öğreteceğini hayal ettiğim oluyordu. Kendi evimin dışında hiç böyle genç kızlar tanımamıştım: eski kitapların sayfalarında soluk bir gülümsemeyle gülümseyen kızları düşünürdüm, Julie von Charpentier ya da Thérèse de Brunswick gibi. Biraz bulanık ve maalesef çok katışıksız hayallerdi bunlar. Hem bir hayal, dostum, bir umut değildir; onunla yetiniriz; hatta, imkânsız olduğuna inandığımızda onu daha güzel buluruz, çünkü o zaman günün birinde onu yaşama endişemiz yoktur.

Ne yapmak gerekiyordu? Genç bir kıza, her ne kadar ruhu çoktan bir kadının ruhu olsa da, her şey söylenemez. Gerekli kelimeleri bulamayacak; yaptıklarıma ilişkin zayıf ya da belki aşırılığa varan bir izlenim verecektim. Her şeyi söylemek, sizi kaybetmek demekti. Yine de benimle evlenmeye razı olmanız durumunda, bana duyduğunuz güvene gölge düşürmek olurdu bu. Bu güvene, bir anlamda ona ihanet etmemeye kendimi zorlamak için

ihtiyacım vardı. Hayatın bana verdiği biricik kurtuluş şansını geri çevirmemeyi hakkım (daha ziyade görevim) addediyordum. Cesaretimin sınırına varmış hissediyordum kendimi: yalnız başıma hiç iyileşemeyeceğimi anlıyordum. O dönemde, iyileşmeyi istiyordum. İnsani mutluluğun sadece kaçamak, hor görülen biçimlerini yaşamaktan yorulur kişi. Bu sessiz nişanı tek bir kelimeyle bozabilirdim: mazeretler bulurdum; sizi sevmediğimi söylemem yeterliydi. Bundan imtina ettim, biricik koruyucum olan prenses beni asla bağışlamayacağı için değil; imtina ettim çünkü size umut bağlamıştım. Kendimi, bu mutluluğa demiyorum (mutlu değiliz, dostum), daha ziyade bu suça kapıp koyverdim. İyi bir şey yapma arzusu beni en pis hesaplardan daha aşağılık bir hale düşürdü: sizin geleceğinizi çaldım. Size hiçbir şey vermedim, bel bağladığınız o büyük aşkı bile; erdem olarak sahip olduklarım, bu yalanın suç ortakları oldular; bencilliğim ise kendini meşru sandığı için çok daha iğrençti.

Beni seviyordunuz. Beni aşkla sevdiğinize inanacak kadar kendini beğenmiş değilim; hâlâ, bana nasıl tutulabildiğinizi demiyorum ama, beni nasıl bu şekilde benimseyebildiğinizi anlamış değilim. Her birimiz, başkalarının anladığı haliyle aşk hakkında pek az şey biliyoruz; sizin için aşk belki de tutkulu bir iyilikten başka bir şey değildi. Veya, benden hoşlandınız. Tam da, genellikle en vahim kusurlarımızın gölgesinde büyüyen o nitelikler —zayıflık, kararsızlık, ince düşüncelilik— sayesinde benden hoşlandınız. En çok da, bana acıdınız. Sizde acıma uyandıracak kadar ihtiyatsız davranmıştım; birkaç hafta boyunca iyi davranmış olduğunuz için, bir ömür boyu öyle davranmayı doğal karşıladınız: siz mutlu olmak için mükemmel olmanın yettiğini sandınız; bense, mutlu olmak için artık suçlu olmamanın yettiğini sandım.

Epey yağmurlu bir ekim günü Wand'da evlendik. Belki de, nişanlılığımızın daha uzun sürmesini tercih ederdim Monique;

zamanın bizi alıp götürmesini isterim, sürüklemesini değil. Önümüzde açılan bu hayat konusunda endişelerim yok değildi: düşünün ki yirmi iki yaşındaydım ve siz de hayatıma giren ilk kadındınız. Ama sizin yanınızda her şey her zaman çok basitti: beni bu kadar az ürküttüğünüz için size minnettardım. Şatodaki misafirler birbiri ardınca gitmişlerdi; biz de gidecektik, birlikte gidecektik. Köy kilisesinde evlendik, babanız uzak seferlerinden birine çıkmış olduğundan etrafımızda birkaç dost ile ağabeyim vardı sadece. Ağabeyim, bu yolculuk pahalıya mal olduğu halde gelmişti; ailemizi kurtarmış olduğum için —böyle demişti— bir çeşit sevgi gösterisiyle bana teşekkür etti; sizin servetinizi ima ettiğini o zaman anladım ve bundan utanç duydum. Hiç cevap vermedim. Yine de dostum, sizi ailem için feda etseydim kendim için feda ettiğimden daha suçlu olur muydum? Hatırlıyorum, güneş ve yağmurun bir arada olduğu, tıpkı insan yüzü gibi kolayca ifade değiştiren o günlerden biriydi. Sanki hava güzel olmak için çabalıyor, ben de mutlu olmak için çabalıyordum. Tanrım, mutluydum. Utana sıkıla mutluydum.

Ve şimdi Monique, susmak lazım. Kendimle olan diyaloğumun burada son bulması lazım: burada, birleşmiş iki ruhun ve iki bedenin diyaloğu başlıyor. Birleşmiş ya da sadece bir araya gelmiş. Her şeyi söylemek için dostum, sahip olmaktan kendimi alıkoyduğum bir cüret lazım; özellikle de, aynı zamanda bir kadın olmak lazım. Ben sadece hatıralarımı sizinkilerle karşılaştırmayı, belki de fazla acelecilikle yaşadığımız o keder ya da zoraki sevinç anlarını bir anlamda yavaşlatılmış olarak yaşamayı isterdim. Bunlar, neredeyse uçup gitmiş düşünceler, alçak sesle fısıldanan çekingen itiraflar, duymak için dinlemek gereken çok sessiz bir müzik gibi geliyor aklıma. Ama alçak sesle yazmanın da mümkün olup olmadığını göreceğim.

Hâlâ zayıf olan sağlığım, ben şikâyet etmediğim için sizi daha da çok endişelendiriyordu. İlk aylarımızı birlikte daha yumu-

şak iklimlerde geçirmemizde ısrar etmiştiniz: evlendiğimiz gün, Meran'a gittik. Sonra kış bizi daha da ılık ülkelere sürükledi; ilk defa denizi, güneş altındaki denizi gördüm. Ama bunun önemi yok. Aksine, daha hüzünlü, daha sert bölgeleri tercih ederdim, sürdürmeyi arzulamaya çabaladığım varoluşla uyum içindeki bölgeleri. Bu tasasız ve tensel mutluluk diyarları bende hem sakınma hem de rahatsızlık duygusu uyandırıyordu; bir günahı bastırma sevincini aklıma getiriyordu hep. Tutumum bana ayıplanmaya layık göründükçe, eylemlerimi mahkûm eden katı ahlaki fikirlere sarılmıştım. Kuramlarımız içgüdülerimize çözüm yolu sunmadığı vakit, onların karşısına çıkardığımız yasaklara dönüşüyorlar Monique. Bir gülün kıpkırmızı göbeğini, bir heykeli, yoldan geçen bir çocuğun esmer güzelliğini bana fark ettirdiğiniz için size kızıyordum; bu masum şeylere karşı bir tür çileci dehşet duyuyordum. Ve aynı nedenden dolayı, daha az güzel olmanızı tercih ederdim.

Bir tür sessiz anlaşmayla, tamamen birbirimizin olacağımız anı geciktirmiştik. Önceden, biraz endişe, biraz da tiksintiyle bunu düşünüyordum: bu fazla büyük yakınlık bir şeyleri bozacak, alçaltacak gibime geliyordu. Hem sonra, bedenlerin uyuşması ya da birbirini itmesinin iki kişi arasında neleri ortaya çıkaracağı hiçbir zaman bilinmez. Bunlar pek sağlıklı fikirler değillerdi belki, ama benim fikirlerimdi işte. Her akşam, yanınıza gelmeye cesaret edip edemeyeceğimi soruyordum kendi kendime; buna cesaret edemiyordum, dostum. Ama sonra, bunu yapmak gerekti: yoksa kuşkusuz, davranışımı hiç anlamayacaktınız. Benden başka kim olsa, kendinizi bu denli basitçe sunuşunuzdaki güzelliği (iyiliği) ne kadar çok takdir edeceğini biraz hüzünle düşünüyorum. Sizi sarsabilecek, hele gülümsetebilecek bir şey söylemek istemem, ama bana öyle geliyor ki bu anaç bir armağandı. Daha sonra çocuğunuzun size sımsıkı sokulduğunu gördüm ve her erkeğin, bilmeden, kadında her şeyden çok annesinin onu bağrına

bastığı günlerin hatırasını aradığını düşündüm. En azından bu benim için doğru. Beni rahatlatmak, avutmak, belki de eğlendirmek için gösterdiğiniz biraz endişeli çabaları sonsuz bir merhametle hatırlıyorum; ve ilk çocuğunuzun bizzat ben olduğuma neredeyse inanıyorum.

Mutlu değildim. Bu mutluluk eksikliği bende epey hayal kırıklığı yaratıyordu, ama sonuçta boyun eğiyordum. Bir anlamda, mutluluktan vazgeçmiştim, ya da en azından sevinçten. Sonra, kendi kendime, bir evliliğin ilk aylarının nadiren en güzelleri olduğunu, hayatın aniden birleştirdiği iki varlığın birbirinin içinde bu kadar çabuk eriyip hakikaten tek varlık olmalarının mümkün olmadığını söylüyordum. Çok sabır ve iyi niyet gerekli. Bunlar ikimizde de vardı. Daha da yerinde olarak, sevincin bize bağlı olmadığını ve yakınmakta haksız olduğumuzu söylüyordum. Eğer makul olsak her şey eş değerde olur sanırım, ve belki de mutluluk daha iyi katlanılan bir mutsuzluktur sadece. Kendi kendime böyle söylüyordum, çünkü cesaret olayları değiştiremediğimizde onlara hak vermekten ibarettir. Ancak, yetersizlik ister hayatta ister sadece kendimizde olsun, bu onun büyüklüğünü azaltmıyor ve aynı ölçüde acı çekiyoruz. Ve siz dostum, siz de mutlu değildiniz.

Yirmi dört yaşındaydınız. Ablalarım da aşağı yukarı bu yaştaydı. Ama siz onlar gibi silik ya da çekingen değildiniz: sizde hayran olunası bir canlılık vardı. Küçük acılar ya da küçük mutluluklarla dolu bir hayat için yaratılmamıştınız; fazlasıyla güçlüydünüz. Genç kızken, çok ciddi ve çok ağırbaşlı bir zevce olacağınızı düşünmüştünüz, sevmeye eğilimli olmaktan ziyade müşfik bir duygusal bağlılık ideali vardı kafanızda. Ne var ki, kendiniz de bilmeden, sizce bütün geleceği oluşturması gereken bu sıkıcı ve çoğu zaman zor görevlerin dar halkası içine başka bir şey sızdırıveriyordunuz. Âdetler kadınların tutku duymalarına izin vermez: sadece sevgi duymalarına izin verir; belki de bu yüzden bunca bütünlüklü olarak severler. Zevkin hâkim olduğu bir hayat

için yaratıldığınızı söylemeye cesaret edemem; bu kelimede suçlu, en azından yasak bir şey var; sevinci tatmak ve vermek için yaratıldığınızı söylemeyi tercih ederim dostum. Sevincin, mutluluğun bu apaydınlık biçiminin masumiyetini anlamak için yeniden yeterince saf, temiz olmaya çalışmak gerekir. Sevinç sunmanın, karşılığında size sevinç verilmesine yettiğini sandınız; hayal kırıklığına uğradığınızı söylemiyorum: bir kadında, bir duygunun düşünceye dönüşmesi çok zaman alır: siz sadece hüzünlüydünüz.

Sonuçta, sizi sevmiyordum. Benden bu büyük aşkı istemekten vazgeçmiştiniz; bu büyük aşkı size duymak bana nasip olmadığına göre, kuşkusuz bundan sonra hiçbir kadın bende bu duyguyu uyandırmayacak. Ama siz bunu bilmiyordunuz. Çıkış yolu olmayan bu hayata tevekkül etmeyecek kadar mantıklıydınız, fakat bu yüzden ıstırap çekecek kadar da sağlıklıydınız. Sebep olunan ıstırap en son fark edilendir; hem siz ıstırabınızı saklıyordunuz; ilk zamanlar sizin neredeyse mutlu olduğunuzu sandım. Hoşuma gitmek için adeta içinizdeki ışığı söndürmeye çabalıyordunuz; koyu renk, kalın, güzelliğinizi gizleyen giysiler giyiyordunuz, çünkü en ufak bir süs çabası beni bir aşk teklifi gibi ürkütüyordu (bunu çoktan anlamıştınız). Sizi sevmeksizin, size karşı müthiş endişeli bir şefkat besliyordum; bir anlık yokluğunuz beni bütün bir gün üzüyordu, sizden uzak kaldığım için mi yoksa sadece yalnız kalmaktan korktuğum için mi ıstırap çektiğim belli değildi. Bunu ben bile bilmiyordum. Hem, birlikte olmaktan, birlikte yalnız olmaktan da korkuyordum. Sizi asap bozucu bir şefkat atmosferiyle sarmalıyordum; arka arkaya yirmi kere bana düşkün olup olmadığınızı soruyordum; ama bunun imkânsız olduğunu gayet iyi biliyordum.

Kendimizi vecd halindeki bir sofuluğun amellerini yerine getirmeye zorluyorduk, bu da bizim asıl inançlarımıza uymuyordu: hiçbir şeyleri olmayanlar Tanrı'ya tutunurlar ve tam o an Tanrı da ellerinden kaçar. Çoğu zaman, yolculuk sırasında ziyaret

edilen, o insana kucak açan ve karanlık eski kiliselerde vakit geçiriyorduk; hatta oralarda dua etme alışkanlığını bile edinmiştik. Akşam, birbirimize sokulmuş, hiç değilse ortak bir din aşkıyla birleşmiş bir halde geri dönüyorduk; sokakta durup başkalarının hayatlarını seyretmek için bahaneler buluyorduk; başkalarının hayatı her zaman kolay görünür, çünkü o hayatı yaşamayız. Bir yerlerde odamızın bizi beklediğini biliyorduk; geçici, soğuk, çıplak, o İtalyan gecelerinin ılıklığının boş yere dolduğu bir oda, yalnızlığın olmadığı ama samimiyetin de olmadığı bir oda. Çünkü aynı odada kalıyorduk, bunu ben istemiştim. Her akşam lambayı yakmakta tereddüt ediyorduk; ışığı bizi rahatsız ediyordu, ama söndürmeye de cesaret edemiyorduk. Beni solgun buluyordunuz; siz de en az benim kadar solgundunuz; üşütmenizden korkuyordum; uzun uzun dua edip kendimi yorduğum için tatlı tatlı beni azarlıyordunuz: birbirimize karşı umut kıracak ölçüde iyi davranıyorduk. O dönemde tahammül edilmez derecede uykusuzluk çekiyordunuz; ben de uyumakta zorlanıyordum; birbirimize şikâyet etmemek için uykumuz varmış gibi yapıyorduk. Ya da, ağlıyordunuz. Ben fark etmeyeyim diye mümkün olduğunca sessiz ağlıyordunuz, o zaman ben de ağladığınızı duymuyormuş gibi yapıyordum. Teselli edemediğimiz zaman gözyaşlarını görmemek belki daha iyidir.

Kişiliğim değişiyordu: hayalci, geçimsiz, çabuk öfkelenen biri oluyordum, sanki bir erdem diğerlerini elimden almıştı. Bel bağlamış olduğum o sükûneti bana vermeyi başaramadığınız için size kızıyordum, ve Tanrım, tek istediğim o sükûneti elde etmekti. Yarım yamalak itiraflarda bulunma alışkanlığını edinmiştim; eksik oldukları için daha da endişe verici olan itiraflarla size eziyet ediyordum. Gözyaşlarında bir tür sefil tatmin buluyorduk: çifte kahrımız sonunda bizi mutluluğun birleştireceği gibi birleştiriyordu. Siz de değişiyordunuz. Eskiden sahip olduğunuz o dinginliği sanki elinizden almış, ama kendimin kılmayı başarama-

mıştım. Siz de benim gibi, anlaşılması imkânsız sabırsızlıklara ve ani kederlere kapılıyordunuz; birbirine dayanan iki hastadan farksızdık.

Müziği tamamen bırakmıştım. Müzik, bir daha asla yaşamamaya rıza gösterdiğim bir dünyaya aitti. Müziğin ruhun evreni olduğunu söylerler; olabilir, dostum. Bu sadece ruh ile tenin ayrılmaz olduğunu ve birinin diğerini barındırdığını kanıtlar, tıpkı klavyenin sesleri barındırdığı gibi. Akorların ardından gelen sessizlik bildiğimiz sessizliklere benzemez: dikkatli bir sessizliktir; yaşayan bir sessizliktir bu. Varlığını hissetmediğimiz pek çok şey bu sessizlikten yararlanarak içimizde mırıldanır, ve sona eren bir müziğin bize neler söyleyeceğini hiçbir zaman bilmeyiz. Bir tablo, bir heykel, hatta bir şiir bize belirgin fikirler sunar, çoğunlukla bizi çok uzağa götürmeyen fikirler, ama müzik bize sınırsız imkânlardan söz eder. Hayatta heyecanlardan imtina etmeye karar verilmişse, sanatta heyecanlara maruz kalmak tehlikelidir. Diyeceğim, artık çalmıyor ve bestelemiyordum. Sanattan zevki telafi etmesini bekleyenlerden değilim; insana ait her arzunun bu biraz hüzünlü biçimlerinin birini diğerine tercih etmem, her ikisini de severim. Artık beste yapmıyordum. Hayata karşı duyduğum tiksinti, ideal hayata dair o hayallere yayılıyordu yavaş yavaş, zira bir şaheser Monique, hayal edilen hayattır. Bir eserin bitmesinin her sanatçıya verdiği basit sevincin bile içimde kurumuş, daha doğrusu donmuş olması değildi bunun sebebi. Belki de bu sizin müzisyen olmayışınızdan ileri geliyordu: şayet, her akşam, sizin girmediğiniz bir ahenk dünyasına dalsaydım feragatim, sadakatim tam olmazdı. Artık çalışmıyordum. Yoksuldum: evlenene kadar, yaşamak için çok zorluklar çekmiştim. Şimdi size, hatta servetinize bağımlı olmaktan bir tür haz duyuyordum: biraz alçaltıcı olan bu durum eski günaha karşı bir teminattı. Hepimizin pek tuhaf kimi önyargıları vardır Monique: bizi seven bir kadını aldatmak sadece zalimliktir, fakat bizi parasıyla yaşatan bir kadı-

nı aldatmak alçaklık olur. Ve o kadar çalışkan olan siz, benim tam bir eylemsizlik içinde oluşumu yüksek sesle kınamaya cesaret edemiyordunuz: sözlerinizi yoksulluğumu yüzüme vuruyormuş gibi algılamamdan çekiniyordunuz.

Kış, sonra da bahar geçti; aşırı kederli hallerimiz büyük bir sefahate dalmışız gibi bizi tüketmişti. Fazla gözyaşı dökmek nasıl yüreği kurutursa öyle kurumuştu içimiz, yılgınlığım ise sükûnete benziyordu. Bu kadar sakin olmak beni neredeyse korkutuyordu; sanki kendimi fethetmiştim. Kendi fetihlerimizden sıkılmakta ne kadar da aceleci davranırız, heyhat! Bitkinliğimizi yolculukların yorgunluğuna veriyorduk: Viyana'ya yerleştik. Tek başıma yaşamış olduğum bu şehre dönmeye hiç istekli değildim, fakat siz, büyük bir incelikle, beni doğduğum yerden uzaklaştırmamayı çok istiyordunuz. Viyana'da kısa bir süre önce olduğumdan daha az mutsuz olacağıma inanmaya zorluyordum kendimi; asıl, daha az özgürdüm. Odaların mobilyalarını ve döşemelerini seçmeyi size bırakmıştım; ikimizin varoluşunun hapsolacağı, henüz çıplak olan o odalara girip çıkmanızı biraz buruklukla izliyordum. Viyana sosyetesi esmer güzelliğinize vurulmuştu, güzel ancak tasalıydınız da. Her ikimizin de alışık olmadığı kibar çevreler, ne kadar yalnız olduğumuzu bir süre unutmamızı sağladı. Sonra bizi yordu. Eşyaların bizde hatırası olmadığı, aynaların bizi tanımadığı bu fazla yeni evde can sıkıntısına katlanmakta bir tür sebat gösteriyorduk. Benim erdem için harcadığım çaba, sizin aşk için teşebbüse geçmeniz, sonuçta birbirimizi eğlendirmeye bile varmadı.

Her şeyin, bir kusurun bile biraz berrak bir zihin için faydaları vardır; dünyayı daha az genelgeçer bir bakış açısıyla görmeyi sağlar. Daha az yalnız olan hayatım ve kitap okumak bana dış dünyanın görgü kuralları ile iç dünyanın ahlakı arasında nasıl bir fark olduğunu öğretti. İnsanlar her şeyi söylemez, ama benim gibi bazı kısıtlamalara alışmak zorunda kalındığında, bunların evrensel olduğu çok çabuk fark edilir. Gizlenen kusurları ya da za-

afları sezmekte tuhaf bir yetenek geliştirmiştim; vicdanım bütün çıplaklığıyla ortaya çıktığından, başka vicdanların sırrını da açıyordu bana. Böylesi bir mukayese kendimi kıyasladığım kişilerin gücüne giderdi kuşkusuz; kendilerinin normal olduğuna inanıyorlardı, belki de kusurları çok sıradan olduğu için; ama yine de, sonunda kendi kendisine varan, çoğu zaman çocuk yapma amacını taşımayan bir zevkin peşinden koştukları için onların benden çok daha üstün olduklarına hükmedebilir miydim? Sonunda kendi kendime, tek hatamın (daha doğrusu tek bahtsızlığımın) elbette ki hepsinden daha beter değil, sadece farklı olmak olduğunu söylüyordum. Hatta, pek çok kişi benimkilere benzer içgüdüleri kabullenmeyi bilir; bu ne o kadar nadir rastlanan bir durumdur, ne de o kadar garip. Nice örneğin yalanladığı öğütleri ciddiye almış olduğum için kendime kızıyordum — ve insan ahlakı da büyük bir uzlaşmadan ibaret. Tanrım, kimseyi kınamıyorum: herkes sırlarını ve hayallerini hiç itiraf etmeden, hatta kendine bile itiraf etmeden sessizce büyütüyor, ve eğer yalan söylenmese her şey açıklığa kavuşurdu. Böyleçe, belki de kendime boş yere eziyet etmiştim. En katı ahlak kurallarına uymakla, şimdi onları yargılama hakkını kendimde görüyordum, ve hayatta her türlü özgürlükten vazgeçtiğimden beri sanki düşüncem daha özgür olma cesaretini buluyordu.

Bir erkek evladı ne kadar çok arzu ettiğinizi henüz söylemedim. Ben de şiddetli bir arzu ile istiyordum. Ancak, bir çocuğumuz olacağını öğrendiğimde, buna pek az sevindim. Çocuksuz evlilik, mubah görülen bir sefahattir kuşkusuz; kadın sevgisi öteki sevginin layık olmadığı bir saygıya layıksa, belki de bunun yegâne nedeni geleceği içermesidir. Ne var ki, hayatın anlamsız ve amaçtan yoksun göründüğü bir anda, hayatı devam ettiriyor olmaktan sevinç duyulamaz. Birlikte hayalini kurduğumuz bu çocuk, iki yabancı arasında dünyaya gelecekti: mutluluğun ne kanıtı ne de tamamlayıcısıydı, sadece bir telafiydi. O geldiğinde her

şeyin yoluna gireceğini umuyorduk belli belirsiz, ve onu istemiştim çünkü siz üzülüyordunuz. Hatta önceleri, bana ondan söz etmekten biraz çekiniyordunuz; bu da, hayatlarımızın birbirinden ne kadar uzak olduğunu her şeyden çok gösterir. Bununla birlikte, o küçük varlık bize yardım etmeye başlıyordu. Sanki biraz da başkasının çocuğuymuş gibi düşünüyordum onu; yeniden kardeşçe olan, artık içine tutkunun girmesine gerek kalmayan bu yakınlığın hoşluğunun tadını çıkarıyordum. Neredeyse kız kardeşimmişsiniz gibi, ya da bana emanet edilmiş ve bakmam, rahatlatmam ve belki de birinin yokluğundan dolayı teselli etmem gereken yakın bir akrabammışsınız gibime geliyordu. En azından sizin için çoktan yaşamaya başlamış o küçük yaratığı çok sevmiştiniz. Benim açıkça ortada olan memnuniyetim ise bencillikten sıyrılmış değildi: sizi mutlu etmeyi beceremediğim için, bu görevi çocuğa yüklemeyi doğal karşılıyordum.

Daniel haziranda Woroïno'da, benim de doğmuş olduğum o hüzünlü Beyaz Dağ bölgesinde doğdu. Bu eski zaman manzarasında dünyaya gelmesinde ısrar etmiştiniz: sizin için bu, oğlumu bana daha bütünlüklü bir biçimde vermek gibi bir şeydi. Her ne kadar ev restore edilmiş ve yeni boyanmış olsa da aynı kalmıştı: sadece çok daha büyümüş görünüyordu, çünkü daha az kişiydik. Ağabeyim (artık tek bir ağabeyim vardı) orada karısıyla birlikte yaşıyordu; çok taşralıydılar, yalnızlık onları vahşileştirmiş, yoksulluk ürkekleştirmişti. Sizi biraz sakar bir telaşla karşıladılar, ve yolculuk da sizi yormuş olduğundan, sizi onurlandırmak için annemin öldüğü, bizim doğduğumuz büyük odayı size verdiler. Beyaz çarşafların üzerindeki elleriniz neredeyse anneminkilere benziyordu; her sabah, tıpkı annemin yanına gittiğim zamanlarda olduğu gibi, bu uzun narin parmakların beni kutsamak için başıma konmasını bekliyordum. Fakat böyle bir şey talep etmeye çekiniyordum: onları öpmekle yetiniyordum sadece. Yine de, bu kutsamaya çok ihtiyacım vardı. Oda biraz karanlıktı, çok kalın

perdelerin arasında süslü bir yatak vardı. Ailemin eski günlerinde sanırım pek çok kadın çocuklarını ya da ölümlerini beklemek için oraya yatmışlardı, ve belki de ölüm bir ruhun dünyaya getirilmesidir yalnızca.

Hamileliğinizin son haftaları çok zor geçti. Bir akşam, yengem gelip dua etmemi söyledi. Dua etmedim; muhakkak öleceğinizi tekrarlayıp duruyordum sadece. Yeterince içten bir üzüntü duyamamaktan korkuyordum: bundan, peşin olarak, bir çeşit pişmanlık duyuyordum. Hem siz mütevekkildiniz. Yaşamaya çok istekli olmayanlar gibi mütevekkildiniz. Bu sükûnette bir sitem görüyordum. Belki de evlilik bağımızın bir ömür boyu süremeyeceğini ve sonunda başka birini seveceğinizi hissediyordunuz. Gelecekten korkmak, bizim için ölümü kolaylaştırır. Daima biraz sıcak olan ellerinizi ellerimin arasında tutuyordum; her ikimiz de ortak bir düşünceyi dile getirmekten kaçınıyorduk: sizin muhtemel yokluğunuzu; ve öyle yorgundunuz ki, çocuğa ne olacağını düşünmüyordunuz bile. Kendi kendime, isyan içinde, doğanın kendi en açık seçik yasalarına uyanlara karşı adil olmadığını söylüyordum, çünkü her doğum iki hayatı tehlikeye sokar. Herkes doğarken acı çektirir ve ölürken acı çeker. Fakat hayatın acımasız olması bir şey değil; en kötüsü, beyhude oluşu ve güzelliğinin olmayışı. Bir doğumun görkemi, tıpkı bir ölümün görkemi gibi, ona tanık olanların gözünde, iğrenç ya da sadece bayağı ayrıntılar içinde kaybolur. Beni odanıza almaz olmuşlardı: kadınların bakımı ve duaları arasında çırpınıyordunuz. Lambalar bütün gece yakılı kaldığından, birinin beklendiği pekâlâ anlaşılıyordu. Kapalı kapıların ardından bana kadar ulaşan çığlıklarınızda beni dehşete düşüren gayri insani bir şey vardı. Sizi acının bu çok hayvani biçimiyle boğuşurken tahayyül etmeyi önceden akıl etmemiştim ve size çığlık attıran o çocuğa kızıyordum. İşte böylece Monique, her şey birbirine bağlı, sadece bir hayatta değil, bir ruhta da: sizi kaybettiğimi sandığım o saatlerin hatırası, içgü-

dülerimin daima meylettiği taraftan beni geri getirmeye katkıda bulundu belki de.

Çocuğu göstermek için beni odanıza aldılar. Şimdi her şey yeniden sükûnete kavuşmuştu; mutluydunuz, ama bu, özellikle yorgunluk ve kurtuluştan kaynaklanan bedensel bir mutluluktu. Yalnız, çocuk kadınların kolları arasında ağlıyordu. Sanırım soğuktan, konuşulanların gürültüsünden, onu evirip çeviren ellerden, kundak bezinin temasından şikâyetçiydi. Hayat onu annenin sıcak karanlığından koparıp almıştı: galiba korkuyordu ve hiçbir şey, gece bile, ölüm bile hakikaten ilk olan bu sığınağın yerini tutmayacaktı onun için, zira ölüm ve gecenin karanlığı soğuktur ve bu karanlığa bir kalbin atışları can katmaz. Kucaklayıp öpmek gereken bu çocuk karşısında kendimi utangaç hissediyordum. Bende şefkat değil, hatta sevgi bile değil büyük bir acıma uyandırıyordu, zira yeni doğanlar karşısında, geleceğin onlara hangi sebepten gözyaşı döktüreceğini hiç bilmeyiz.

Kendi kendime, onun benim olmaktan çok sizin çocuğunuz olacağını söylüyordum Monique. Sizden sadece çok uzun zamandan beri Woroïno'da eksik olan o serveti miras almakla kalmayacaktı (servet, dostum, mutluluk vermez, ama çoğu zaman mutluluğu mümkün kılar); aynı zamanda o güzel sakin hareketlerinizi, zekânızı ve Fransız tablolarında bize kucak açan o aydınlık tebessümü de miras alacaktı. En azından, böyle olmasını diliyorum. Kör bir görev duygusuyla, kendimi onun hayatından sorumlu tutmuştum, benim oğlum olduğuna göre mutlu bir hayatının olmaması tehlikesi vardı; tek özrüm ise ona harikulade bir anne vermiş olmaktı. Yine de, kendi kendime onun bir Gera olduğunu, üyelerinin birbirlerine büyük bir özenle çok eski fikirler aktardıkları o aileye mensup olduğunu söylüyordum; bu fikirler öyle eskiydi ki artık kullanılmıyor, tıpkı altın yaldızlı kızaklar ve saray arabaları gibi. Benim gibi o da Polonya, Podolya ve Bohemyalı ataların soyundan geliyordu; onların tutkularına, ani yılgın-

lıklarına, hüzne ve tuhaf zevklere olan düşkünlüğüne, başlarına gelen bütün felaketlere —bunlara benimkiler de eklenmişti— sahip olacaktı. Zira bizler, deliliğin ve melankolinin, tıpkı siyah gözler ve mavi gözler gibi, asırdan asıra sırayla ortaya çıktığı garip bir soydanız. Daniel ile benim gözlerimiz mavi. Çocuk şimdi, yatağın yanına yerleştirilmiş beşikte uyuyordu; masanın üzerine konmuş lambalar eşyaları belli belirsiz aydınlatıyordu, göre göre artık çoğu zaman bakmaz olduğumuz aile portreleri ise bir mevcudiyet olmaktan çıkıp bir hayale dönüşüyordu. Bu ataların yüzlerinin dışa vurduğu irade gerçekleşmişti: evliliğimiz çocukla sonuçlanmıştı. Onun sayesinde bu eski soy geleceğe uzanacaktı; benim varoluşumun sürüp sürmemesinin pek önemi yoktu şimdi: artık ölüleri ilgilendirmiyordum ve ben de ortadan yok olabilirdim, ölebilir ya da yaşamaya yeniden başlayabilirdim.

Daniel'in doğumu bizi yakınlaştırmamıştı: tıpkı aşk gibi bizi hayal kırıklığına uğratmıştı. Yeniden ortak yaşantımıza dönmemiştik; geceleri, karanlıktan korkan bir çocuk gibi, koynunuzda kıvrılıp yatmayı bırakmıştım, ve on altı yaşındayken uyuduğum odayı bana geri vermişlerdi. Bir zamanlar vücudumun şeklini almış olan çukuru ve eski rüyalarımı yeniden bulduğum o yatakta, kendi kendimle birleşiyormuş gibi bir duygu içindeydim. Hayatın bizi değiştirdiğine inanmakla hata ediyoruz dostum: bizi yıpratıyor ve bizde yıprattığı şey, öğrenilen şeyler. Değişmemiştim; sadece, olaylar benimle tabiatım arasına girmişti; ne isem oydum, belki de eskiden olduğumdan daha derin bir şekilde, zira hayallerimiz ve inançlarımız birbiri ardına yitip gittikçe, hakiki varlığımızı daha iyi tanırız. Bunca çaba ve iyi niyet, sonunda eski halimi bulmama varmıştı: biraz huzursuz, ancak iki yıllık erdemin yanılgıdan kurtardığı bir ruh. İnsanın cesaretini kırıyor bu Monique. İçinizde tamamlanan bu uzun analık çalışması da sizin tabiatınızı baştaki sadeliğine döndürmüştü sanki: evlilikten önce olduğu gibi, mutluluğu arzulayan genç bir insandınız, yalnız da-

ha sağlam, daha sakin ve ruhla daha az dolu. Güzelliğiniz adeta dingin bir bereket kazanmıştı: şimdi kendini hasta hisseden bendim ve buna seviniyordum. O yaz ayları boyunca kaç kere ölümü arzu ettiğimi size söylemeye utanacağım daima; ve sizin kendinizi daha mutlu kadınlarla kıyaslayarak, geleceğinizi mahvettiğim için bana kızmış olup olmadığınızı da bilmek istemiyorum. Yine de birbirimizi seviyorduk, birbirine karşı tutku duymadan iki kişi birbirini nasıl sevebilirse; yaz bitiyordu (evlendiğimizden beri ikinci yazdı bu), biraz çabuk geçmişti, Kuzey ülkelerindeki yaz mevsimleri gibi; bir yazın ve bir şefkatin bitiminin tadını sessizce çıkarmanın sonuna yaklaşıyorduk, meyvelerini vermişlerdi ve artık tek yapacakları şey ölüp gitmekti. İşte bu hüzün içindedir ki müzik bana geri döndü.

Bir eylül akşamı, Viyana'ya dönüşümüzden önceki akşam, o zamana kadar kapalı duran piyanonun çekiciliğine kapıldım. Neredeyse karanlık olan salonda tek başınaydım; dediğim gibi, Woroïno'daki son akşamımdı. Kaç haftadır fiziksel bir endişe girmişti içime, mücadele ettiğim bir ateş, uykusuzluk, ve bunlardan sonbaharı sorumlu tutuyordum. İnsanın susuzluğunu giderdiği iç ferahlatıcı müzikler vardır — en azından ben öyle düşünüyordum. Çalmaya koyuldum. Çalıyordum; ilk önce temkinli, usulca, hafifçe çalıyordum, içimde ruhumu uyutmam gerekiyormuşçasına. Zekâyı yansıtan berrak birer ayna olan en sakin parçaları seçmiştim, Debussy ya da Mozart, ve sanki, eskiden Viyana'da olduğu gibi, huzursuzluk veren müzikten kaçınıyordum. Ama ruhum uyumak istemiyordu Monique. Ya da, belki de, ruh bile değildi bu. Dalgın dalgın, her notanın sessizliğin üstünde süzülmesine izin vererek çalıyordum. Bu (dediğim gibi) Woroïno'daki son akşamımdı. Bir daha ellerimin bu tuşlarla birleşmeyeceğini, bir daha bu odanın benim sayemde akorlarla dolmayacağını biliyordum. Bedensel acılarımı bir ölüm habercisi olarak yorumluyordum: ölmeye karşı koymamaya kararlıydım. Ruhumu arpejlerin

en yüksek noktasına bırakıyor, sonra da müziğin, dalganın üzerinde duran ve dalgayla birlikte aşağıya doğru süzülen bir cisim gibi, yakında düşecek olduğum uçuruma ve unutuşa doğru gidişimi kolaylaştırmasını bekliyordum. Bitkin bir halde çalıyordum. Hayatımı yeniden kurmam gerektiğini ve hiçbir şeyin, iyileşmenin bile insanı iyileştirmediğini söylüyordum kendi kendime. Birbirini izleyen bu nüksedişler ve çabalar için kendimi çok yorgun hissediyordum, bunlar da beni tüketiyordu, yine de daha şimdiden müzikte, zayıflığımın ve kendimi koyuverişimin tadını çıkarıyordum. Tutkulu hayatı artık eskisi gibi hor göremiyor, ancak yine de ondan korkuyordum. Ruhum tenime daha derinlemesine gömülmüştü; ve düşünceden düşünceye, akordan akora, en mahrem ve en az itiraf edilmiş geçmişime doğru daha gerilere giderken, pişman olduğum şeyler kabahatlerim değil, geri çevirmiş olduğum sevinç imkânlarıydı. Çok sık teslim olmuş olduğuma değil, çok uzun süre ve çok katı bir biçimde mücadele etmiş olduğuma pişmandım.

Umutsuzca çalıyordum. İnsan ruhu bizden daha yavaştır: bundan dolayı onun daha kalıcı olabileceğini kabul ediyorum. Şimdiki hayatımızın daima biraz gerisinde durur. Bu iç müziğin, içimde boğmuş olduğum, sevinçten ve vahşi arzudan oluşan bu müziğin anlamını yeni anlamaya başlıyordum. Ruhumu tek bir melodiye, sızlanan ve tekdüze bir melodiye indirgemiştim; hayatımı, içinden sadece bir mezmurun yükseleceği bir sessizliğe dönüştürmüştüm. Kendimi mezmurlarla sınırlayacak kadar iman sahibi değilim dostum; ve nedamet getiriyorsam, sadece nedametimdendir. Sesler, Monique, tıpkı biçimlerin uzamda açılıp yayıldığı gibi zamanda açılıp yayılırlar, ve bir müzik durana kadar, kısmen geleceğe dalmış olarak kalır. Doğaçlama yapan kişi için, bir sonraki notayı seçmekte heyecan verici bir yan vardır. Sadece kendi gelişme yasalarına uyan hayatın ve sanatın bu özgürlüğünü anlamaya başlıyordum. Ritim, iç huzursuzluğun yükselişini iz-

ler: yürek çok hızlı çarptığında, buna kulak vermek korkunçtur. İki yıl boyunca kendimi bütünüyle zorla içine kapattığım enstrümandan şimdi doğmakta olan şey fedakârlığın şarkısı değildi, artık arzununki bile değildi, ne de çok yakın olan sevincinki. Nefretti; beni aslımdan uzaklaştırmış, bunca zaman ezmiş olan her şeye karşı nefret. Bir çeşit zalim zevkle, odanızdan benim piyano çalışımı duyduğunuzu düşünüyordum; kendi kendime, itiraf ve açıklama olarak bunun yeterli olduğunu söylüyordum.

Ve tam o anda ellerimi gördüm. Ellerim tuşların üzerinde duruyordu, iki çıplak el, yüzüksüz, alyanssız — gözlerimin önünde iki kere canlı ruhum vardı sanki. Ellerim (onlardan söz edebilirim, çünkü onlar benim tek dostum) birden bana olağanüstü duyarlı göründü; hareketsizken bile, sessizliği okşar gibiydiler, akorlarda kendini ortaya koymasına teşvik edercesine. Ritimden dolayı hâlâ biraz titreyerek öylece duruyorlardı ve gelecekteki bütün hareketleri barındırıyorlardı içlerinde, olası bütün seslerin bu klavyede uyuması gibi. Kucaklaşmaların kısa sevinciyle sarmalamışlardı bedenleri; çınlayan klavyelerin üstünde, görünmez notaların biçimine dokunmuşlardı; karanlıkta, uyuyan bedenlerin dış çizgilerini bir okşayışa hapsetmişlerdi. Çoğu zaman onları yukarı kaldırmış, dua etmiştim; çoğu zaman onları sizinkilerle birleştirmiştim, ama bütün bunları artık hatırlamıyorlardı. Anonim ellerdi, bir müzisyenin elleri. Ellerim, müzik aracılığıyla, Tanrı diye adlandırmaya kalktığımız o sonsuzluğa ulaşma; okşamalar aracılığıyla da, başkalarının hayatıyla temas kurma yolumdu. Silik ellerdi, bastıkları fildişi kadar soluktular, zira onları güneşten, çalışmadan ve sevinçten mahrum bırakmıştım. Yine de çok sadık hizmetkârlardı; müzik geçim kaynağım olduğunda beni beslemişlerdi; ve sanatıyla yaşamanın güzel olduğunu anlamaya başlıyordum, çünkü bu bizi sanatımız olmayan her şeyden azat ediyor. Ellerim, Monique, beni sizden azat edeceklerdi. Artık rahatsızlık duymadan yeniden uzanabilirlerdi; kurtarıcı ellerim ba-

na gidişin kapısını açıyorlardı. Her şeyi söylemek belki saçma dostum, ama o akşam, beceriksizce, kendi kendiyle bir anlaşma mühürler gibi, ellerimi öptüm.

Sonraki günler üzerinde durmayışımın sebebi, duygularımın sadece beni ilgilendiriyor ve heyecanlandırıyor olmasıdır. Mahrem hatıralarımı kendime saklamak isterim, çünkü nasılsa sizin karşınızda bunlardan ancak utanca benzeyen bir edebin gerektirdiği tedbirlerle bahsedebilirim, ve pişmanlık gösterirsem yalan söylemiş olurum. Hiçbir şey, nihai olduğu bilinen bir bozgunun güzelliğiyle boy ölçüşemez: Viyana'da, sonbaharın o son güneşli günlerinde, bedenime yeniden kavuşmanın harikulade şaşkınlığını yaşadım. Beni bir ruha sahip olmaktan kurtaran bedenime. Bende sadece vicdan azaplarını, vicdani kaygıları ve pişmanlıkları gördünüz, hatta bu vicdan benim bile değil, rehber aldığım başkalarınındı. Bedenlerin güzelliğinin ve gizeminin bende nasıl bir ateşli hayranlık uyandırdığını da; her birinin, kendini sunduğunda, nasıl bana adeta insan gençliğinin bir parçasını verdiğini de size söyleyemedim ya da söylemeye cesaret edemedim. Dostum, yaşamak zor. Başka kuramlar geliştirmeme gerek kalmayacak kadar ahlaki kuram geliştirdim, hem de çelişkili kuramlar: mutluluğun ancak bir günahın kıyısında yattığına inanmayacak kadar mantıklıyım, ve erdemsizlik de erdem gibi, sevinci içlerinde taşımayanlara sevinç veremez. Yalnız, günahı (bu bir günahsa) cinnete bunca yakın bir kendini inkâra tercih ederim. Hayat beni olduğum kişi haline, kendi seçmediğim ama boyun eğdiğim içgüdülerin (denebilirse) tutsağı haline getirdi ve bu kabulleniş, umarım, mutluluğu değilse de huzuru getirecek bana. Dostum, sizi daima her şeyi anlamaya muktedir biri olarak gördüm, her şeyi bağışlayabilmekten daha nadir rastlanır buna.

Şimdi de size elveda diyorum. Sonsuz bir tatlılıkla, sizin dişi, daha doğrusu anaç iyiliğinizi düşünüyorum: sizden üzülerek ayrılıyorum, ama çocuğunuza gıpta ediyorum. Karşısında kendimi

suçlu olarak gördüğüm tek kişi siz oldunuz, ama hayatımı yazmak beni kendi içimde doğruluyor; sonunda, kendimi ağır bir şekilde mahkûm etmeden size acıyorum. Size ihanet ettim; sizi aldatmak istemedim. Siz, ödev gereği, daima en dar ve en zor yolu seçenlerdensiniz: merhametinizi dileyip de kendinizi daha fazla feda etmeniz için bir bahane sunmak istemiyorum. Sıradan ahlaka göre yaşamayı beceremediğimden, hiç değilse kendiminkiyle uyum içinde olmaya gayret ediyorum: tam da bütün ilkeleri reddettiğimiz anda kendimizi vicdani kaygılarla donatmak gerekir. Size karşı, hayatın itiraz edeceği tedbirsiz taahhütlerde bulundum: sizden olabildiğince alçakgönüllülükle af diliyorum, sizi terk ettiğim için değil, bu kadar uzun süre kaldığım için.

Lozan,
31 Ağustos 1927 - 17 Eylül 1928

MARGUERITE YOURCENAR
ALEXIS
YA DA BEYHUDE MÜCADELENİN KİTABI

"Bu mektup bir açıklama. Bir savunma halini almasını istemem. Onaylanmayı dileyecek kadar çılgın değilim; kabul görmeyi bile talep etmiyorum: bu çok büyük bir talep. Sadece anlaşılmayı arzu ediyorum...

"Hayat, Monique, olası bütün tanımlardan daha karmaşıktır; basite indirgenmiş her imge, kaba olma riskini taşır her zaman. Şairlerin kesin terimlerden kaçınmasını onayladığımı da sanmayın, onlar sadece düşlerini bilirler; şairlerin düşlerinde hakikat payı çoktur, fakat hayat bu düşlerden ibaret değildir. Hayat şiirden daha fazla bir şeydir; fizyolojiden daha fazla bir şeydir, o kadar uzun zaman inandığım ahlaktan da. Hayat bunların hepsidir ve çok daha fazlasıdır: hayat, hayattır. Tek servetimiz ve tek lanetimiz. ...

"Kelimeleri o kadar çok kişi kullanıyor ki Monique, artık kimseye uygun düşmüyorlar; bilimsel bir terim bir hayatı nasıl açıklayabilir? Bir olayı bile açıklamaz; ona işaret eder. Hep aynı şekilde işaret eder, halbuki farklı hayatlarda birbirine tıpatıp benzeyen iki olay yoktur, aynı hayatın içinde bile yoktur. ..."